

การสร้างคุณค่า สุ่มลค่า “ผ้าขาวม้าร้อยสี ของดีบ้านหนองขาว”
อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

นางสาวพรทิพย์ กำเหนิดแจ้ง
นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ

กลุ่มยุทธศาสตร์และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

นางสาวพรทิพย์ กำเหนิดแจ้ : การสร้างคุณค่า มูลค่า “ผ้าขาวม้าร้อยสี ของดีบ้านหนองขาว”

อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

จำนวนหน้า ๘๔ หน้า

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เพื่อศึกษาแนวทางในการบริหารงานของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ถึงวิธีการจัดการสมาชิกในกลุ่ม ให้มีรายได้จากการทอผ้าเป็นรายได้เสริมจากอาชีพหลัก และแนวทางในการสร้างแรงจูงใจ และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน รวมทั้งศึกษาถึงวิธีการนำผ้าขาวม้าร้อยสี มาเพิ่มมูลค่า เพื่อมีราคาสูงขึ้น สามารถทำให้ประชาชนในชุมชนยึดเป็นอาชีพหลักได้อย่างประสบผลสำเร็จ จากการศึกษาพบว่า

๑. การบริหารจัดการของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง โดยใช้หน้าที่ทางการจัดการ ๔ ประการ คือ

๑.๑ การวางแผน (Planing) ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสถานที่ในการทอผ้า โดยใช้บ้านของประธานกลุ่มฯ และบ้านของสมาชิกในกลุ่ม สถานที่จัดแสดงผลผลิตภัณฑ์เป็นบ้านของประธานกลุ่มฯ ด้านการผลิต มีสมาชิกกลุ่มมากแต่ก็ยังผลิตได้ไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด ด้านการตลาดและลูกค้า มีการสั่งซื้อสินค้าเป็นจำนวนครั้งละมาก ๆ ด้านค่าตอบแทน มีการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่สมาชิกในอัตราที่สูง และด้านสวัสดิการ มีการให้สมาชิกได้เบิกเงินค่าตอบแทนไปใช้ก่อนได้ ๑ ส่วนจากรายได้ของตนเอง

๑.๒ การจัดองค์กร (Organizing) มีการดำเนินงานในรูปคณะกรรมการ โครงการ ซึ่งมีโครงสร้างการดำเนินงานชัดเจน และจะมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบตามความรู้ความสามารถ ความถนัด และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

๑.๓ การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) มีนางอารีรัตน์ พงุฑฉิมกุล ซึ่งเป็นประธานกลุ่มฯ เป็นผู้สั่งการและประสานงานกับคณะกรรมการฯ เมื่อมีผู้สั่งซื้อสินค้าตามรูปแบบ ลวดลาย และสีสันท่าง ๆ

๑.๔ การควบคุม (Controlling) มีการควบคุมด้านการเงิน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างซื่อสัตย์ โปร่งใส และยุติธรรม รวมทั้งมีการควบคุมด้านบุคลากร เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มความรู้ ความสามารถ และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒. การสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการทอผ้ามากขึ้น โดยมีการนำผลตอบแทนที่ได้รับเป็นแรงกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น

๓. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าร้อยสีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ลวดลาย สีสันท่าง การบรรจุภัณฑ์ การนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบอื่น เพื่อให้มีมูลค่ามากขึ้น จะทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้จากการทอผ้าอย่างคุ้มค่ากับเวลาที่เสียไปและค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณา และให้ความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลาย ๆ ท่าน ในอันดับแรกผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชา ที่ได้เปิดโอกาสและสนับสนุนให้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในชุมชน ตลอดจนได้ฝึกฝนทักษะที่ได้ศึกษามาให้นำมาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้อย่างคุ้มค่า

ขอขอบพระคุณกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน ผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือแนะนำ ให้คำปรึกษา และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ทำให้การวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณค่าและความดีของงานวิจัยฉบับนี้เป็นกตเวทิตาต่อบิดา มารดา บุรพาจารย์ ผู้มีพระคุณทุกท่านและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้โอกาสทางการศึกษา แก่ผู้เขียนได้นำความรู้ที่ได้รับมาต่อยอดการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้น หากรายงานฉบับนี้มีความบกพร่องไม่สมบูรณ์ด้วยประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียวและกราบขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา	๑
๑.๒ ความสำคัญของการศึกษา	๒
๑.๓ วัตถุประสงค์ในการศึกษา	๓
๑.๔ ขอบเขตของการศึกษา	๓
๑.๕ วิธีดำเนินการศึกษา	๔
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
๑.๗ นิยามศัพท์	๗
บทที่ ๒ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการจัดการ.....	๙
๒.๒.๑ การวางแผน (Planning)	๑๐
๒.๒.๒ การจัดองค์กร (Organizing)	๑๔
๒.๒.๓ การนำหรือการสั่งการ (Leading/Directing)	๑๔
๒.๒.๔ การควบคุม (Controlling)	๑๕
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีแรงจูงใจ	๑๖
๒.๓ แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม	๑๙
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน.....	๒๕
- ปัจจัยที่สำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน	๒๗
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน	๓๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๒

สารบัญ (ต่อ)

ญ

หน้า

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการศึกษา	๓๐
๓.๑ แหล่งที่มาของข้อมูล.....	๓๔
๓.๒ กลุ่มประชากรที่จะศึกษา.....	๓๔
๓.๓ วิธีการสุ่มตัวอย่าง.....	๓๔
๓.๔ สมมุติฐานในการศึกษาวิจัย	๓๕
๓.๖ การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๓๕
๓.๗ ตัวแปร	๓๘
๓.๘ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๓๙
๓.๙ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๓๙
๓.๖ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและการทดสอบเครื่องมือ.....	๓๔
๓.๗ วิธีการรวบรวมข้อมูล	๓๗
๓.๘ วิธีจัดกระทำข้อมูลและกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๔๒
๓.๙ การนำเสนอผลการศึกษา	๔๓
๓.๑๐ วิธีจัดกระทำกับข้อมูล.....	๔๔
๓.๑๑ กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๔๔
๓.๑๒ การเสนอผลการศึกษา.....	๔๔
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๔๔
๔.๑ ความสำคัญของการจัดตั้งกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว	๔๗
๔.๒ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค.....	๔๘
๔.๒.๑ ด้านการเมืองการปกครอง.....	๔๘
๔.๒.๒ ด้านสังคม และวัฒนธรรม.....	๔๘
๔.๒.๓ ด้านเศรษฐกิจ.....	๕๐
๔.๓ การบริหารจัดการกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว.....	๕๒
๔.๓.๑ การวางแผน (Planing).....	๕๒
๔.๓.๒ การจัดองค์กร (Organizing)	๕๔
๔.๓.๓ การนำสั่งการ (Commanding)	๕๖
๔.๓.๔ การควบคุม (Controlling)	๕๖

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

๔.๔ การสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม	๕๗
๔.๕ แนวทางการนำผ้าทอมือบ้านหนองขาว มาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ.....	๕๘
บทที่ ๕ สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ.....	๕๙
๕.๑ สรุปผลการศึกษา.....	๕๙
๕.๒ ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว.....	๖๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์	๖๗
๕.๔ ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต.....	๖๘
รายการอ้างอิง.....	๗๐
ภาคผนวก	๗๒

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
ตารางที่ ๑-๑	ระยะเวลาและแผนการดำเนินงาน	๖
ตารางที่ ๓-๑	แสดงวัตถุประสงค์ คำถามวิจัย และกลุ่มเป้าหมาย	๓๖
ตารางที่ ๔-๑	โครงสร้างการบริหารงานของคณะกรรมการฯ	๔๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

บ้านหนองขาว ตั้งขึ้นมาจากการรวมตัวของชาวบ้านสองหมู่บ้าน คือ หมู่บ้านดงรัง และหมู่บ้านดอนกระเดื่อง ที่ถูกพม่าเผาทำลายเสียหาย เมื่อคราวเสียกรุงครั้งที่ ๒ ซึ่งได้รวมตัวกันตั้งหมู่บ้านใหม่ เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกู้เอกราชแล้ว ณ บริเวณหนองน้ำใหญ่ ซึ่งเต็มไปด้วยหญ้าดอกขาว จึงเรียกว่า “หนองหญ้าดอกขาว” และเรียกสั้น ๆ ต่อมาว่า “หนองขาว” ในที่สุดร่องรอยของหนองหญ้าดอกขาวที่วันนี้ ยังพอมือให้เห็นในหมู่บ้านหนองขาวที่หมู่ ๓ หรือหมู่คอกวัว ซึ่งปัจจุบันเป็นหนองน้ำที่ถมอย่างไรก็ยังมีสภาพที่เป็นหนองน้ำอยู่ เพราะเมื่อทิ้งไว้สักระยะหนึ่ง ก็ปรากฏว่ามีน้ำเอ่อขังขึ้นมาอยู่เสมอ ส่วนหมู่บ้านดงรังอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านหนองขาว มีร่องรอยซากปรักหักพังของเจดีย์ พระอุโบสถ และพระพุทธรูป ที่วัดส้มใหญ่ หรือวัดใหญ่ดงรัง ซึ่งเคยถูกพม่าเผาทำลายกลายเป็นวัดร้าง และต่อมาได้รับการบูรณะใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ และหมู่บ้านดอนกระเดื่องอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านหนองขาว ราว ๑ กิโลเมตร ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนหนองขาวโกวิทพิทยาคม เดิมหมู่บ้านดอนกระเดื่องมีวัดโบสถ์ เป็นวัดประจำหมู่บ้าน แต่ถูกพม่าเผาทำลายเหลือเพียงซากปรักหักพังของเจดีย์เช่นกัน

หมู่บ้านหนองขาวเป็นตำบลเล็ก ๆ ที่อยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองกาญจนบุรีเพียง ๑๑ กิโลเมตร ในอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ตำบลเล็ก ๆ แห่งนี้กับเติมเปี่ยมไปด้วยความอบอุ่น และการสืบสานวัฒนธรรม อันทรงคุณค่าจากรุ่นสู่รุ่นไว้ได้เป็นอย่างดี หมู่บ้านหนองขาวนี้มีอายุกว่า ๒๐๐ ปีขึ้นไป แต่ในชุมชนแห่งนี้ก็มีความเป็นวิถีแบบดั้งเดิมถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามา แต่ที่นี้เรากลับได้เห็นความเป็นวิถีชีวิตที่แปลก และหาได้ยากแต่ไม่แปลกสำหรับชาวบ้านที่นี้เพราะมันคือ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ชาวบ้านหนองขาวยังคงรักษาไว้ สร้างความอบอุ่นให้กับนักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาเยือนโดยไม่ขาดสาย และยังเป็นแนวทางตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

หนองขาว ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านไทยภาคตะวันตก ที่ชาวบ้านยังคงอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมทั้งประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ได้อย่างสมบูรณ์แบบและหลากหลาย เช่น ภาษาถิ่น การแต่งกาย การประกอบอาชีพ ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน เพลงเหย่ย การทำบุญเข้าพรรษา งานสงกรานต์ งานเทศน์มหาชาติ และการแสดงทางวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีต จนเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวว่าบ้านหนองขาวเป็น หมู่บ้านวัฒนธรรมของจังหวัดกาญจนบุรี ที่รู้จักกันดีแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มักจะแวะเวียนมาเยี่ยมชมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายอยู่เป็นประจำ

ที่นี้เขาใส่เสื้อผ้าที่ทอเอง สีสนสดใส เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมายาวนานและมีชื่อเสียงมาก **ผ้าขาวม้าร้อยสี** ของตำบลบ้านหนองขาวที่มีลวดลาย สีสนที่ดูฉูดฉาดซึ่งเป็นผลผลิตที่เรียกว่า เป็นหน้าเป็นตาของชุมชนหนองขาว คือ **ผ้าขาวม้าตาจ๊ก** ที่นี้พิเศษกว่าที่อื่น เพราะมีการเก็บยกลายสานสวยงาม ซึ่งปัจจุบันนี้ นำมาแปรรูปเป็นเสื้อ กระเป๋า หมวก เน็คไท ผ้าพันคอ รองเท้า จนเป็นสุดยอดหมู่บ้าน OTOP Village Champion (OVC) Kanchanaburi

ในปัจจุบันการทอผ้าของผู้หญิงบ้านหนองขาวเป็นที่สนใจและแพร่หลายไปทั่ว ได้มีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน จึงทำให้คนบ้านหนองขาวมีรายได้เพิ่มขึ้นมาอีกทางหนึ่ง บางครอบครัวก็ยึดเป็นอาชีพของตน แต่การทอผ้าของบ้านหนองขาวก็ไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ เนื่องจากการทอผ้าแต่ละผืนต้องใช้เวลาในการทอเป็นวัน จึงทำให้ชาวบ้านไม่นิยมทำกันมากเท่าที่ควร ส่งผลให้ผ้าทอบ้านหนองขาวมีไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภค มีหน่วยงานภาครัฐ เอกชน สนใจนำผ้าทอของบ้านหนองขาวไปตัดเป็นชุดฟอร์มของบุคลากรในองค์กร ซึ่งต้องมีการสั่งทอจึงจะได้ผ้าลวดลายตามต้องการ เพราะไม่มีผ้าทอไว้สำหรับให้ผู้ซื้อนำไปตัดเป็นเสื้อสำเร็จรูปได้เลย จึงเป็นปัญหาที่น่าศึกษาว่า ทำอย่างไรให้ชาวบ้านหนองขาวหันมาสนใจทอผ้าเป็นอาชีพอย่างจริงจัง โดยการสร้างคุณค่าให้กับผ้าทอบ้านหนองขาว ให้มีราคาสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านยึดการทอผ้าเป็นอาชีพหลัก เนื่องจากมีรายได้จากการทอผ้าเพียงพอกับการเลี้ยงครอบครัว เมื่อเทียบกับอาชีพการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านหนองขาว

๑.๒ ความสำคัญของการศึกษา

ปัจจุบัน การทอผ้าของชาวบ้านหนองขาว มีการรวมกลุ่มกันทอผ้าหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผ้าขาวม้าร้อยสี กลุ่มทอผ้ามัดย้อมบ้านหนองขาว กลุ่มสหกรณ์บ้านหนองขาว และยังมี การทอผ้าที่ตั้งเป็นกลุ่มกันเองภายในหมู่บ้านอีกหลายกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่จะมาทอผ้าที่กลุ่ม แต่บางคนก็ทอที่บ้านของตนเองและผ้าทอมาส่งให้กลุ่มก็มี แต่อย่างไรก็ตาม การทอผ้าขาวม้าร้อยสี ก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภค หากต้องการผ้าทอของบ้านหนองขาวต้องมีการสั่งจองตามสีที่ต้องการ จึงจะได้ผ้าทอเพื่อนำไปตัดเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป กอปรกับรัฐบาลมีนโยบายให้มีการแต่งกายด้วยผ้าไทย จึงทำให้ประชาชน และหน่วยงานภาครัฐ หันมานิยมการแต่งกายผ้าไทยเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาแนวทางในการทำให้ผ้าขาวม้าร้อยสี ซึ่งเป็นของดีบ้านหนองขาว ให้มีการจำหน่ายในราคาที่สูงขึ้น เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและเสียเวลาในการทอผ้าแต่ละผืน ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านหันมาสนใจทอผ้ากันมากขึ้น และยึดเป็นอาชีพหลักของตนเองได้ ซึ่งมีแนวทางที่ต้องมีการศึกษา ดังนี้

๑. ศึกษาแนวทางการบริหารงานของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ว่ามีวิธีการดำเนินงานอย่างไร

๒. ศึกษาการสร้างแรงจูงใจ ที่ทำให้ประชาชนในชุมชน หันมายึดการทอผ้าเป็นอาชีพหลัก และสร้างรายได้ให้กับตนเองและชุมชน

๓. ศึกษาวิธีการในการนำผ้าทอบ้านหนองขาวมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ให้มีราคาสูงขึ้น คำนึงกับเวลาที่เสียไปกับการทอผ้า และมีรายได้เพียงพอกับการเลี้ยงครอบครัว

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมุ่งที่จะศึกษา ถึงการบริหารงานของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว การสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนได้หันมาสนใจทอผ้า จนยึดเป็นอาชีพหลักได้ และศึกษาวิธีการนำผ้าทอผ้าหนองขาวมาสร้างคุณค่า เพื่อให้สามารถจำหน่ายได้ในราคาที่สูงขึ้น อันจะเป็นการจูงใจให้ประชาชนในชุมชน นิยมทอผ้ากันมากขึ้น ตลอดจนเป็นการอนุรักษ์ สืบทอด วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนให้บุตรหลานไว้ยึดเป็นอาชีพได้ในอนาคต เพื่อให้ประชาชนในชุมชนไม่ต้องไปหางานทำที่อื่น อันเป็นการช่วยลดปัญหาการว่างงาน และเป็นการสนองประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดกาญจนบุรี ตลอดจนสนองต่อยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม ในการนำทุนทางวัฒนธรรมของประเทศมาสร้างคุณค่าทางสังคม และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อีกด้วย

๑.๓ วัตถุประสงค์ในการศึกษา

ในการศึกษา เรื่อง การสร้างคุณค่า สุ่มูลค่า “ผ้าขาวม้าร้อยสี ของดีบ้านหนองขาว” อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

๑. เพื่อศึกษาหาแนวทางในการดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ถึงวิธีการจัดการสมาชิกในกลุ่ม ให้มีรายได้จากการทอผ้าเป็นรายได้เสริมจากอาชีพหลัก
๒. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างแรงจูงใจ และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน สำหรับการอนุรักษ์ สืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทอผ้าขาวม้าร้อยสี ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงอยู่คู่ชุมชนอย่างยั่งยืน
๓. เพื่อศึกษาถึงวิธีการในการนำผ้าขาวม้าร้อยสี ของดีบ้านหนองขาว มาเพิ่มคุณค่า เพื่อให้มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น สามารถทำให้ประชาชนในชุมชนยึดเป็นอาชีพหลักแทนอาชีพเดิมที่ทำอยู่ได้อย่างประสบความสำเร็จ ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

๑.๔ ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษา ครั้งนี้ ได้มีการกำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการสร้างคุณค่า สุ่มูลค่าของ “ผ้าขาวม้าร้อยสี ของดีบ้านหนองขาว” อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีขอบเขตการศึกษาประกอบด้วย

- ๑) การจัดองค์การ (Organizing)
- ๒) การสร้างแรงจูงใจ (Motives)
- ๓) การสร้างคุณค่า (Value)
- ๔) การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน (Localization)

ตลอดจนศึกษาแนวทางในการสร้างแรงจูงใจและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ที่มีต่อการทอผ้าขาวม้าร้อยสี ของตำบลหนองขาว ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ ซึ่งจะช่วยให้วิถีชีวิต ชนบทธรรมนิยมประเพณี ศิลปะการแสดง และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนได้รับการอนุรักษ์ให้อยู่คู่ท้องถิ่น เป็นมรดกตกทอดแก่ลูกหลานสืบต่อไป

ส่วนข้อมูลหรือปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาอาจจะได้นำมากล่าวบ้างในบางครั้ง เพื่อให้การศึกษาในครั้งนี้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาในครั้งนี้ จะมุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาวอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

๓. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษารสร้างคุณค่า สุ่มลค่า “ผ้าขาวม้าร้อยสี ของตำบลหนองขาว” อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี กำหนดศึกษาในระหว่างเดือนมกราคม - กันยายน ๒๕๕๕

๑.๕ วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษา เรื่อง การสร้างคุณค่า สุ่มลค่า “ผ้าขาวม้าร้อยสี ของตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการศึกษเชิงคุณภาพ (Qualitative) จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาข้อมูล และผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว และผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ดังนี้

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentry Survey) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ เอกสารของทางราชการ วารสาร บทความ ข้อมูลจากเว็บไซต์ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องแล้วรวบรวมค้นคว้าข้อมูลด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะเข้าไปทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม

๒. การจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

๑) การสัมภาษณ์ (Interview)

การศึกษครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทอผ้าขาวม้าร้อยสี ของตำบลหนองขาว โดยมีการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และใช้แบบสอบถาม กลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน และนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการทอผ้าขาวม้าร้อยสี ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นเอกลักษณ์ของบ้านหนองขาว เพื่อให้ทราบถึงวิธีการบริหารจัดการของกลุ่มทอผ้า ที่ดำเนินงานอยู่ในปัจจุบัน โดยผู้ศึกษาจะลงพื้นที่เพื่อไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง และใช้โทรศัพท์ในการติดต่อเพื่อนัดหมายและกำหนดเวลาที่ผู้สัมภาษณ์สะดวกในการเก็บข้อมูล ซึ่งในการสัมภาษณ์ก็สามารถที่จะสอบถามข้อมูลที่ต้องการทราบ นอกจากคำถามที่เตรียมไว้แล้ว

ในการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาจะสอบถามข้อมูลทั่ว ๆ ไปก่อนที่จะลงลึกถึงประเด็นคำถามที่เตรียมไว้ โดยมีการพูดคุยสร้างความเป็นกันเอง แล้วค่อย ๆ เปิดประเด็นถามตามแบบสอบถามที่เตรียมไว้ ซึ่งก็มีการสอดแทรกด้วยคำถามเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ประเด็นคำตอบที่ต้องการให้ได้มากที่สุด

๒) การสังเกตการณ์ (Observation)

ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ในหมู่บ้านหนองขาว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัย โดยแสดงตัวให้กลุ่มทอผ้า ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน และนักท่องเที่ยว ได้รับรู้สถานภาพของผู้ศึกษาว่าเป็นผู้สนใจและต้องการศึกษาแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ซึ่งผู้ศึกษาจะเข้าไปในเวลาที่มีการทอผ้า และพูดคุยขณะที่มีการทอผ้าไปด้วย

๓) การบันทึกข้อมูล (Interview)

ผู้ศึกษาจะทำการบันทึกข้อมูลในขณะที่สังเกตการณ์ สนทนา หรือสัมภาษณ์ และขณะเข้าร่วมกิจกรรมที่มีผู้มาศึกษาดูงานและท่องเที่ยว โดยใช้อุปกรณ์ช่วยในการบันทึกข้อมูลได้แก่

๑. สมุดจดบันทึก โดยมีการบันทึกข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร ลงในสมุดบันทึก เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์

๒. กล้องถ่ายรูป โดยมีการบันทึกภาพกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และเกี่ยวข้องกับการศึกษา ด้วยกล้องถ่ายรูป เพื่อเป็นเอกสารหลักฐานในการเก็บข้อมูลจริง

๓. เครื่องบันทึกเสียง โดยมีการบันทึกเสียงขณะที่สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยให้ได้มากที่สุด

๓. การประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และการร่วมกิจกรรมกับชุมชน โดยมีการสรุปประเด็นปัญหาและสาระสำคัญจากการจดบันทึก การบันทึกภาพ โดยให้มีความสอดคล้องกับประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหาของการศึกษา

๔. การนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้ คือ การมุ่งศึกษาหาแนวทางการจัดการของกลุ่มทอผ้าบ้านหนองขาว การสร้างแรงจูงใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในการดำเนินงานอนุรักษ์ สืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางในการจัดการที่เหมาะสม ที่ทำให้ให้ผ้าทอบ้านหนองขาวได้รับความนิยม และเป็นที่ต้องการของลูกค้า ตลอดจนสามารถดำรงรักษาศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้อยู่คู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผลการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าขาวม้าร้อยสี ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสถานที่ การให้บริการ การประชาสัมพันธ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การบรรจุหีบห่อ เป็นต้น

๒. ผลการศึกษาในครั้งนี้ จะสามารถนำข้อมูลการดำเนินงาน เพื่อให้กลุ่มทอผ้าแห่งอื่น ได้นำเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเอง

๑.๘. ระยะเวลาในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สามารถใช้เป็นแนวทางในการนำทุนทางวัฒนธรรมของสังคมมาสร้างคุณค่า และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยนำผลการศึกษาไปใช้เป็นเครื่องมือและแนวทางในการบริหารจัดการให้หน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มทอผ้าแห่งอื่น ได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ให้ประสบความสำเร็จได้ภายในระยะเวลา ๓ ปี ซึ่งเริ่มตั้งแต่การนำผลการวิจัยไปใช้

๑.๙ ข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ซึ่งทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องดังต่อไปนี้

๑.๙.๑ ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำเป็นต้องใช้กลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยว ทำให้ต้องเดินทางไปจัดเก็บข้อมูลทั้งเวลากลางวันและเย็น จึงจะได้ข้อมูลที่ต้องการอย่างครบถ้วน

๑.๙.๒ การสื่อสาร

ในการตั้งประเด็นคำถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ บางครั้งเมื่อนำมาสอบถามกลุ่มเป้าหมาย ต้องพูดคุยเกริ่นนำในหลายเรื่อง ๆ ก่อน แล้วจึงเข้าประเด็นคำถามที่ต้องการได้คำตอบ

๑.๙.๓ สภาวะทางอารมณ์

ในการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนอาจไม่มีเวลา หรือไม่เต็มใจตอบคำถาม หรืออารมณ์ไม่ดี จึงทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ตรงความเป็นจริง เบี่ยงเบน หรือคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

๑.๑๐ นิยามศัพท์

๑.๑๐.๑ การทอผ้า หมายถึง การใช้เส้นด้าย ๒ หมู่ สานขัดกัน หมู่หนึ่ง ซึ่งไปตามแนวยาว เรียกว่า **ด้ายยืน** (wrap) อีกหมู่หนึ่ง ขัดเส้นด้ายยืน เป็นมุมฉาก ทำให้เป็นผืนผ้าได้ เรียกว่า **ด้ายพุ่ง** (filling หรือ weft) การสอดด้ายพุ่ง แต่ละเส้น ต้องสอดให้ออกมา จนถึงเส้นริมสุด ของด้ายยืน แล้วจึงสอดเข้าไปใหม่ ทำให้ริมผ้า เป็นเส้นตรง ทั้งด้านยืน และด้านพุ่ง แนวเส้นตรงที่ด้ายทั้งสองหมู่ขัดกัน เรียกว่า **เกรน** (grain)

๑.๑๐.๒ การจัดองค์การ (organizing) คือการตัดสินใจเลือกวิธีการในการจัดแบ่งกลุ่มกิจกรรมและทรัพยากรต่างๆขององค์การออกเป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระเบียบ เพื่อให้การประสานงานระหว่างกลุ่มกิจกรรมและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๑.๑๐.๓ แรงจูงใจ หมายถึง แรงขับหรือสิ่งกระตุ้นให้บุคคลมุ่งแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการหรือจุดมุ่งหมายที่ต้องการ แรงจูงใจสร้างขึ้นมาจากปัจจัยเชิงบวกและเชิงลบ

๑.๑๐.๔ การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่สมาชิกของชุมชนมีการทำงานร่วมกัน มีความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานให้ลุล่วงไปเพื่อประโยชน์ของชุมชน

๑.๑๐.๕ การสร้างคุณค่า หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่สร้างผลประโยชน์แก่ผู้รับบริการ และ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และภารกิจของส่วนราชการ

๑.๑๐.๖ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายถึง การปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านรูปแบบหรือด้านบรรจุภัณฑ์ หรือด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ เพื่อการเพิ่มมูลค่าให้มีโอกาสทางการตลาดมากขึ้น โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และได้รับการรับรองผลการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์

๑.๑๐.๗ ตำบลหนองขาว หมายถึง ตำบลหนึ่งของอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอท่าม่วง ห่างจากตัวอำเภอท่าม่วง ประมาณ ๙ กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดกาญจนบุรี ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ ๑๒๕ กิโลเมตร

บทที่ ๒

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา การสร้างคุณค่า สุ่มูลค่า “ผ้าขาวม้าร้อยสี ของดีบ้านหนองขาว” อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ครั้งนี้ ผู้ศึกษาประสงค์ที่จะศึกษาเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มของผ้าขาวม้าร้อยสี ในด้านการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เพื่อให้ทราบการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในชุมชน ตลอดจนผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับผ้าขาวม้าร้อยสี โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งเน้นศึกษาเพื่อการเพิ่มมูลค่าผ้าขาวม้าร้อยสี ด้วยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวคิด ตำรา เอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย โดยขอสรุปและนำเสนอโดยแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการจัดการ
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีแรงจูงใจ
- ๒.๓ แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการจัดการ

การจัดการ (Management) คือ กระบวนการในการประสานงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiently) และประสิทธิผล (Effectively)

ประสิทธิภาพ วัดจากทรัพยากรที่ใช้ (Input) กับผลผลิต (Output) ที่ได้ ถ้าได้ผลผลิตมาโดยใช้ทรัพยากรน้อย หรือประหยัดที่สุดก็ถือว่ามีประสิทธิภาพ

ประสิทธิผล วัดจากความสามารถในการบรรลุเป้าหมายขององค์การซึ่งมักเป็นในระยะยาว บางครั้งการปฏิบัติงานอาจมีประสิทธิภาพแต่ไม่มีประสิทธิผล หากองค์การใดสามารถบรรลุทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล แสดงว่าองค์การนั้นมีผลิตภาพสูง (High Productivity)

การจัดการ หรือที่บางคนเรียกว่าการบริหารนั้น มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายในลักษณะต่าง ๆ พอแยกได้เป็น ๓ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง กล่าวว่า การจัดการเป็นศิลปะของการใช้บุคคลอื่นทำงานให้แก่องค์กร (Management is and art of getting thing done through others) และด้วยเหตุผลที่มนุษย์ที่มีความต้องการ มีความมุ่งหวังในความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ฉะนั้นจำเป็นที่องค์กรควรสนองตอบสิ่งเหล่านี้ ทั้งนี้เพื่อให้้องค์การประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด การจัดการเป็นศิลปะของการใช้บุคคลอื่นทำงานให้แก่องค์กร โดยการตอบสนองความต้องการ

และจัดโอกาสให้เขาเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน สร้างขวัญ และกำลังใจในการทำงาน ทำให้สมาชิกในองค์กรร่วมแรงร่วมใจการช่วยเหลือกิจกรรมในองค์กรเป็นอย่างดี (Management as an art of getting done through other people by satisfying their needs)

ประเด็นที่สอง การจัดการเป็นกระบวนการ (management as process) หมายถึง การจัดการเป็นกระบวนการต้องกำหนดจุดมุ่งหมายขององค์กรและแปรเปลี่ยนจุดมุ่งหมายนั้นสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งความหมายนี้ผู้จัดการจะทำให้การดำเนินงาน กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้โดยผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ (systematic) มีการประสานงาน (co-ordinated) และความร่วมมือร่วมใจจากทรัพยากรจากมนุษย์ (co-operative human efforts) ขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายจะมีชื่อต่าง ๆ กันและล้วนต่างมีความหมายแตกต่างกันไป เช่น Henri Fayol ได้แสดงทัศนะว่า การจัดการเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน คือ

๑. การพยากรณ์
๒. การจัดองค์การ
๓. การบังคับบัญชา
๔. การประสานงาน
๕. การควบคุม

Luther Gulick ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารไว้ ๗ ประการ ด้วยกัน

ซึ่งเป็นที่ยึดกันดีกว่า POSDCORB คำย่อนี้มาจากตัวอักษรตัวต้นของแต่ละขั้น คือ

๑. การวางแผน (planing)
๒. การจัดองค์การ (organizing)
๓. การจัดบุคคลเข้าทำงาน (staffing)
๔. การอำนวยการ (Directing)
๕. การประสานงาน (Coordinating)
๖. การเสนอรายงาน (Reporting)
๗. การงบประมาณ (Budgeting)

การจัดการในความหมายนี้ สรุปได้ว่าเป็นกระบวนการอย่างหนึ่ง ที่ประกอบด้วยการดำเนินการเป็นขั้นตอนที่จะนำไปสู่เป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ และกระบวนการในขั้นตอนต่าง ๆ ไม่ได้เริ่มต้นและสิ้นสุดในแต่ละขั้นตอนของตัวมันเอง แต่เป็นการดำเนินการไปถึงขั้นสุดท้ายที่เรียกว่า การควบคุมจำเป็นที่ต้องเอาประสบการณ์เดิมและข้อสังเกตต่าง ๆ ที่ค้นพบเป็นข้อมูลในการวางแผนต่อไป ฉะนั้นคำว่ากระบวนการนี้จึงมีลักษณะต่อเนื่องเป็นวัฏจักร (Cycle) ไม่มีการสิ้นสุด (Management is a never - ending process)

ประเด็นที่สาม การจัดการคือกลุ่มของผู้จัดการ (management as a group of managers) ในความหมายนี้การจัดการกิจกรรมต่าง ๆ มีบุคคลเป็นผู้ดำเนินการตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายขององค์การ และประสานงานให้สมาชิกในองค์การดำเนินงานไปในทิศทางที่เป็นเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งอาจมีบุคคลหลายคนหรือผู้จัดการหลายคนรวมกัน ที่เรียกว่ากลุ่มผู้จัดการ เนื่องจากองค์การต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์การขนาดใหญ่จะมีระดับการบริหารหลายระดับ อาทิ การจัดการระดับสูง (Top management) การจัดการระดับกลาง (Middle management) และการจัดการระดับล่าง (lower management)

ปัจจุบันการจัดการเป็นสิ่งจำเป็นในทุกประเภทและทุกขนาดขององค์การ การจัดการจะต้องมีในทุกระดับและทุกหน่วยงานภายในองค์การ ผู้บริหารทั้งหลายในทุกองค์การล้วนมีหน้าที่การจัดการเหมือนกัน คือ วางแผน จัดองค์กร การนำ และควบคุม

ทฤษฎีการจัดการ (Management Theories)

ทฤษฎีการจัดการมีการพัฒนาการมาตามลำดับ เป็นการสะท้อนถึงการปฏิบัติของผู้บริหารในแต่ละทฤษฎี ซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้

๑) Scientific Management

F.W. Taylor เป็นผู้ริเริ่ม Principle of Scientific Management โดยใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ในการกำหนดวิธีการทำงาน เพื่อให้เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน Taylor ยังได้ร่วมกับ Frank และ Lillian Gilreth สองสามีภรรยา ศึกษาเทคนิคที่เรียกว่า Time - and - Motion Study เพื่อหาวิธีการเคลื่อนไหวของมือ และส่วนต่าง ๆ ของร่างกายของพนักงาน เพื่อให้ทำงานได้ผลดีมากที่สุด

๒) General Administrative Theorists

Henri Fayol เป็นผู้นำของนักคิดในกลุ่ม General Administrative Theorists ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการในลักษณะที่มุ่งหาหลักการบริหารที่ดีสำหรับองค์การ โดยรวม Fayol เป็นผู้เสนอหลักการบริหาร ๑๔ ข้อ อันลือชื่อ (Fourteen Principles of Management of Fayol s) ซึ่งยังคงนำมาใช้ได้ใ้องค์การต่าง ๆ ในปัจจุบัน

Max Weber เป็นนักคิดในกลุ่ม General Administrative เช่นเดียวกับ Fayol เป็นผู้พัฒนาหลักการจัดการที่เน้นโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ที่เรียกว่า “หลักราชการ” (Bureaucracy) ที่เน้นการแบ่งงาน กำหนดสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน มีกฎระเบียบละเอียด และไม่เน้นความสัมพันธ์แบบเป็นส่วนตัว รวมทั้งให้ความสำคัญกับการยึดหลักคุณธรรม (Merit) ในการเลือกและประเมินผลงานพนักงาน หลักการ Bureaucracy ของ Max Webber เหมาะที่จะใช้ในองค์การขนาดใหญ่ แต่อาจไม่เหมาะสำหรับองค์การขนาดเล็กที่จำเป็นต้องมีความคล่องตัวต่อการตอบสนองความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

๓) Quantitative Approach

เป็นการนำเทคนิคทางคณิตศาสตร์มาพัฒนาการตัดสินใจอาจเรียกว่า Operation Research หรือ Management Science มีจุดเริ่มต้นจากการนำคณิตศาสตร์มาช่วยการคำนวณการยิงอาวุธในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อสงครามยุติจึงแพร่หลายเข้ามาในธุรกิจ เช่น การใช้สถิติมาประยุกต์ในงานธุรกิจ Optimization Model, Computer Simulizations, Linear – Programming, Critical – path Analysis เป็นต้น

๔) Organizational Behavior

เป็นการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลในการทำงาน จึงเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญที่ตัวคนหรือพนักงานมากขึ้น ในยุคแรกของแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในช่วงปลายศตวรรษที่ ๑๘ จนถึงต้นศตวรรษที่ ๑๙ ต่อเนื่องถึงต้นศตวรรษที่ ๒๐ มีนักคิดในกลุ่มนี้ที่มีความเด่นอยู่ ๔ คน ได้แก่ Robert Owen, Hugo Munsterberg, Mary Parker Follett และ Chester Barnard ทั้ง ๔ คนนี้มีความคิดและผลงานเน้นแง่มุมแตกต่างกันแต่ทั้ง ๔ คนมีความเห็นพ้องกันว่า “คน” เป็นสินทรัพย์ที่มีความสำคัญที่สุดในองค์การ แนวคิดนี้จึงนำมาสู่แนวปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับคนในองค์การหลายประการ เช่น วิธีการเลือกสรรพนักงาน โปรแกรมการจูงใจการทำงานเป็นทีม เป็นต้น

- Robert Owen เน้นการปรับปรุงสภาพการทำงาน สนับสนุนการลงทุนในตัวคน

- Hugo Munsterberg ให้ความสำคัญกับเรื่องจิตวิทยาในการเลือกพนักงาน การฝึกอบรม การจูงใจ
- Mary Parker Follett ให้ความสำคัญกับคนและกลุ่มคนต่อความสำเร็จขององค์กร ผู้บริหารต้องไม่ใช้อำนาจบังคับ แต่ควรจูงใจและมีจรรยาบรรณ
- Chester Barnard เน้นความร่วมมือระหว่างผู้บริหารกับพนักงาน การสื่อสาร การจูงใจ และการมององค์กรในลักษณะเปิด

หน้าที่การจัดการ (Management Functions) ผู้บริหารในทุกองค์การและทุกระดับ จะต้องทำหน้าที่ในฐานะของผู้บริหาร ๔ ประการ คือ

๑. การวางแผน (Planning) คือ การกำหนดเป้าหมาย กำหนดกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งการรวบรวมและประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ เป็นสิ่งที่องค์กรต้องการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การวางแผนเป็นสะพานเชื่อมระหว่างเหตุการณ์ปัจจุบันและอนาคต ซึ่งทำได้โดยการให้บรรลุเป้าหมายผลลัพธ์ที่ต้องการ การวางแผนจึงต้องอาศัยการกำหนดกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ แม้ว่าพื้นฐานของการจัดการโดยทั่วไปเป็นงานของผู้บริหาร การวางแผนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการปฏิบัติตามกลยุทธ์ให้ประสบความสำเร็จและการประเมินกลยุทธ์ เพราะว่าการจัดการองค์กร การจูงใจ การจัดให้บุคคลเข้าทำงาน และกิจกรรมควบคุม ขึ้นกับการวางแผน กระบวนการวางแผนจะต้องประกอบด้วยผู้บริหารและพนักงานภายในองค์กร การวางแผนเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลหรือองค์กรทำการตัดสินใจไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับงานบางอย่างที่จะกระทำในอนาคต โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

แผนงาน คือ กลุ่มโครงการที่เกี่ยวข้องและประสานกันตั้งแต่ ๒ โครงการขึ้นไป มีการดำเนินงานที่สอดคล้องสัมพันธ์กันในอนาคตที่จะบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ

โครงการ คือ กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งได้กำหนดขึ้นเป็นการเฉพาะที่แตกต่างจากงานประจำ โดยมีการจัดกิจกรรมรวมกันเป็นลำดับขั้นตอนก่อนหลัง มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดที่ชัดเจนแน่นอน เพื่อมุ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายในกำหนดเวลาและทรัพยากรที่กำหนดไว้

ความสำคัญของการวางแผน

๑. ทำให้การทำงานของบุคคลประสานงานกันโดยมีแผนเป็นกรอบในการดำเนินงาน
๒. ช่วยให้เกิดความประหยัดทรัพยากรในการบริหาร
๓. ช่วยให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
๔. เป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่การงานของหัวหน้างาน/เจ้าของ ได้เป็นอย่างดี

๕. สามารถระดมสรรพกำลังของทรัพยากรได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ
๖. เจ้าของธุรกิจ/ผู้บังคับบัญชาสามารถควบคุมการปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้โดยง่าย
๗. เจ้าของธุรกิจ/ผู้บังคับบัญชาสามารถทราบปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี และสามารถแก้ไขปัญหาค้นพบได้ทันที่

๒. การจัดการองค์กร (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการกำหนด จัดเตรียม และจัดความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สามารถบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ บุคคลที่จะเป็นผู้รับผิดชอบและปฏิบัติงาน การจัดโครงสร้างองค์กร การจัดกลุ่มงาน และการกำหนดสายการบังคับบัญชา จุดมุ่งหมายของการจัดการองค์กรคือ การใช้ความพยายามทุกกรณี โดยการกำหนดงานและความสำคัญของอำนาจหน้าที่ การจัดการองค์กร หมายถึง การพิจารณาถึง สิ่งที่ต้องการทำและผู้ที่จะทำรายงานมีตัวอย่างในประวัติศาสตร์ของธุรกิจที่มีการจัดองค์กรที่ดี สามารถประสบความสำเร็จในการแข่งขันและสามารถเอาชนะคู่แข่งได้ ธุรกิจที่มีการจัดองค์กรที่ดี สามารถจูงใจผู้บริหารและพนักงานให้มองเห็นความสำคัญของความสำเร็จขององค์กร

การจัดองค์กร หน้าที่ในการจัดองค์กร เริ่มต้นด้วยการพิจารณาถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องกระทำ เพื่อให้สำเร็จตามแผนงานที่ได้วางไว้ จากเป้าหมายและแผนการทำงานต่าง ๆ ผู้บริหารจะทราบได้ว่ามีกิจกรรมอะไร มากน้อยแค่ไหน และมีลักษณะอย่างไรที่จะต้องกระทำ จากนั้นผู้บริหารก็ต้องดำเนินการจัดเตรียมกิจกรรมหรืองานที่จะต้องทำเหล่านี้ ให้เป็นกลุ่มงานต่าง ๆ งานใดที่เหมือนกันก็จะรวมเข้าด้วยกัน เพื่อมอบหมายให้แก่ผู้ปฏิบัติแต่ละคน พร้อมทั้งมอบอำนาจหน้าที่ (delegation of authority) ให้ เพื่อใช้สำหรับการทำงานที่ได้มอบให้รับผิดชอบไปทำ และขณะเดียวกันก็ต้องดำเนินการจัดให้มีความสัมพันธ์ที่เหมาะสม ระหว่างกลุ่มงานที่แบ่งแยกกันทำดังกล่าว ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้มีระเบียบและมีการประสานงานกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในองค์กรที่ทำงาน เพื่อเป้าหมายหรือแผนงานอันเดียวกัน

๓. การนำหรือการสั่งการ (Leading/ Directing) หมายถึง การสั่งการและการจูงใจให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร เป็นการใช้อิทธิพลเพื่อจูงใจพนักงานให้ปฏิบัติงานและนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ระบุไว้ หรือเป็นกระบวนการจัดการให้สมาชิกในองค์กรทำงานร่วมกันได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่ซับซ้อนและเข้าใจถ่องแท้ได้ยาก การนำหรือการสั่งการจึงต้องใช้ความสามารถหลายเรื่องควบคู่กันไป อาทิ ภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหาร การจูงใจ การติดต่อสื่อสารในองค์กร และการทำงานเป็นทีม

เป็นต้น หน้าที่ในการนำหรือสั่งการนี้ มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าหน้าที่อื่น เพราะผู้บริหารต้องแสดงบทบาทของผู้สั่งการอย่างมีคุณภาพ ถ้าไม่เช่นนั้น แผนงานที่วางไว้ตลอดจนทรัพยากรที่จัดเตรียมไว้ อาจไม่เกิดประสิทธิผล ถ้าผู้บริหารดำเนินกิจกรรมด้านการสั่งการไม่ดีพอ ดังนั้น การสั่งการจึงเป็นเรื่องขอความรู้ความชำนาญ ประสบการณ์ และความสามารถที่จะชักจูงให้พนักงานร่วมกันปฏิบัติงานไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ให้องค์กรประสบความสำเร็จตามต้องการ

๔. การควบคุม (Controlling) คือ การบังคับหรือกำกับให้การทำงานต่าง ๆ เป็นไปตามแผน ในการจัดการต่าง ๆ ให้สำเร็จผลตามวัตถุประสงค์เดิมนั้น เพื่อที่จะให้แน่ใจได้ว่า การลงทุนเพื่อประกอบกิจการจะไม่สูญเปล่าและเพื่อให้มีการระมัดระวังป้องกันมิให้เกิดการสูญเสีย ผู้บริหารจำเป็นต้องมีมาตรการในการควบคุมงานของตนอยู่เสมอ การปฏิบัติหน้าที่ควบคุมของผู้บริหารนั้น เริ่มแรกสุดผู้บริหารจะต้องทำการจัดระบบการรายงาน (reporting system) เพื่อใช้สำหรับการควบคุมขึ้น โดยต้องการพิจารณากำหนดว่าข้อมูลหรือตัวเลขใดที่จำเป็นสำหรับการควบคุมบ้าง จากนั้นก็ต้องกำหนดมาตรฐานของการปฏิบัติงานต่าง ๆ ขึ้นเพื่อใช้วัดผลการทำงานในการดำเนินการควบคุม วิธีการก็คือ ทำการวัดผลการดำเนินงานที่ทำไปเพื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดเอาไว้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารสามารถทราบถึงข้อเสียของงานที่ได้ทำไปแล้ว ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการที่จะได้ทราบถึงปัญหาและดำเนินการแก้ไขสิ่งที่แตกต่างจากแผนได้ ซึ่งย่อมจะทำให้เกิดความแน่ใจได้ว่างานที่จะทำต่อ ๆ ไปนั้น มีทางที่จะสำเร็จตามแผนได้ แม้ว่าในทางปฏิบัติการวางแผนจะต้องมาก่อนการควบคุมก็ตาม แต่การมีการวางแผนแต่เพียงอย่างเดียว โดยตัวของมันเองย่อมไม่สามารถทำให้การบริหารงานสำเร็จผลสมบูรณ์ตามที่ต้องการได้ แผนงานต่าง ๆ เป็นแต่เพียงเครื่องช่วยกำหนดกิจกรรมที่จะต้องทำในระยะเวลาที่กำหนดไว้

การควบคุม เป็นการตรวจตราและตรวจสอบผลการปฏิบัติงานโดยเปรียบเทียบเป้าหมายและดำเนินการปฏิบัติเพื่อให้มั่นใจว่า จะบรรลุผลลัพธ์ตามต้องการ นอกจากนี้ การควบคุมยังเป็นกระบวนการรวบรวมและแสดงถึงข้อมูลย้อนกลับเรื่องของผลการดำเนินงานในสถานะที่เป็นพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (วิรัช สงวนวงศ์วาน ๒๕๔๖ : ๒ - ๑๕)

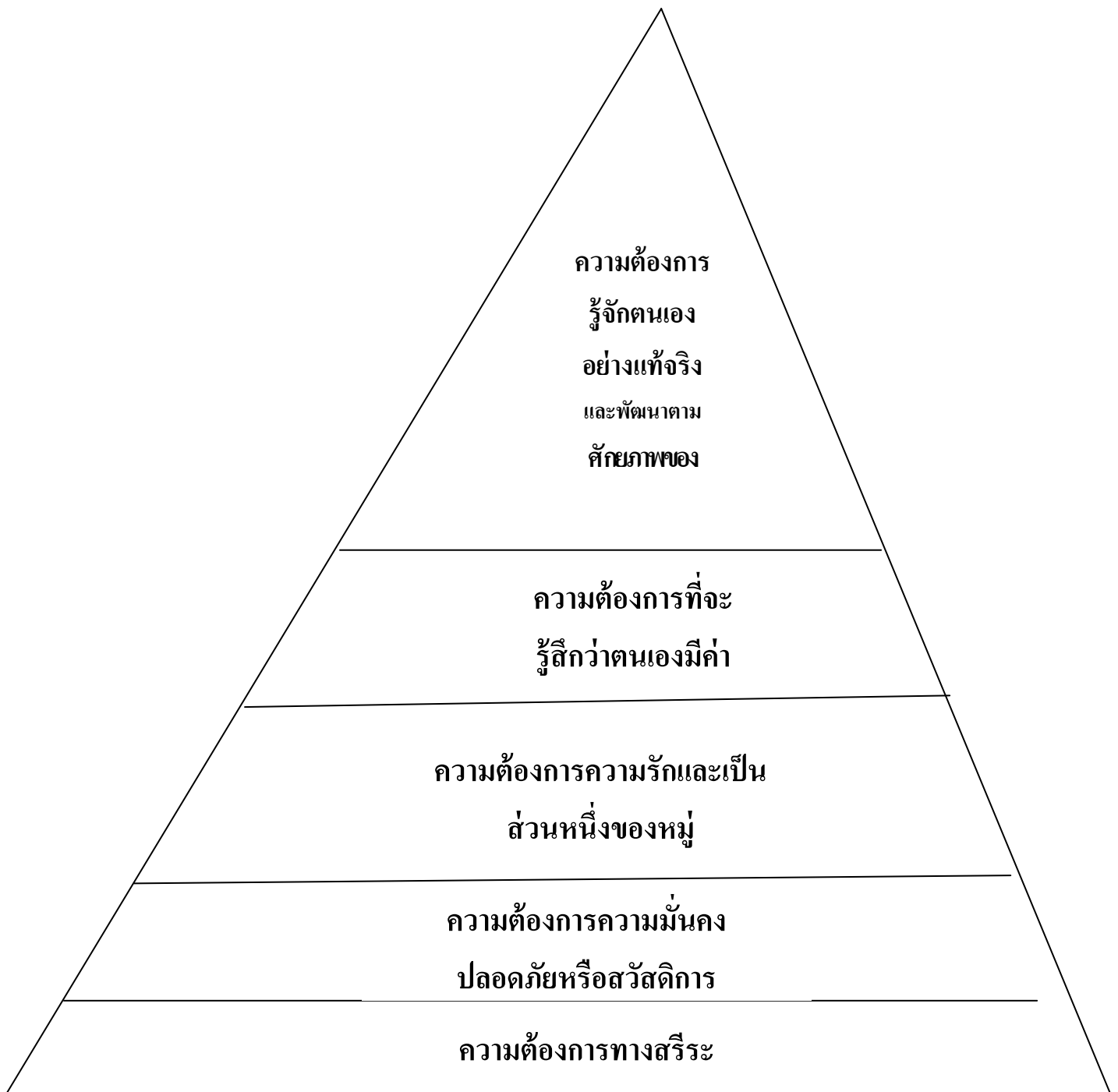
สำหรับแนวคิดทฤษฎีการจัดการ สามารถที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อให้ทราบถึงหลักในการบริหารจัดการองค์กร ของหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านหนองขาว อย่างเป็นระบบ ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีแรงจูงใจ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี มีความจำเป็นต้องศึกษาทฤษฎีแรงจูงใจ เพื่อให้สามารถใช้ทฤษฎีดังกล่าวในการจูงใจ ให้คณะกรรมการและประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลหนองขาว ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยให้มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

สำหรับทฤษฎีแรงจูงใจ ที่จะนำมาใช้กับกรณีศึกษา หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านหนองขาว นั้น คือ **ทฤษฎีมนุษยนิยม** (Humanistic Approach) ซึ่งนักจิตวิทยามนุษยนิยมเชื่อว่าคนทุกคนมีแรงจูงใจที่จะประกอบกิจกรรมอยู่เสมอ ถือว่าแรงจูงใจเป็นแรงขับให้มนุษย์เจริญเติบโตและพัฒนา หรือกล่าวได้ว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลมาจาก “หลักการความเจริญเติบโต” (Growth principle) ภายในตัวของทุกคน

Maslow นักจิตวิทยามนุษยนิยมได้เสนอแบบจำลองความต้องการขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นแรงจูงใจให้มนุษย์กระทำพฤติกรรมต่าง ๆ Maslow เชื่อว่าความต้องการพื้นฐานสามารถจัดตามลำดับชั้นจากความต้องการในระดับล่างไปจนระดับบนสุดเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๕ ชั้น (ดังในรูปด้านล่าง)

แบบจำลองความต้องการขั้นพื้นฐานของ Maslow

๑) ความต้องการทางสรีระ (Physiological Needs)

หมายถึง ความต้องการพื้นฐานของร่างกาย เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ การพักผ่อน ความต้องการเหล่านี้เป็นความต้องการที่จำเป็นสำหรับมีชีวิตอยู่ มนุษย์มีความต้องการทางสรีระอยู่เสมอ ถ้าอยู่ในสภาวะที่ขาดจะกระตุ้นให้มนุษย์มีกิจกรรม ขวนขวายที่จะสนองความต้องการ

๒) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs)

หมายถึง ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นอิสระจากความกลัว ขู่เข็ญ บังคับ จากผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม เป็นความต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง ความต้องการนี้เริ่มตั้งแต่วัยทารกจนกระทั่งวัยชรา เช่น ความต้องการที่จะมีงานทำ เป็นหลักแหล่งที่เป็นความต้องการเพื่อสวัสดิภาพอย่างหนึ่ง

๓) ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ (Love and belonging Needs)

มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาจะให้เป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ ได้ทราบว่าทุกคนยอมรับตนเป็นสมาชิก คนที่รู้สึกว่าการตัวเองเหงา ไม่มีเพื่อน มีชีวิตไม่สมบูรณ์ ไม่บรรลุความต้องการขั้นนี้ ส่วนคนที่รู้สึกว่าเป็นที่รักและยอมรับของกลุ่มจะเป็นผู้ที่สมปรารถนาในความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่

๔) ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่า (Esteem Needs)

ความต้องการประเภทนี้ประกอบด้วยความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ มีความสามารถต้องการที่จะให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ มีคุณค่า ต้องการได้รับความยกย่องนับถือจากผู้อื่น ผู้ที่สมปรารถนาในความต้องการชนิดนี้จะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเอง เป็นคนมีประโยชน์และมีค่า ในทางกลับกัน คนที่ขาดความต้องการประเภทนี้จะรู้สึกว่าคุณค่าต่ำ ปรารถนาที่จะเป็นคนมีค่าและมักเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย

๕) ความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงและพัฒนาตาม

ศักยภาพของตน (Need for Self Actualization)

Maslow อธิบายความต้องการนี้ว่าเป็นความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพแท้จริงของตน กล่าวที่จะตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิต รู้จักค่านิยมของตนเอง มีความจริงจังต่อตนเอง ปรารถนาที่จะเป็นคนดีที่สุดในที่จะมีความสามารถทำได้ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะ และอารมณ์ความรู้สึกยอมรับตนเองทั้งส่วนดีและส่วนเสียของตน ให้ตนเองเผชิญกับความจริงของชีวิต เผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ โดยคิดว่าเป็นเรื่องที่ทำหายและมีความหมาย กระบวนการที่จะพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ เป็นกระบวนการที่ไม่มีจุดจบ ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ มนุษย์มีความ

ต้องการที่จะพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพของตน แต่มีน้อยคนที่จะทำได้ถึงขั้นนี้อย่างสมบูรณ์ หรือประมาณ 1% ของประชากรทั้งหมด (Goble, 1970)

Maslow เชื่อว่าความต้องการด้านล่างสุดเป็นความต้องการพื้นฐานที่มีแรงผลักดันสูงที่สุด ถ้าความต้องการนี้ขาด จะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมตอบสนองจนพอใจ เมื่อความต้องการด้านล่างสุดได้รับการเติมเต็มแล้ว คนเราจึงจะมีความต้องการระดับสูงต่อไป ตัวอย่างเช่น คนที่กำลังหิวมาก มักจะไม่สนใจว่าตนจะเป็นที่ยอมรับของเพื่อนหรือไม่ หรือคนที่กำลังถูกปองร้ายอยู่ จะไม่สนใจว่าตนจะได้รับการยกย่องจากผู้อื่นหรือไม่ เป็นต้น ความต้องการขั้นสูงสุด คือ ความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงและพัฒนาตามศักยภาพของตน จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อความต้องการทั้ง 4 ประเภทได้รับการตอบสนอง อย่างไรก็ตาม การตอบสนองความต้องการแต่ละขั้นไม่จำเป็นต้องถึง 100% ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล

การใช้ทฤษฎีแรงจูงใจ จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการชักจูงใจให้ประชาชนในชุมชน ที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญและไม่สนใจในการเข้าร่วมจัดกิจกรรมกับชุมชน เกิดความต้องการเข้ามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในการอนุรักษ์ สืบพทอด ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเอง และรู้สึกว่าคุณค่าต่อสังคมมากขึ้น

๒.๔ แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอันนำไปสู่ทิศทางที่ยั่งยืน มีหลักการที่สำคัญประการหนึ่ง คือ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ความหมายของการมีส่วนร่วม

จากการรายงานการประชุมขอ The Ad Hoc Group of Experts เรื่อง “Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and National Development” (อ้างถึงใน รูปณี สุวรรณฉัตรชัย, ๒๕๔๒:๒๘) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ไม่สามารถให้คำจำกัดที่ตายตัวได้ และมีการให้ความหมายต่าง ๆ กันในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกัน ในการจะเข้าใจความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น จะต้องดูบริบท (Context) ของแต่ละประเทศ สภาพเศรษฐกิจ และสังคมการเมืองของประเทศนั้น ๆ และต่อมาได้เสนอความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนเอาไว้กว้าง ๆ คือ การมีส่วนร่วมของ

ประชาชนจะนำมาซึ่งโอกาสที่จะทำให้สมาชิกของชุมชน และสังคมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกันในประเด็นของการสนับสนุนกระบวนการพัฒนา

- การแบ่งสรรผลประโยชน์ จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม
- การตัดสินใจในรูปของการกำหนดเป้าหมาย การวางนโยบาย การวางแผน และการปฏิบัติตามแผน ทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม
- การตัดสินใจในรูปของการกำหนดเป้าหมาย การวางนโยบาย การวางแผน และการปฏิบัติตามแผนทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม

รอมพี ยา แดฟ (Rom P. Yasav) (อ้างถึงใน เฟื่องฟ้า คณานุรักษ์, ๒๕๓๐: ๓๗) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมว่า เป็นการร่วมมือของประชาชนโดยความตั้งใจ หรือสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับ ซึ่งกระบวนการความร่วมมือของประชาชนนั้นต้องมีความรู้สึกดัง ต่อไปนี้

๑. การเข้าร่วมในการตัดสินใจ ตกลงใจ
๒. การเข้าร่วมในการดำเนินงานของแผน และพัฒนาโครงการ
๓. การเข้าร่วมในการติดตาม และประเมินผลโครงการ และแผนงานการพัฒนา
๔. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

หวิทอง หงษ์วิวัฒน์ (๒๕๒๗:๘๒) ได้สรุปแนวปฏิบัติที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการที่จะพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

๑. ต้องให้ชาวบ้านเป็นตัวหลักในการแก้ปัญหาของตนเอง องค์กรภายนอกเป็นเพียงตัวกระตุ้น และเสริมหรือสนับสนุนเท่านั้น
๒. กิจกรรมการพัฒนาต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชนต่อปัญหาบางลักษณะ ระดับการรับรู้ของชุมชน อาจมีข้อจำกัด ทำให้ปัญหาไม่ชัดเจน และแก้ไขปัญหาไม่ถูกจุด การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงน่าจะครอบคลุมถึงการกระจาย และการสื่อสารข้อมูลเพื่อพัฒนาการรับรู้ และขีดความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งควรจะเป็นบทบาทขององค์กรภายนอกเพียงแต่ต้องดำเนินการอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมเดิมของชุมชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (๒๕๒๗:๒) สรุปว่าแนวคิดการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ ๔ ประการ

๑. ความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจ และความห่วงกังวลส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

๒. ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำการร่วมกัน

๓. การตกลงในร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะให้เกิดความริเริ่มกระทำการที่ตอบสนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

๔. การมีส่วนร่วมยังเกิดจากแนวความคิดอื่น ๆ อีก เช่น ความศรัทธา ความเกรงใจ และการใช้อำนาจบีบบังคับ

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นว่าการมีส่วนร่วมแบ่งประเด็นได้ ๕ ประเด็นใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. ร่วมคิด
๒. ร่วมกันตัดสินใจ
๓. ร่วมปฏิบัติการ
๔. ร่วมรับประโยชน์
๕. ร่วมประเมินผล

จากความหมาย และแนวคิดข้างต้น ทำให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น เป็นทั้งวิธีการ และเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งสามารถสรุปเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. กลไกการพัฒนาต้องเกิดจากประชาชนโดยประชาชนมีบทบาทหลักในการพัฒนา
๒. เป้าหมายการพัฒนา คือ การพัฒนาขีดความสามารถเพื่อพึ่งตนเอง และพัฒนาตนเอง มิใช่การพึ่งพารัฐ หรือองค์กรพัฒนาภายนอก
๓. เป้าหมายพัฒนายึดหลักความต้องการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นภายในชุมชน จากตัวประชาชนเองมากกว่าความต้องให้มีความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (๒๕๒๗:๔) ได้กล่าวถึงความสำเร็จของการมีส่วนร่วมว่าขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้

๑. ประชาชนจะต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมก่อนเริ่มกิจกรรม การมีส่วนร่วมไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ฉุกเฉิน
๒. ประชาชนจะต้องไม่เสียเงินทอง ค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปกว่าค่าตอบแทน
๓. ประชาชนจะต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
๔. ประชาชนจะต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย

๕. ประชาชนจะต้องไม่รู้สึกระทอกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคมหากมีส่วนร่วม

ลี เจ แครี่ (Lee F. Carry) (อ้างถึงใน เฟื่องฟ้า คณานุกรักษ์, ๒๕๓๐ : ๓๘) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขสำคัญสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างน้อย ๓ ประการ ดังนี้

๑. ประชาชนจะต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม (Freedom to Participation)
๒. ประชาชนจะต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม (Ability to Participation)
๓. ประชาชนจะต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (Willingness to Participation)

World Health Organization (อ้างถึงใน เวทีนี้ สตะเวทิน ,๒๕๔๒ :๒๕-๒๖) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเสนอไว้ ๓ ประการ ได้แก่

๑. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ ในความเป็นจริงชาวบ้านที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งนั้น มีเหตุผลอยู่ ๒ ประการ คือ

๑.๑ การมองเห็นว่าตนจะได้รับประโยชน์ตอบแทน

๑.๒ การได้รับการบอกกล่าวชักชวนจากเพื่อนให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

๒. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้จะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาแต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการเข้าร่วมหรือเข้าร่วมแล้วไม่ได้รับผลดังที่คาดหวัง ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้าร่วมจึงควรมีลักษณะ

๒.๑ เปิดโอกาสให้ทุก ๆ คน และทุก ๆ กลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยในการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีตัวแทน หรือเข้าร่วมโดยตรงก็ได้

๒.๒ ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อผู้เข้าร่วมจะสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพความเป็นจริงของตน

๒.๓ กำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอน

๓. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วมโดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วย ได้มีโอกาสเข้าร่วม แต่ก็ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรม แต่จะขึ้นอยู่กับการกำหนด และการจัดสรรเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งไม่อาจจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (๒๕๓๑) (อ้างถึงใน ปราณี หมอนทองแดง, ๒๕๓๓:๒๘) ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงควรจะหมายถึง การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ดังนี้ คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการศึกษา และวิเคราะห์ชุมชน เพื่อนำไปสู่การค้นหาปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ตลอดจนจัดลำดับของปัญหา และการคัดเลือกปัญหาที่จะแก้ไขตามลำดับก่อนหรือหลัง ชาวบ้านต้องรู้ถึงปัญหาของเขาเอง มิใช่ให้คนภายนอกชี้ปัญหา
๒. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
๓. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
๔. การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน เช่น การสละแรงงาน และทรัพยากรต่าง ๆ
๕. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผล

ในขณะที่ นอร์แมน อัปฮอฟ (Norman Uphoff, ๑๙๘๑) (อ้างถึงใน อकिन รพีพัฒน์, ๒๕๒๗ : ๓๕) แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ขั้นตอน ด้วยกัน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation)
๓. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits)
๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

กล่าวโดยสรุป คือ การมีส่วนร่วมประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ตลอดจนการจัดลำดับของปัญหา และการคัดเลือกปัญหาที่จะแก้ไขตามลำดับความสำคัญ และความต้องการของคนในชุมชนนั้น
๒. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา
๓. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน
๔. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
๕. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผล

ทั้งนี้ ในขั้นตอนของการมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนามากที่สุด คือขั้นตอนของการตัดสินใจ (Jan Servaes, ๑๙๙๖)

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

ปรัชญา เวสารัชช์ (๒๕๒๘) (อ้างถึงใน ปรานี หมอนทองแดง, ๒๕๓๓:๓๐)

กล่าวถึง รูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ ๔ รูปแบบ คือ

๑. ร่วมแสดงความคิดเห็นในรูปของการเขียน การพูด หรือการสื่อความในรูปแบบอื่น เพื่อแสดงความคิดเห็นของตน การแสดงความคิดเห็นเช่นนี้ อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนใดของกิจกรรมการพัฒนาก็ได้

๒. ร่วมสละทรัพยากรวัตถุ โดยการให้ยืม หรือให้เงิน วัสดุ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การใช้ประโยชน์จากสถานที่ และอุปกรณ์ต่าง ๆ

๓. การร่วมสละแรงกายในกิจกรรมนั้น ๆ

๔. ร่วมสละเวลา เช่น ร่วมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เข้าร่วมประชุม (แม้จะไม่แสดงความคิดเห็นส่วนตัวก็ตาม)

กรรณิกา ชมดี (๒๕๒๔:๑๓) สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมได้ ๑๐ รูปแบบ คือ

๑. การมีส่วนร่วมประชุม
๒. การมีส่วนร่วมออกเงิน
๓. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
๔. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
๕. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
๖. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
๗. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
๘. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
๙. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน หรือเป็นลูกจ้าง
๑๐. การมีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์

สุพรรณิ ไชยอำพร และ สนิท สมัครการ (๒๕๓๕: ๓๗) สรุปว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมสามารถแยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ

๒. การมีส่วนร่วมไม่แท้จริง ได้แก่ การร่วมลงแรงในการทำโครงการ ร่วมบริจาคเงิน หรือสิ่งอื่น ๆ หรือการร่วมบำรุงรักษาโดยไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ดังนั้น จะเห็นว่าในการสร้างการมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนใด หรือรูปแบบไหน นั้น ล้วนแล้วแต่มีจุดเริ่มต้นขึ้นมาจากกระบวนการของการติดต่อสื่อสาร กล่าวคือ การที่สมาชิกของชุมชนสามารถ และมีโอกาสในการสื่อสารระหว่างกัน ย่อมก่อให้เกิด ความรู้ ความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งทำให้ชุมชนนั้นสามารถแยกแยะปัญหา และความต้องการของสมาชิกภายในชุมชน อันจะนำไปสู่การร่วมดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่สมาชิกต่างมีความพึงพอใจร่วมกัน

สำหรับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะใช้เป็นกรอบในการทำความเข้าใจการสื่อสารของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพาง นอกจากนี้ ยังใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมในเรื่องของขั้นตอนของการมีส่วนร่วม รูปแบบของการมีส่วนร่วมมาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัยรูปแบบวิธีการสื่อสารทั้งระดับภายในกลุ่ม และการสื่อสารภายนอกกลุ่มอย่างไร ให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นมาภายในหมู่บ้าน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน

การที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของชุมชนเมืองหรือชนบทรวมตัวกัน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการศึกษา ให้ดีขึ้นตามลำดับ มีการฉีกกำลังช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน แสดงให้เห็นถึงความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (อ้างถึงใน เฉลียว บุรีภักดี ๒๕๔๕:๗๖-๗๗) กล่าวถึงลักษณะชุมชนเข้มแข็งไว้ดังนี้

๑. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ทุกคนในชุมชนร่วมเรียนรู้ ชุมชนนั้นจะรู้ทันข่าว ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

๒. เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยกิจกรรมสำคัญ ๔ ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการองค์กรของตนเอง การลงมือปฏิบัติตามแผนการประเมินผล

๓. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) หมายถึง ความรักดีต่อชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ห่วงแทน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน

๔. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) คนมีคุณภาพและคุณธรรม สงบสุข จิตใจเยือกเย็น

เฉลียว บุรีภักดี (๒๕๔๕ : ๗๖) ได้สรุปลักษณะของชุมชนเข้มแข็งไว้ ดังนี้

๑. สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของคนและชุมชนที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
 ๒. สมาชิกชุมชนมีจิตสำนึกการพึ่งพาตนเอง เอื้ออาทร รักและห่วงใยซึ่งกันและกัน อีกทั้งพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของคนและชุมชน
 ๓. สมาชิกชุมชนเลือกกำหนดผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้แทนชุมชนที่หลากหลายด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง
 ๔. มีกระบวนการชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีชุมชน ซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดกว้างโปร่งใสและมีรายงานความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้สำหรับสมาชิกทั้งหมด
 ๕. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชนกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน
 ๖. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน
 ๗. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วย การพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน
 ๘. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป
 ๙. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่นๆ ท้องถิ่น ภาครัฐราชการ องค์กรเอกชนภาคธุรกิจ ข้าราชการและอื่น ๆ ในลักษณะการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม
- สำหรับ อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามพิทยาพงศ์ (๒๕๔๐: ๘๐) ได้วิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งมี ๗ ประการ ดังนี้
๑. โครงสร้างทางสังคมแบบแนวนอน หมายถึง สัมพันธภาพทางอำนาจของบุคคลในชุมชนที่เท่าเทียมกัน อำนาจในกาเข้าถึงทรัพยากรหรือโอกาสของคนทุกคนในชุมชนไม่แตกต่างกัน เงื่อนไขนี้เป็นปัจจัยให้เกิดความรัก ความสามัคคี ก่อให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างกว้างขวาง
 ๒. ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ซึ่งแบบออกเป็น ๓ ด้าน คือ การผลิต การบริโภค การสะสมและกระจายส่วนเกิน ประชาชนมีสิทธิ์และอำนาจในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรมีรูปแบบการผลิตที่สนองความต้องการของตนเป็นหลัก และเชื่อมโยงกับระบบนิเวศน์

การบริโภคเน้นการพอกพูนกิน ไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่สะสมมาก หากมีการกระจายส่วนเกินสู่ญาติมิตรและสังคม ในรูปการแบ่งปัน ทำบุญ ชำระภาษี

๓. ค่านิยมจากหลักธรรมของศาสนา หรืออุดมการณ์ในการใช้ชีวิต ความเชื่อในเรื่องกรรม การเคารพนอบน้อมต่อธรรมชาติในฐานะเป็นจิตวิญญาณ เอื้อให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพ

๔. กระบวนการการเรียนรู้เพื่อชีวิต กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น การสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมจากครอบครัว วัด สถานประกอบการ โดยการสังเกต ฟัง ถาม ทดลองทำ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นการเรียนรู้ที่จะนำมาปฏิบัติจริง

๕. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำตามธรรมชาติในชุมชนเกิดขึ้นได้หลายเงื่อนไข เช่น การประพัตดินในกรอบของศีลธรรม การเป็นผู้ต่อสู้เพื่อชุมชนหรือเป็นผู้ทรงคุณความรู้ ชุมชนที่มีโครงสร้างทางสังคมในแนวนอน จะเกิดกลุ่มผู้นำธรรมชาติอย่างหลากหลาย ตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นและมีการทำงานในรูปการปรึกษาหารือ แสวงหาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

๖. ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แน่นแฟ้น สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมคือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนระบบความมั่นคงและสวัสดิการชุมชน สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดผ่านระบบครอบครัว เครือญาติ เพื่อนฝูง มีกฎเกณฑ์ แทนแผนการดำเนินชีวิตร่วมกัน ชุมชนมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น จะมีหวังสามารถจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างดี

๗. กลไกที่เอื้อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นสถานที่พบปะของชุมชนในวิถีชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ หรือกระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ ล้วนเป็นการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ปรึกษาหารือกัน อันจะนำไปสู่การปรับตัวของชุมชนได้รวดเร็วทันเหตุการณ์

ปัจจัยที่สำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

เทียบ เหล่าสุวรรณ (๒๕๔๑: ๙-๑๐) กล่าวถึง ปัจจัยหลายอย่างที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจัยสำคัญ คือ

๑. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมนับเป็นหัวใจสำคัญขององค์กรชุมชน และเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่ง ที่จะไปสู่ความสำเร็จของกลุ่มองค์กร เพื่อช่วยเหลือตนเองของชาวบ้าน เพราะการมีส่วนร่วมจะเป็นหลักประกันได้ว่า ความต้องการที่แท้จริงของคนจะได้รับการตอบสนองและที่สำคัญ สามารถมั่นใจได้ว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มอย่างยุติธรรมและเสมอภาคกัน การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

เช่น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาาร่วมกัน

๒. มีการดำเนินเป็นกิจกรรมผ่านองค์กรและองค์กรเครือข่าย คำว่ากิจกรรมหมายถึง กิจกรรมที่เป็นธุรกิจและกิจกรรมที่ไม่ใช่ธุรกิจ ในกรณีองค์กรชุมชนที่ดำเนินธุรกิจผ่านองค์กรและองค์กรเครือข่ายแทนการดำเนินธุรกิจเป็นรายบุคคล ย่อมเป็นหลักประกันการพึ่งตนเองได้ประการหนึ่ง เพราะองค์กร คือ ทีมของอำนาจ เช่น อำนาจทางความรู้ ซึ่งเกิดจากการแลกเปลี่ยนการระดมทุนภายใต้ ให้มีการรวมกันซื้อกันขาย ย่อมมีอำนาจต่อรองกับภายนอกมากขึ้น เมื่อองค์กรได้มีการร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในรูปเครือข่าย ไม่ว่าจะ เป็นเครือข่ายผู้นำ เครือข่ายกิจกรรม หรือเครือข่ายการเรียนรู้ ก็จะทำให้องค์กรมีอำนาจต่อรองเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด

๓. องค์กรมีการดำเนินกิจกรรมหรือธุรกิจแบบครบวงจร องค์กรชุมชนหลายองค์กรที่ประกอบธุรกิจไม่สามารถพึ่งตนเองได้ เพราะดำเนินธุรกิจไม่ครบวงจร เช่น ขาดแคลนเงินทุนต้องอาศัยเงินทุนภายนอก นอกจากจะมีความยุ่งยากในการกู้ยืม ยังมีดอกเบี้ยสูง การผลิตก็เช่นเดียวกัน แต่ไม่มีตลาดจำหน่าย ผลผลิตบางอย่างต้องนำมาจากแหล่งอื่นที่ห่างไกลทำให้เสียหาย หรือผลิตผลได้แต่ไม่มีวัสดุอุปกรณ์ในการแปรรูป จะเห็นได้ว่า การประกอบกิจกรรมหรือธุรกิจไม่ครบวงจรไม่สามารถพึ่งตนเองได้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อ้างถึงใน เฉลียว บุรีภักดี ๒๕๔๕ : ๗๔-๗๘) ทรงตรัสถึงสาระสำคัญของแนวคิดที่สามารถช่วยสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ดังนี้

๑. ประเด็นที่ว่าเป็นที่ตัว “คน” จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เพราะเมื่อคนมีความเจริญทางปัญญาสามารถจะสร้างความเจริญได้เอง นับได้ว่าเป็นความเข้มแข็งของทั้งคนและของท้องถิ่น จึงต้องมีการพัฒนาคนในท้องถิ่นให้เข้มแข็ง

๒. หลักการพัฒนา ๑๐ ประการ คือ

๒.๑ หลักช่วยเหลือตนเอง พึ่งตนเอง เป็นการพัฒนา “คน” เพื่อให้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนมากที่สุด จนก่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในตนเอง ดังนั้นคนที่ช่วยตนเองและพึ่งตนเองได้จะทำให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๒.๒ หลักการเริ่มจากสภาพที่เป็นอยู่ เป็นการพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วจึงใส่ปัจจัยนำเข้าไป เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ชาวบ้านสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ จนเกิดการพัฒนาคนและท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

๒.๓ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพราะเป็นสิ่งใกล้ตัว การใช้ทรัพยากรจากบริเวณที่ใกล้ทำให้ชาวบ้านเกิดการพึ่งตนเองมากที่สุดแล้วสามารถที่จะวางแผนการใช้ทรัพยากรที่พอดีทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นไม่มากหรือน้อยไป การอาศัยทรัพยากรที่ใกล้ตัว เป็นการใช้จ่ายเงินมากและอาจเกินความจำเป็นของท้องถิ่น

๒.๔ การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น การพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ร่วมกันจนเกิดปัญหา สามารถที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้ยั่งยืน

๒.๕ วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืนจะต้องดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของไทยที่ดั้งเดิม และผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นต้นแบบของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่สืบไป เป็นการแก้ปัญหาท้องถิ่นล่มสลาย ทำให้เข้มแข็งและยั่งยืน

๒.๖ ความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาให้ได้ผล ต้องทำในรูปของหนึ่งโครงการ มีลักษณะเป็นหนึ่งหน่วยระบบ มีผลผลิตที่คาดหวัง มีปัจจัยนำเข้าและมีกระบวนการทำงานที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นระบบ เมื่อโครงการดำเนินไปแล้วสามารถประเมินผลและมีประสิทธิภาพ

๒.๗ การประสานงาน หน่วยงานของราชการและเอกชนต้องมีการประสานงานความร่วมมือในการทำงาน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนา ถ้าทุกหน่วยงานของราชการและเอกชนสามารถประสานงานให้ความร่วมมือกันได้ดี จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๒.๘ การทำงานเชิงรุก เป็นการแก้ปัญหาหรือพัฒนาหมู่บ้านอย่างตรงประเด็น ในการทำงานเชิงรุกนั้น ชาวบ้านในท้องถิ่นจะเข้าร่วมทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ในการทำงานระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคนในท้องถิ่น และพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

๒.๙ ความมีคุณธรรมและศิลปะการพัฒนาคนหากมุ่งแต่ความรู้ความสามารถทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว จะทำให้ความเป็นไทยขาดหายไปจากท้องถิ่น สิ่งสำคัญ คือ คุณธรรมและศิลปะที่แสดงความเป็นท้องถิ่นไทย ดังนั้น การพัฒนาคนจะต้องทำควบคู่กับคุณธรรมและศิลปะ

๒.๑๐ การเชื่อมประสานด้านเวลา เป็นการพัฒนาโดยเชื่อมสภาพของท้องถิ่นในปัจจุบันองไทยเข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัย ที่เหมาะสมกับการพัฒนาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่นำเข้ามาจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพความเป็นท้องถิ่นไทย เทคโนโลยีที่ดีจะต้องเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาคนแล้วช่วยส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓. วิธีการพัฒนา เป็นการลงมือปฏิบัติไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาที่เข้าสู่ตัว “คน” เป็นสำคัญ กระบวนการที่นำมาใช้ในการพัฒนาคน ได้แก่ วิธีการให้การศึกษาผสม วิธีการทำงานกับกลุ่มคน วิธีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (PAR) กล่าวคือ นักพัฒนาและผู้ถูกพัฒนาจะต้องร่วมกัน

ตั้งแต่วางแผนและปฏิบัติงานกันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้กระบวนการทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และวิธีการทำงานกับหน่วยงานเป็นส่งเสริมให้หน่วยงานเข้ามาช่วยท้องถิ่นในส่วนขาดเพื่อให้ท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็ง

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ การให้โอกาสแก่ชุมชนได้แสดงความเข้มแข็งออกมา โดยการให้ชุมชนตัดสินใจแก้ปัญหาและจัดการพัฒนาด้วยพลังของคนในชุมชนเอง ชุมชนเข้มแข็งเมื่อคนรวมพลังตัดสินใจแก้ปัญหาและจัดการพัฒนา

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน

การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนเริ่มต้นด้วยการสร้างมูลค่าทางปัญญา

หน่วยงานรัฐหลายหน่วยงานไม่ได้ประสานร่วมมือในการกระตุ้นให้เกิดพลังแต่กลับทำกันไปคนละทีคนละครั้ง ต่างคนต่างทำทั้งการท่องเที่ยว พาณิชยกรรมอุตสาหกรรม การศึกษา ไม่เข้าใจแนวคิดที่เรียกว่า “LOCALIZATION” โลโคไลเซชัน “การเพิ่มมูลค่าชุมชน” การสร้างมูลค่าเพิ่มทางปัญญาให้เกิดต่อชุมชนพลิกฟื้นให้ผลิตภัณฑ์มีจุดขายเชิงสร้างสรรค์มากขึ้นโดยแนวทางที่น่าสนใจจะขอแนะนำ มีดังนี้

๑. การศึกษารวบรวมข้อมูลและจำแนกจุดเด่นทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน

เป็นการสร้างดาต้าเบสฐานข้อมูลเชิงละเอียด โดยหาจุดเด่นสุดของทุกชุมชนทั้งประเทศ แล้วสร้างเสริมกำลังลงไปอย่างมีชั้นเชิงมอเตอร์สำรวจให้เห็นระดับของการพัฒนาว่าชุมชนนั้นอยู่ในระดับขั้นใดเพื่อจะได้วินิจฉัยแก้ปัญหาได้อย่างเข้าใจ ตลอดจนหาหนทางสู่ทางการตลาดที่ไม่ซ้ำกันในแต่ละชุมชน

๒. การสร้างปฏิทินกิจกรรมประจำปีของประเทศให้หมุนเวียนการนำเสนอทุกชุมชน การท่องเที่ยว, การต่างประเทศ, การพาณิชย์ควรมีการร่วมมือในการสร้างเนื้อหาของแต่ละชุมชนให้เป็นวัฏจักรสร้างโครงการโปรโมททุกสัปดาห์ทั่วประเทศ โดยสอดคล้องกับเทศกาลต่างๆของแต่ละชุมชน โดยรัฐบาลควรเลือกเนื้อหาของบางชุมชนที่ทำดีสร้างสรรค์ ให้มีโอกาสออกไปโรดโชว์ในต่างประเทศ เพื่อสร้างตลาดใหม่ ๆ จากทั่วโลก

๓. การส่งเสริมงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่ช่วยกระตุ้นรูปแบบผลิตภัณฑ์และภาพลักษณ์ของชุมชน รัฐบาลควรให้งบประมาณการวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยเชิงประจักษ์ และการสร้างสรรค์แบบเป็นจริงเป็นจังกับหน่วยงานการศึกษาทั่วประเทศ ให้ระดมความคิดช่วยชาวบ้านทุกชุมชน เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาไปข้างหน้า ไม่ใช่ นั่งคอยบุญหล่นทับ โดยแต่ละชุมชนควรมีผลิตภัณฑ์ต้นแบบแห่งอนาคตมากขึ้นไม่ใช่นำของเก่ามาขายถูกๆเพียงอย่างเดียว กรณีนี้จะช่วยให้ชุมชนสามารถสร้างมูลค่าและคุณค่าที่เพิ่มพูนขึ้นอีกด้วย

๔. การส่งเสริมให้เกิดการอบรมอย่างต่อเนื่องด้านความคิดใหม่ๆ และการบริหาร

การตลาด เจ้าภาพอาจเป็นสถาบันการศึกษาในแต่ละชุมชน หน่วยงานรัฐในแต่ละชุมชน ซึ่งจริงแล้วหน่วยงานต่าง ๆ ทำมาแล้วก็มากแต่ยังทิ้งยั้งขวาง ดำน้ำพริกละลายแม่น้ำ เพราะขาดการทำอย่างต่อเนื่อง ขาดความจริงใจ

ในการลงลึก ซึ่งควรสร้างปฏิทินดำเนินการ โดยแนวคิด “ไม่สำเร็จไม่เลิก” อย่าให้ความรู้สึกหดหู่และเอือมระอาของผู้ที่ได้โอกาสช่วยประเทศแต่ทำไม่ได้เต็มทีอีกต่อไปเกิด ประเทศไทยเรามีโอกาสที่ได้อยู่แล้ว ของดีแต่นำเสนอไม่เป็นเสียของนำโอกาสของค่าเงินบาทที่แข็งในช่วงนี้ให้กลุ่มธุรกิจส่งออกสร้างจุดขายใหม่ของผลิตภัณฑ์ประเทศไทยหมดสมัยขายของถูกด้อยค่า โดยขายของดีเอ็ดคลูซีฟ ผมคิดว่าเมืองไทยควรอยู่จุดนั้นได้แล้ว

การออกแบบมีส่วนช่วย “เพิ่มมูลค่า” สินค้า การให้บริการ ผลิตภัณฑ์ ตลอดจนเมืองชุมชนด้วย คือ ตั้งแต่ระดับจุลภาค เส้นใยผ้า ไปจนถึงมหภาค คือ ผังเมืองชุมชนควรส่งเสริมให้ได้รับการออกแบบ

การออกแบบที่หลายคนอาจจะเข้าใจผิด คือ เพื่อความสวยงามเพียงอย่างเดียว แต่จริงๆ แล้ว การออกแบบ คือ การบูรณาการทุกศาสตร์เข้าไว้ด้วยกัน โดยใช้สุนทรียศาสตร์ ความงามเป็นศูนย์กลางทั้งหมด กล่าวคือ องค์ความรู้รอบตัวมีผลส่งเสริมให้การออกแบบสมบูรณ์มากขึ้น เช่น

พาณิชย์ศาสตร์ คือ การออกแบบให้ขายได้ ขายได้ง่าย เป็นที่ต้องการของตลาด**อุตสาหกรรมศาสตร์** คือ ระบบการผลิตที่ทันสมัย มีนวัตกรรมในการผลิตที่แตกต่าง

วิทยาศาสตร์ ศาสตร์แห่งความเป็นจริง มีรูปแบบที่สมดุลต่อการรับน้ำหนัก รับแรงกด คำนวณตัวเลขทั้งทางสถิติ และการทดสอบประสิทธิภาพ ตลอดจน

ศิลปะศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ที่สอดคล้องกับความงาม องค์ประกอบศิลป์ อันสวยงามเพื่อความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ และหลังจากนั้นศาสตร์อื่นจะเข้ามาประกอบให้สมบูรณ์ เช่น

นิเทศศาสตร์ คือ การจัดรูปแบบประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่เหมาะสม

การออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับการท่องเที่ยวที่น่าซื้อก็ยิ่งกระตุ้นให้มูลค่าผลิตภัณฑ์มีราคามากขึ้น แม้จะไม่สูงมากแต่รูปลักษณ์ของสินค้าน่าซื้อ น่าใช้ น่าเก็บ ดีกว่าขายของถูกแต่ไม่มีคุณภาพ การออกแบบที่ดียังมีผลต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย เพราะหลายๆ ครั้งการออกแบบคือการแก้ปัญหาข้อบกพร่องในอดีต ไอเดียที่ออกแบบบางคนนำสิ่งเล็ก ๆ น้อยๆ โกลัต์ตัวมาออกแบบจนกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมทั่วโลกก็มีมากมาย

ภาคธุรกิจที่แข็งแรงจึงมีได้มองเพียงแค่มิติของรายได้จากการขาย เติงปริมาณเพียงอย่างเดียว แต่ควรมองความสำเร็จจากการยกระดับสินค้าให้มีคุณภาพ และมีมูลค่ามากขึ้น ที่ถึงแม้ตลาดล่างราคาถูกจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ แต่สินค้าและกลุ่มธุรกิจบางปัจจัย ก็ควรได้รับการส่งเสริมให้เห็นคุณภาพและการออกแบบในราคาที่สูงได้ โดยเฉพาะสินค้าส่งออก หรือ ขายกับต่างชาติ

การขลุกอยู่กับตลาดล่าง กำไรน้อย ๆ ใช้คนเยอะแยะในการผลิต มีการแข่งขันกันมากต้องใช้ปริมาณในการขายมากมายมหาศาลนั้น อาจจะไม่คุ้มเลย ถ้าเทียบกับการขายที่มีปริมาณน้อยลง มีมูลค่ามากขึ้น ใช้บุคลากรจำกัดกว่า เช่น การกตราคาข้าวจนชาวนาไม่เหลือกำไร สินค้าการเกษตร อาหารของโลกที่โดนกตราคาเหลือเกิน แต่ผิดจากน้ำมัน, โพรแกรมคอมพิวเตอร์ลิขสิทธิ์ที่ต่างชาติเขากำหนดราคาได้โดยเราทำอะไรไม่ได้เลย ปัญหาเหล่านี้จึงจำเป็นต้องได้รับนโยบาย “**เชิงสร้างสรรค์**” และ “**การบูรณาการ**” เข้ามาแก้ไข และเปลี่ยนแปลง

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุวรรณา แก้วเกษตรภรณ์ (๒๕๕๑) ศึกษาเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ลำน้ำจันทบุรีตอนล่าง : กรณีศึกษาชุมชนท่าหลวง ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนท่าหลวง บทบาทและหน้าที่ของชุมชนในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

จากผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ จะขาดเสียไม่ได้ในการพัฒนาดำเนินงานต่าง ๆ สิ่งสำคัญคือ ประชาชนในชุมชนได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน ในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ และความตั้งใจของชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน และติดตามผล เพื่อสรุปและนำปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ มาปรับปรุงแก้ไขให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป

พรรณี งามสมบัติ (๒๕๕๑) ศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี กรณีศึกษา : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวและสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในอำเภอสามโคก ศึกษาคุณลักษณะพิเศษของนักท่องเที่ยว ศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวในอำเภอสามโคก และเพื่อศึกษาการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในอำเภอสามโคก

จากผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวในอำเภอสามโคก ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน การท่องเที่ยวธรรมชาติ การสัมผัสวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ทั้งไทยพุทธและไทยรามัญ สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในอำเภอสามโคก มีองค์ประกอบหลายด้าน คือ ด้านกายภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด ด้านการคมนาคมและสาธารณูปโภค ด้านสินค้าการท่องเที่ยว ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว ด้านงบประมาณ และด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอสามโคก ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของนักท่องเที่ยวในการเอามาท่องเที่ยวในอำเภอสามโคก ได้แก่ คุณลักษณะพิเศษทางกายภาพ ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและด้านศิลปวัฒนธรรม

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากดอกฝ้าย สู้เส้นด้าย จากเส้นด้าย...สู่ลายผ้า จนมาเป็น “ผ้าขาวม้าร้อยสี ของดีบ้านหนองขาว”

บ้านหนองขาว เป็นชนบทที่อยู่นอกชานเมืองห่างไกลความเจริญ ดังนั้นลักษณะของความเป็นอยู่ในการดำรงชีวิตประจำวันของคนบ้านหนองขาว จะมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย โดยเฉพาะผู้หญิงบ้านหนองขาวจะมีความมานะอดทน ขยันทำมาหากิน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก จะทำงานโดยไม่คิดถึงความเหนื่อยยาก อาชีพที่ยึดทำมาตั้งแต่สมัยโบราณก็จะยึดทำกันเรื่อยมา เมื่อว่างเว้นจากการทำนาชาวบ้านก็จะทำงานอย่างอื่นโดยไม่ยอมให้เวลาผ่านไปโดยไร้ประโยชน์ ชาวบ้านได้ยึดอาชีพหลาย ๆ อย่างตามแต่ความถนัดของตน เช่น การทำตาล การจักสาน การหาแร่ การทำไร่ และการทอผ้า อาชีพเหล่านี้ไม่ได้สร้างรายได้ให้กับครอบครัวมากนักแต่จะทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีความสุขได้ตามที่บรรพบุรุษของคนบ้านหนองขาวได้สืบทอดกันมา และถือเป็นเอกลักษณ์ของคนบ้านหนองขาวได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการทอผ้า ชาวบ้านของหมู่บ้านนี้ยังมีทอผ้าตั้งอยู่ใต้ถุนบ้านกันเกือบทุกหลังคาเรือน ผู้คนในชุมชนบ้านหนองขาวรู้จักการทอผ้าที่มีลวดลายเฉพาะที่เรียกว่า “ลายตาจ๊ก” มาเป็นเวลานาน ซึ่งแต่เดิมปลูกฝ้ายและย้อมสีธรรมชาติกันเอง ต่อมาเมื่อมีผู้นิยมมากขึ้น จึงต้องสั่งซื้อวัตถุดิบจากภายนอกเข้ามาใช้ แต่ก็ได้นำมาดัดแปลงเพิ่มสีสันให้สดใส ก่อนจะนำมาทอตามลวดลายดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา

การทอผ้า เป็นภูมิปัญญาของคนบ้านหนองขาวอีกอย่างหนึ่งที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนจากการพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน เล่าให้ฟังว่า แต่ก่อนมีการปลูกฝ้ายเพื่อขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อในหมู่บ้าน และมีบางส่วนที่นำมาปั่นแล้วนำมาทอหูก เพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ที่นอน ฯลฯ แต่ต่อมาเมื่อมีด้ายสำเร็จเข้ามาขายในหมู่บ้าน จึงมีผู้สนใจทอหูกกันมากขึ้น และประกอบกับผู้หญิงบ้านหนองขาวเป็นคนขยันและมีความสามารถอยู่ในตัว จึงคิดค้นลายแบบต่าง ๆ ทอเป็นผ้าถุง ผ้าโจงกระเบน โสร่ง และผ้าขาวม้า โดยเฉพาะผ้าขาวม้าเรามีลายที่รู้จัก และเป็นเอกลักษณ์ของคนบ้านหนองขาวก็คือ “ผ้าขาวม้า ตาจ๊ก”

ในการศึกษาเรื่อง การสร้างคุณค่า สุ่มูลค่า “ผ้าขาวม้าร้อยสี ของดีบ้านหนองขาว” อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิธีการนำผ้าขาวม้าร้อยสี มาเพิ่มมูลค่า เพื่อให้ราคาสูงขึ้น จนสามารถทำให้ประชาชนในชุมชนยึดเป็นอาชีพหลักได้ ในประเด็นของการวิจัย ดังนี้

๑. แนวทางในการดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ถึงวิธีการจัดการสมาชิกในกลุ่ม ให้มีรายได้จากการทอผ้าเป็นรายได้เสริมจากอาชีพหลัก

๒. แนวทางการสร้างแรงจูงใจ และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน สำหรับการอนุรักษ์ สืบทอด ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงอยู่คู่ชุมชนอย่างยั่งยืน

๓. วิธีการในการนำผ้าขาวม้าร้อยสี มาเพิ่มคุณค่า เพื่อให้มีราคาสูงขึ้น ให้คุ้มค่ากับเวลาที่เสียไปกับการทอผ้า

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการการสำรวจ (Survey) การสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In - Depth Interview) การจดบันทึก (Observation) การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น ๔๕ คน ประกอบด้วยกลุ่มทอผ้าขาวม้าร้อยสี ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ประชาชนในหมู่บ้านหนองขาว ผู้ศึกษาครูและนักท่องเที่ยว หลังจากที่ได้ข้อมูลทั้งหมดมาแล้วนั้น ผู้ศึกษาจะนำผลที่ได้มาตอบปัญหาของการศึกษา โดยจะนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนา ผู้ศึกษาได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น ๔ ประเด็น ดังต่อไปนี้ คือ

๔.๑ ความสำคัญของการจัดตั้งกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว

๔.๒ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค ของกลุ่มทอผ้าขาวม้าร้อยสีบ้านหนองขาว

๔.๓ การนำผ้าขาวม้าร้อยสีมาเพิ่มมูลค่า ให้มีราคาสูงขึ้น และนำมาตัดแปดเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป

๔.๔ การสร้างแรงจูงใจ และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน สำหรับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงอยู่คู่ชุมชน
ดังมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

๔.๑ ความสำคัญของการจัดตั้งกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

เมื่อความเจริญได้แผ่กระจายจากสังคมเมืองสู่ชนบท แนวความคิดบริโภคนิยมที่มาจากประเทศทางตะวันตก ทำให้การทอผ้าในชนบทลดน้อยลง แต่ชาวบ้านหนองขาวยังคงรักษาประเพณี กิจกรรมของชาวชนบทไทยสืบมา เมื่อ พ.ศ. 2524 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ได้เปิดสอนการทอผ้าด้วยกี่กระตุกขึ้นที่ตำบลทุ่งสมอ อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี ให้กับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านตำบลทุ่งสมอ และได้จัดกลุ่มทอผ้าทุ่งสมอขึ้น แต่ก็ประสบปัญหาด้านการจัดการและการตลาด ทำให้กลุ่มทอผ้าทุ่งสมอไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ คุณอารีรัตน์ พุทธิพิบูล ซึ่งได้เข้าร่วมอบรมครั้งนั้นด้วย ได้นำปัญหาของกลุ่มทอผ้า ทุ่งสมอเป็นกรณีศึกษา ถึงปัญหาและวิธีการดำเนินการแก้ไข บวกกับความรู้อันได้

จากการอบรม มาจัดตั้งกลุ่มทอผ้าหนองขาวขึ้นในกลุ่มสตรีอาสาพัฒนาตำบลหนองขาว ซึ่งกลุ่มพัฒนาฯ ก็มีการแบ่งกลุ่มต่าง ๆ ตามความสนใจหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มทำดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มทอผ้า กลุ่มเลี้ยงสัตว์ ประกอบกับได้รับการส่งเสริมประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง จึงทำให้ “ผ้าขาวม้าร้อยสี ของดีบ้านหนองขาว” เป็นที่แพร่หลายและรู้จักกันอย่างกว้างขวาง มีการส่งเสริมโดยการจัดงาน “สืบสานประเพณีของดีบ้านหนองขาว” โดยสำนักงานการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้จัดการแสดง แสง สี เสียง เป็นงานใหญ่

ในปัจจุบันการทอผ้าของผู้หญิงบ้านหนองขาวเป็นที่สนใจ และแพร่หลายไปทั่ว ได้มีการรวมกลุ่มสนใจหลายกลุ่ม จึงทำให้คนบ้านหนองขาวมีรายได้เพิ่มขึ้นมาอีกทางหนึ่ง บางครอบครัวก็ยึดเป็นอาชีพของตน การทอผ้าในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ การทอผ้าในบ้านหนองขาวสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑. การทอที่กระทบมือ หรือเรียกว่า “ทอหูก” เป็นการทอโดยการพุ่งกระสวยด้วยมือ และใช้ฟืมกระทบเป็นการทอผ้าที่คนบ้านหนองขาวทอกันมานาน และถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน และในปัจจุบันนี้ก็ยังมีคนทอที่กระทบมืออีกมาก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ มีอยู่ไม่กี่คนที่ยังเป็นคนรุ่นสาว ๆ อยู่

๒. การทอที่กระทบตุก ซึ่งได้ดัดแปลงมาจากที่กระทบมือ ได้มีการพัฒนาการมาเป็น ที่กระทบตุกที่สามารถทอผ้าได้อย่างรวดเร็ว และเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันที่กระทบตุกของคนบ้านหนองขาวได้เริ่มต้นมาจากบุคคลสองท่านคือ นางสาวอารีย์ พฤษพิบูล ซึ่งเป็นคนบ้านหนองขาวได้ไปเรียนรู้การทอผ้าโดยใช้ที่กระทบเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ที่บ้านทุ่งสมอ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียงกับหมู่บ้านหนองขาว และอีกคนหนึ่ง คือ นางเฉลียว สุขกรม เป็นคนบ้านทุ่งสมอ แต่ปัจจุบันได้สมรสกับคนบ้านหนองขาวได้เรียนรู้การทอผ้าด้วยที่กระทบตุกที่บ้านทุ่งสมอ ตำบลทุ่งสมอ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เหมือนกัน บุคคลทั้งสองท่านนี้ได้รับการเรียนรู้อบรมจนเกิดความชำนาญจึงได้จัดตั้งกลุ่มสนใจขึ้นที่ตำบลหนองขาว โดยสอนให้กับกลุ่มแม่บ้านสตรีอาสาพัฒนา และผู้สนใจทั่วไปและโดยเฉพาะนางเฉลียว สุขกรม จะเป็นที่รู้จักในนามว่า “ครู” ของผู้ที่ทอผ้าทั่วทั้งหมู่บ้านหนองขาว

๔.๒ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค ของกลุ่มทอผ้าขาวม้าร้อยสีบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองซึ่งอยู่ในภาวะที่มีความผันผวนและไม่แน่นอน ทำให้ปริมาณการบริโภคของคนลดลงซึ่งส่งผลกระทบต่อการค้าและการเกี่ยวกับธุรกิจหรือกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง แต่ผ้าทอบ้านหนองขาวกลับไม่ได้รับผลกระทบ เพราะมีผู้แวะเวียนมาซื้อเป็นประจำ และมีหน่วยงานภาครัฐมาสั่งทอเป็นม้วน เพื่อนำไปตัดเป็นแบบฟอร์มของสำนักงาน เนื่องจากผ้าทอบ้านหนองขาวมีราคาถูก คุณภาพดี สีสดใส ไม่ตก ซึ่งผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ผลกระทบในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๔.๒.๑ ด้านการเมืองการปกครอง

บ้านหนองขาวซึ่งเป็นสถานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ปกครองของเทศบาลตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยได้รับการความร่วมมือสนับสนุนในการดำเนินงานจากประชาชนในชุมชนเป็นอย่างดี ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น

- มีพื้นฐานความคิดเรื่องความรัก และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- การดำเนินงานเกี่ยวกับงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นตำบลหนองขาวได้รับความ

สนใจและได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นฐานเสียงสนับสนุนด้านการเมืองท้องถิ่น ทำให้
 นักการเมืองท้องถิ่น ต้องกำหนดนโยบายด้านวัฒนธรรมเป็นนโยบายหลักในการบริหารงานของท้องถิ่น

- การดำเนินการเกี่ยวกับการสนับสนุนการดำเนินงานของหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านหนองขาว
 ได้รับการรองรับจากระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ตามมาตรา ๒๘๘

กำหนดว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี
 ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ดังนั้นจึงนับเป็นโอกาสอันดีที่เอื้อประโยชน์ให้ การทอ
 ผ้าขาวม้าร้อยสีบ้านหนองขาว ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการ
 ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

นโยบายของรัฐบาลในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตาม
 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพุทธศักราช
 ๒๕๔๒ ในมาตรา ๑๖ , ๑๑ , ๑๗ , ๑๘ และ ๒๐ กำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจด้านศิลปะ วัฒนธรรม
 จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในส่วนของการบำรุงรักษา
 ตลอดจนจัดระบบบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นในด้าน ศิลปะ จารีตประเพณี
 ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

๔.๒.๒ ด้านสังคม และวัฒนธรรม

ตำบลหนองขาวซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านหนองขาวนั้น มีวัดจำนวน ๓ แห่ง
 คือ วัดอินทาราม (วัดหนองขาว) วัดโมกมันขันธาราม และวัดใหญ่ตั้งรัง (ส้มใหญ่) และมีสำนักสงฆ์ ๑
 แห่ง คือสำนักสงฆ์เขาสามงา มีสถานศึกษาจำนวน ๔ แห่ง คือ โรงเรียนหนองขาวโกวิทพิทยาคม
 โรงเรียนวัดอินทาราม โรงเรียนบ้านรางจิก และโรงเรียนบ้านห้วยตลุง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ
 เกษตรกรรม และนับถือศาสนาพุทธ และบ้านหนองขาวเป็นชุมชนที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย
 และต่อเนื่อง อาทิ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานสงกรานต์ งานเทศก์
 มหาชาติ งานนมัสการพระป่าเลไลย์ มีกิจกรรมส่งเสริมอาชีพทางศิลปะและวัฒนธรรม เช่น การทอผ้า
 การทำผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด การจักสาน การทำอาหารและขนมพื้นบ้าน รวมทั้งการแสดงทาง
 วัฒนธรรม เช่น รำเหย่ย รำปาดตาล รำผ้าทอ การแสดงดนตรีไทยของเยาวชน การแสดงละครพื้นบ้าน
 เรื่องไฉ่บุญทองบ้านหนองขาว เป็นต้น

จากปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมดังที่กล่าวมานี้ เป็นเครื่องส่งเสริมให้การจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมของบ้านหนองขาว ให้ได้รับความสนใจ และได้รับการส่งเสริมจากผู้เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี โดยเฉพาะความร่วมมือในระดับชุมชน ทั้งจากหน่วยงานในพื้นที่ เช่น สำนักงานเทศบาลตำบลหนองขาว สถานีตำรวจภูธรตำบลหนองขาว สถานีอนามัยตำบลหนองขาว สถานศึกษาทั้ง ๔ แห่ง แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการที่ดีจะสามารถทำให้การดำเนินการของกลุ่มทอผ้าขาวม้าร้อยสีบ้านหนองขาวประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในด้านสังคมและวิถีชีวิต ตามคุณลักษณะของชาวบ้านหนองขาว ก็ยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม และเป็นปัจจัยในความสำเร็จของการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม เนื่องจากชาวหนองขาวมีคุณลักษณะที่โดดเด่น คือ มีความจงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ มีความเคารพในสถาบันศาสนา มีความเชื่อในระบบสังคมเครือญาติ มีความเคารพผู้ใหญ่ มีความเกรงใจ มีน้ำใจ รักพวกพ้อง รักอิสระ รักศักดิ์ศรี มีความเอื้ออาทร ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และที่สำคัญผู้หญิงบ้านหนองขาวจะมีความขยัน ซื่อสัตย์ และมีความอดทนสูง ซึ่งลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าว ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจที่ดีในการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าขาวม้าร้อยสีบ้านหนองขาว

๔.๒.๓ ด้านเศรษฐกิจ

หลังว่างเว้นจากอาชีพหลักการทำนาทำไร่ ก็หันมาประกอบอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ที่ปัจจุบันกลายเป็นงานที่สร้างรายได้หลักในคนในชุมชนไปแล้วสำหรับหมู่บ้านชุมชนเกษตรกรรม "บ้านหนองขาว" แห่งตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ที่ยังคงอนุรักษ์วิถีชีวิตชาวบ้าน ความเชื่อ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษไว้อย่างน่าชื่นชม จึงทำให้ชาวบ้านหนองขาวไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย และอยู่อย่างพอเพียง ดังนั้น เศรษฐกิจของบ้านหนองขาวก็อยู่ในระดับดี ไม่มีคนว่างงาน เนื่องจากทำไร่ ทำนา พอว่างจากทำไร่นา ก็จะทำอาชีพเสริม เช่น ทอผ้า ขึ้นตาล ทำน้ำตาลสด ปลูกผักชี เป็นต้น ด้วยเหตุนี้บ้านหนองขาวจึงไม่มีโจรขโมย อยู่กันอย่างสงบสุข

การวิเคราะห์องค์กร (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในกลุ่มทอผ้า

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของกลุ่มทอผ้าขาวม้าร้อยสีบ้านหนองขาว

๑. จุดแข็ง (Strength)

- ๑.๑ ประธานกลุ่มฯ มีความสามารถ เสียสละทุ่มเทเอาใจใส่ และมีความรับผิดชอบสูง
- ๑.๒ ประชาชนในชุมชน มีความศรัทธา เชื่อมั่นและชื่นชมในตัวประธานกลุ่มฯ ทำให้มีความตั้งใจในการทำงาน

๑.๓ ชาวบ้านหนองขวามีความรักและภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

๑.๔ ประชาชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการจัดกิจกรรมของหมู่บ้าน โดยเฉพาะเมื่อมีผู้มาศึกษาดูงานหรือนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมเยียน

๑.๕ คณะกรรมการ เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีความเสียสละในการดำเนินงานเพื่อส่วนรวมเป็นอย่างมาก

๒. จุดอ่อน (Weakness)

๒.๑ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าบ้านหนองขาว และประชาชน ชาวขัวญและกำลังใจในการดำเนินงานเนื่องจากได้รับค่าตอบแทนน้อย ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย

๒.๒ สมาชิกกลุ่มฯ ไม่ได้รับการอบรมและพัฒนาด้านความรู้ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

๒.๓ ประชาชนในชุมชน บางคนยังไม่เห็นความสำคัญของการดำเนินงานด้านการทอผ้า และไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

๓. โอกาส (Opportunity)

๓.๑ รัฐบาลมีนโยบายให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมมากขึ้น

๓.๒ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเต็มที่

๓.๓ จังหวัดกาญจนบุรี ได้กำหนดให้ข้าราชการใส่ผ้าไทยทุกวันอังคาร

๓.๔ ผู้เดินทางมาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยวมีค่านิยมและทัศนคติที่ดี และหันกลับมานิยมใส่ผ้าพื้นเมืองกันมากขึ้น

๓.๕ เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

๓.๖ เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานสะดวก รวดเร็ว ยิ่งขึ้น เช่น โทรศัพท์ เว็บไซต์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ วารสาร เป็นต้น

๓.๗ จังหวัดกาญจนบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย และมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวจำนวนมาก ตลอดจนเดินทางมาซื้อผ้าทอบ้านหนองขาว

๓.๘ ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงาน การประชาสัมพันธ์ และการทอผ้า จากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานเทศบาลตำบลหนองขาว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกาญจนบุรี และภาคเอกชน เช่น สำนักงาน ททท.จังหวัดกาญจนบุรี

๔. อุปสรรค (Threat)

๔.๑ สภาพทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไม่ดี และผู้บริโภคมีกำลังซื้อต่ำ (ไม่สามารถใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยได้)

๔.๒ ความไม่แน่นอนทางการเมืองในปัจจุบันส่งผลทำให้คนจับจ่ายใช้สอย และท่องเที่ยววันน้อยลง

๔.๓ จังหวัดกาญจนบุรีมีกลุ่มทอผ้ามากมายหลายกลุ่ม ทำให้ต้องมีการแข่งขันกันใน เรื่องคุณภาพ ราคา รูปแบบ และการดัดแปลงผลิตภัณฑ์

๔.๓ การบริหารจัดการกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งเน้นศึกษาเพื่อทราบข้อมูลในการบริหารจัดการ เพื่อจะ กำหนดแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าบ้านหนองขาว ในด้านต่าง ๆ ให้สามารถดำเนินการได้อย่าง เป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีขอบเขตการศึกษาตามหลักการบริหารจัดการ ซึ่งกำหนดไว้ว่า หน้าที่ทางการบริหาร (Management Function) ของกลุ่มทอผ้าขาวม้าร้อยสีบ้านหนองขาว ประกอบด้วย ๔ ประการ ดังนี้

๔.๓.๑ การวางแผน (Planing)

ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ซึ่งเป็นผู้มีส่วนในการ ขับเคลื่อนการดำเนินงานทอผ้าอย่างต่อเนื่อง

“การดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว มีการจัดทำแผนงาน ในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน โดยมีการเตรียมตัวและประชุมกันเป็นการเฉพาะกิจเมื่อมีผู้เดินทางมาศึกษา ดูงานหรือมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเป็นหมู่คณะ” (สัมภาษณ์ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๕๕)ซึ่งผู้ศึกษาจึงได้ ทำการศึกษาข้อมูลจากคณะกรรมการกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านหนองขาว เกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินงานใน ด้านต่าง ๆ ซึ่งทำให้ทราบข้อมูล ดังนี้

๑) **ด้านสถานที่** สำหรับใช้ทอผ้าและให้บริการผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยว แบ่ง ออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑.๑ สถานที่ทอผ้า ส่วนใหญ่ใช้บ้านพักอาศัยของภูมิปัญญาชาวบ้าน และบ้าน ประชานกลุ่มๆ เป็นสถานที่ทอผ้า และให้ผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม

๑.๒ ที่ทำการของคณะกรรมการฯ จะใช้บ้านประชานกลุ่มๆ เป็นสถานที่ทำการ เมื่อมีการประชุม และเก็บเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ของกลุ่มทอผ้า

๒) **ด้านการบริการ** มีการให้บริการผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ คือ ผ้าขาวม้าร้อยสี ที่มีทั้งเป็นผืน และตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป (เสื้อคอกระเช้า เสื้อจี๊ด เสื้อแพชั่นของ สุภาพสตรี) ตลอดจนผ้าขาวม้าและผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้า (กล่องกระดาษทิชชู กระเป๋าใส่โทรศัพท์มือถือ)

๓) **ด้านราคา** มีการตั้งราคาไม่สูงมากนัก เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อได้ตามความต้องการกับสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยผ้าขาวม้าต้นทุนสินค้าต่อหน่วย ๑๑๐ บาท จึงใช้วิธีการตั้งราคาจากต้นทุนบวกกำไรที่ต้องการ คือ ๑๓๕ บาท ซึ่งได้กำไรเพียงฝืนละ ๒๕ บาทเท่านั้น

๔) **ด้านการผลิต** สมาชิกกลุ่มมีความรับผิดชอบในการผลิตสินค้าให้ทันตามกำหนดที่ลูกค้าสั่ง มีการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ในกรณีที่มียางแรงด่วน เช่น ลูกค้าสั่งสินค้าเพิ่ม ประธานกลุ่มฯ สามารถเรียกสมาชิกมาทำงานได้ตามความเหมาะสม อีกทั้งงานทุกชิ้นต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพสินค้าก่อนจึงจะนำออกจำหน่ายหรือส่งให้ลูกค้าตามจำนวนที่สั่งซื้อได้ ซึ่งขั้นตอนการทอผ้าขาวม้าร้อยสี มีดังนี้

- ขั้นตอนที่ ๑ การนำด้ายเข้าหลอด
- ขั้นตอนที่ ๒ การนำด้ายมาตั้งลายผ้าขาวม้า
- ขั้นตอนที่ ๓ คั่นลายผ้าขาวม้า
- ขั้นตอนที่ ๔ นำผ้าที่คั่นลายแล้วมาร้อยเข้าฟันหวี (พิมพ์)
- ขั้นตอนที่ ๕ นำด้ายที่เข้าฟันหวีแล้วไปหวีด้ายเพื่อเก็บความยาวของผ้า
- ขั้นตอนที่ ๖ การเก็บตะกรอเข้าที่หวีได้แล้ว
- ขั้นตอนที่ ๗ นำด้ายที่เก็บตะกรอเขาแล้วนำมาขึ้นก็ทำการทอผ้า

๕) **ด้านการตลาดและลูกค้า** มีการมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับลูกค้า ในเรื่องการสั่งซื้อสินค้า กำหนดสี ขนาด จำนวนที่ต้องการ และหากสินค้าที่ส่งหรือลูกค้าซื้อไปแล้วเกิดชำรุด เนื่องจากความผิดพลาดในการผลิต ลูกค้าสามารถนำสินค้ามาเปลี่ยนใหม่ได้

๖) **ด้านการกำหนดค่าตอบแทน** มีการกำหนดค่าตอบแทนให้แก่สมาชิกตามชิ้นงานที่แต่ละคนทำได้ โดยให้มีการส่งงานเป็นรายสัปดาห์ ซึ่งก็จะหักค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าด้ายที่มอบให้แก่สมาชิกไปก่อน ที่เหลือจะเป็นค่าแรงของสมาชิก

๗) **ด้านสวัสดิการ** ในแต่ละปีจะมีการนำสมาชิกกลุ่มไปศึกษาดูงาน ซึ่งก็จะให้สมาชิกเลือกกันเองว่าต้องการไปจังหวัดไหน ซึ่งกลุ่มจะรับผิดชอบค่าพาหนะ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ สมาชิกจะต้องเป็นผู้ออกกันเอง และหากสมาชิกคนไหนมีปัญหาเรื่องเงินสามารถเบิกค่าทอผ้าล่วงหน้าได้ ๑ ส่วน เช่น เบิกด้ายไปเพื่อทอผ้า ๑๐ ฝืน ก็สามารถเบิกเงินกำไรจากการทอผ้า ๑๐ ฝืน ได้ ๑ ส่วน

๘) **ด้านการประชาสัมพันธ์** โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ หลายช่องทาง ได้แก่

๑. เว็บไซต์ ของสำนักงานเทศบาลตำบลหนองขาว ททท. ภาคกลาง เขต 1
๒. หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เช่น มณีกาญจน์ มติกาญจน์ ข่าวภูมิภาค ชนบท
๓. วิทยุ มีการออกอากาศทางสถานีวิทยุท้องถิ่นของอำเภอท่าม่วงและจังหวัดกาญจนบุรี

๔. แผ่นพับประชาสัมพันธ์ มีการจัดทำแผ่นพับเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผ้าขาวม้าร้อยสีบ้านหนองขาว ถึงประวัติความเป็นมา ขั้นตอน กระบวนการ และสถานที่ติดต่อ

๕. เอกสารทางวิชาการ ของหน่วยงานราชการ เช่น ข้อมูลโครงการวัฒนธรรมไทย สายใยชุมชน ตำบลหนองขาว สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอท่าม่วง และสำนักงานเทศบาลตำบลหนองขาว

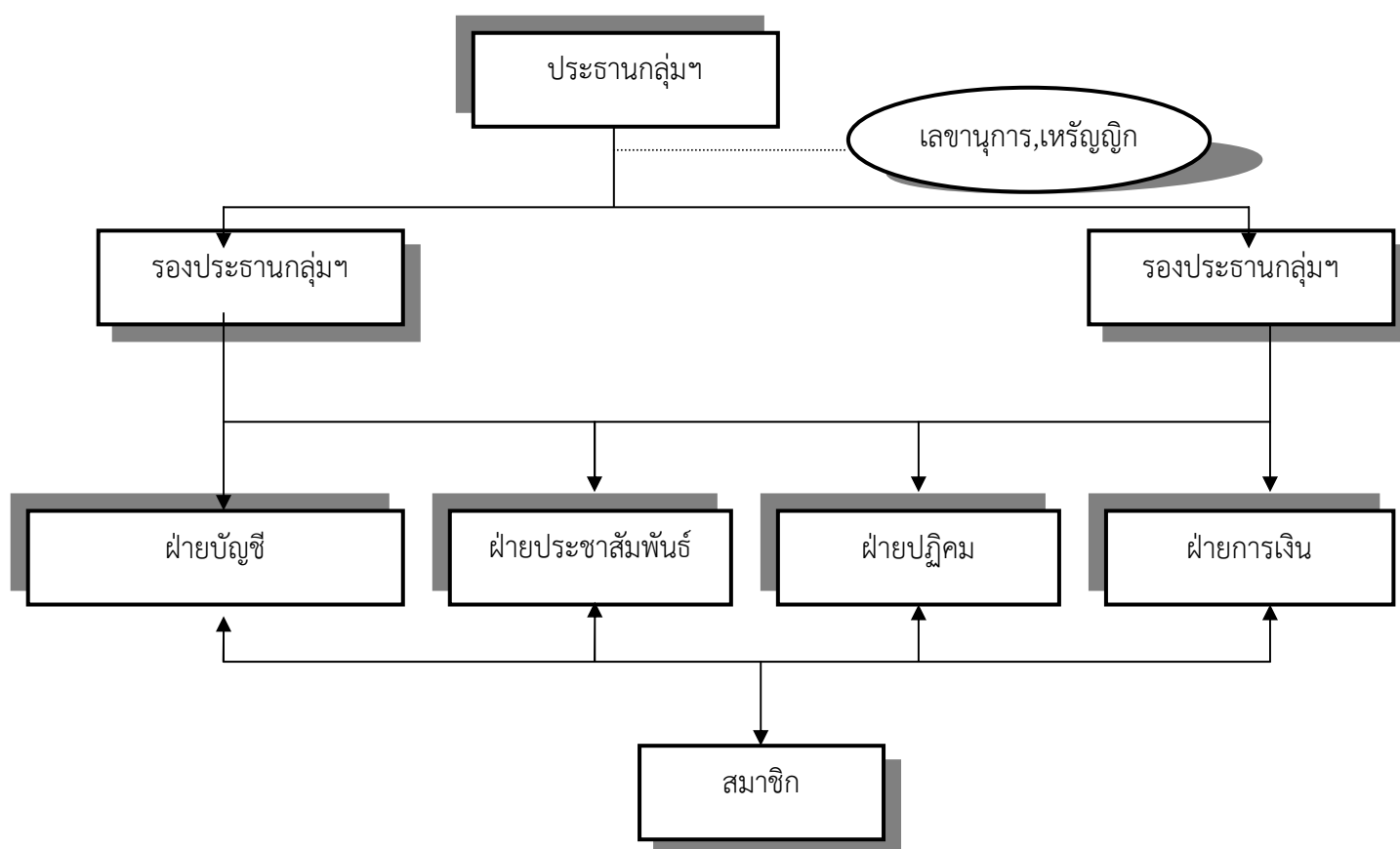
๖. ป้ายประชาสัมพันธ์ โดยจะมีการประชาสัมพันธ์ชื่อกลุ่มไว้ด้านหน้าร้าน เพื่อให้ผู้ที่พบเห็นหรือเดินทางไปมาได้แวะเข้ามาเยี่ยมชม

การวางแผนในการดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอมือหนองขาว ได้มีการวางแผนงานในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้จากการทอผ้าขาวม้าร้อยสี ให้มีความคุ้มค่ากับเวลาที่ต้องเสียไปกับการทอผ้า และผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านหนองขาว ได้รับผ้าทอที่มีคุณภาพ สวมใส่สบาย มีความคงทน และราคาไม่แพงมากนัก

๔.๓.๒ ด้านการจัดองค์กร (Organizing)

กลุ่มผ้าทอมือหนองขาว มีการดำเนินงานในรูปแบบของคณะกรรมการ ซึ่งสามารถแยกได้ ดังนี้

๑) โครงสร้างของคณะกรรมการฯ มีการจัดทำโครงสร้างการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน ซึ่งประกอบด้วย ประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม คณะกรรมการ (มี ๔ ฝ่าย คือ ฝ่ายบัญชีประชาสัมพันธ์, ปฏิคม, การเงิน) เลขานุการ และเหรัญญิก

ภาพที่ ๔- ๑ โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว
ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง

คณะกรรมการ

กลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

๑. นางสาวอารีรัตน์	พฤษพิศกุล	ประธานกลุ่มฯ
๒. นางมณฑา	พฤษพิศกุล	รองประธานกลุ่มฯ
๓. นางจันทิมา	ตันเจริญ	รองประธานกลุ่มฯ
๔. นางเสวภา	กลัวผิด	กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
๕. นางขวัญใจ	นาคะ	กรรมการฝ่ายปฏิคม
๖. นางเฉลียว	สุขกรม	กรรมการหมู่ที่ ๓
๗. นางอารีย์	สุขกรม	กรรมการหมู่ที่ ๓
๘. นางสาวเนียง	อินทรักษา	กรรมการหมู่ที่ ๔
๙. นางอำนวยการ	ตันโพธิ์	กรรมการหมู่ที่ ๘
๑๐. นางประไพ	จำปาทอง	กรรมการหมู่ที่ ๙
๑๑. นายวิเชียร	บัวทอง	กรรมการหมู่ที่ ๑๐
๑๒. นางน้ำผึ้ง	ฝอยทับทิม	กรรมการหมู่ที่ ๑๑
๑๓. นางนงลักษณ์	สุภัยพาล	กรรมการหมู่ที่ ๑๒
๑๔. นางสาวลอย	เวที	กรรมการฝ่ายบัญชีและเลขานุการ
๑๕. นางทองม้น	ทองแท้	กรรมการฝ่ายการเงินและற்றுญิก

๒) การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความสามารถของคณะกรรมการแต่ละบุคคล ให้รับผิดชอบงานของตนเองตามความรู้ ความสามารถ และความถนัด เพื่อให้งานที่ได้รับมอบหมายมีคุณภาพและประสบความสำเร็จ

๓) การประสานงาน เป็นการสื่อสารของคณะกรรมการกลุ่มผ้าทอมือหนองขาว ซึ่งได้มีการประสานงานกันในหลาย ๆ ฝ่าย ได้แก่

๑. การประสานงานระหว่างคณะกรรมการ โดยมีการติดต่อประสานงานกันทางโทรศัพท์ เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และคล่องตัวในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ

๒. การประสานงานระหว่างประธานกลุ่มฯ กับคณะกรรมการ โดยมีการติดต่อประสานงาน เพื่อให้คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้ร่วมมือกันจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดได้อย่างถูกต้อง ตามความต้องการของลูกค้า ผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยว

๓. การประสานงานระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิกกลุ่ม โดยมีการติดต่อประสานงานเพื่อให้ทราบความต้องการของสมาชิกแต่ละคน

คณะกรรมการฯ มีการประสานงานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งอาจมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนระหว่างการสื่อสาร ทำให้การดำเนินงานพบปัญหาและอุปสรรคบ้างเป็นครั้งคราว แต่ส่วนใหญ่ผู้ที่ได้รับมอบหมายทุกคนจะมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง จึงไม่จำเป็นต้องมีการประสานงานกันมากนัก เนื่องจากคณะกรรมการฯ มีการประสานงานกันเป็นประจำอยู่แล้ว จึงทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

การจัดองค์กรของคณะกรรมการกลุ่มผ้าทอมือหนองขาว เป็นการจัดโครงสร้างแบบเป็นทางการ มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจน โดยมีประธานกลุ่มฯ ทำหน้าที่ในการดูแลควบคุม การดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ แต่ในขณะเดียวกันคณะกรรมการแต่ละคน ก็มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจนด้วยเช่นกัน ซึ่งทุกคนจะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากประธานกลุ่มฯ ด้วยความเต็มใจ เสียสละ และทุ่มเทด้วยใจ จึงทำให้เป็นที่พึงพอใจแก่สมาชิกกลุ่ม และเกิดความประทับใจแก่ผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

๔.๓.๓ ด้านการนำ/สั่งการ (Commanding)

ในการบังคับบัญชาและสั่งการ ของคณะกรรมการกลุ่มผ้าทอมือหนองขาว โดยมีนางอารีรัตน์ พลทตติกุล ซึ่งเป็นประธานกลุ่มฯ เป็นผู้ทำหน้าที่บังคับบัญชาและคอยสั่งการ ให้คณะกรรมการในฝ่ายต่าง ๆ ได้ดำเนินการจัดการกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายของแต่ละบุคคล ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อีกทั้งยังทำให้สมาชิกกลุ่มได้รับความพึงพอใจ ตลอดจนเกิดความประทับใจแก่ผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้กลับมาเยี่ยมชมและเลือกซื้อผ้าขาวม้าร้อยสีและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าขาวม้าร้อยสีบ้านหนองขาวอีก

๔.๓.๔ ด้านการควบคุม (Controlling)

การควบคุม เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานทุกด้าน จะขาดการควบคุมเสียมิได้ ซึ่งการควบคุมนั้นได้แบ่งเป็นประเด็นได้ ๔ ประเด็น ดังนี้

๑) ด้านการเงิน โดยมีการควบคุมการรับ - จ่ายเงินของกลุ่มฯ อย่างชัดเจน ซึ่งมีเหรียญเป็นผู้ดูแลการใช้จ่ายเงิน และจัดทำบัญชีแสดงฐานะทางการเงินไว้อย่างถูกต้อง แต่ก็พร้อมให้คณะกรรมการ และสมาชิก ตรวจสอบได้ตลอดเวลา

๒) ด้านระเบียบ ข้อบังคับ กฎกติกการอยู่ร่วมกัน ปัจจุบันกลุ่มผ้าทอมือหนองขาว มีสมาชิก จำนวน ๑๐๒ คน ซึ่งมีการตั้งกฎระเบียบให้สมาชิกสามารถอยู่ร่วมกันอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม ดังนี้

- ๑) สมาชิกจะต้องลงชื่อเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง
- ๒) สมาชิกต้องช่วยกันทำงานเท่าที่จะทำได้
- ๓) สมาชิกในกลุ่มต้องฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม
- ๔) สมาชิกต้องช่วยกันพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น
- ๕) การรับสมาชิกใหม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกเก่าก่อน
- ๖) สมาชิกต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด
- ๗) สมาชิกทุกคนต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทั้งปวง

๓) ด้านการประชาสัมพันธ์ โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกกลุ่ม ได้รับรู้ความเคลื่อนไหว ในการดำเนินงานของกลุ่มตลอดเวลา เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนสามารถปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงที่มี อยู่ตลอดเวลา

๔) ด้านการติดตามประเมินผล ในการดำเนินงานนั้นจำเป็นต้องมีการตรวจติดตาม ประเมินผลการจัดกิจกรรมว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือสนองความต้องการของสมาชิกกลุ่มฯ มากน้อย เพียงใด เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุง แก้ไขข้อผิดพลาดในการดำเนินงาน ให้สามารถดำเนินไปได้บรรลุ ตามเป้าหมายที่วางไว้ และให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย

การควบคุมที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมในด้านใด ก็มีส่วนช่วยทำให้ทราบผลการ ดำเนินงาน ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และทำให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย หากไม่มีการควบคุมใด ๆ เลย ก็อาจเกิดความผิดพลาดในการดำเนินงาน ทำให้การดำเนินงานไม่ประสบ ผลสำเร็จ อีกทั้งยังใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามประเมินผล สำหรับปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ได้อีกทางหนึ่งด้วย

๔.๔ การสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม ที่มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอมือฯ

ในการดำเนินงานใด ๆ ก็ตาม สิ่งหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือ การทำให้สมาชิกของกลุ่ม นั้น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งการจะชักจูงให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ เสียสละ และทุ่มเททำงานด้วยความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ ก็ต้องมีวิธีการในการสร้างแรงจูงใจให้คนเหล่านั้น เข้ามาร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจอย่างเต็มที่ และผลตอบแทนที่ได้รับก็คุ้มค่างบเวลาที่เสียไปด้วย

ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ถึงวิธีการที่จะสร้าง แรงจูงใจให้สมาชิกกลุ่ม มีส่วนร่วมในการพัฒนาการทอผ้าและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ ทำให้ทราบ แนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

๔.๔.๑ การที่สมาชิกกลุ่มฯ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มฯ ต้องมีการสร้าง จิตสำนึกว่า เขาเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของกลุ่มฯ ทำให้เขาเกิดความรู้สึกรักภาคภูมิใจ ที่ ได้มีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ก็จะทำให้เกิดแรงจูงใจให้สมาชิกทำงานอย่างเต็มความสามารถ อีกทั้ง ยังได้ปลูกฝังให้บุตร – หลาน ได้เห็นแบบอย่างของการกระทำของตน และรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในการจัด กิจกรรมของชุมชนตั้งแต่เยาว์วัย ตลอดจนการทอผ้าเป็นการทำให้สมาชิกมีอาชีพเสริม สามารถทำรายได้ ให้แก่สมาชิกได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

๔.๔.๒ คณะกรรมการ จะต้องช่วยกันหาตลาดเพื่อให้สินค้าได้ถึงมือผู้บริโภคอย่างพอเพียง และตรงกับความต้องการของผู้บริโภคด้วย ตลอดจนมีการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบ ลวดลาย ให้ทันสมัย น่าสนใจ และเป็นไปตามสมัยนิยม

๔.๔.๓ คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ต้องทำหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์สินค้าของ กลุ่มฯ ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

๔.๔.๔ คณะกรรมการ ต้องทำให้สมาชิกกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว เกิดความมั่นคงในการ ประกอบอาชีพการทอผ้า สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ชุมชน และเพียงพอกับค่าใช้จ่ายในยุคปัจจุบัน

จากการศึกษาข้อมูล จะเห็นได้ว่า คณะกรรมการฯ มีวิธีการในการที่จะโน้มน้าวใจและจูงใจให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทอผ้า ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการอนุรักษ์ สืบทอด มรดกศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น หรือรายได้ที่เกิดจากการทอผ้า ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้า ประกอบกับผู้หญิงบ้านหนองขาวเป็นบุคคลที่มีความขยันขันแข็ง มีความต้องการสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว

๔.๕ แนวทางการนำผ้าทอมือบ้านหนองขาว มาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ผ้าทอบ้านหนองขาวที่ได้รับความนิยมมาก คือ **ผ้าขาวม้าตาจ๊ก** ซึ่งพลิกแพลงลวดลายของการจักสานประยุกต์มาใช้ทอผ้า เป็นที่มาของชื่อ **“ผ้าขาวม้าตาจ๊ก”** และเนื่องจากมีสีสันลวดลายแปลกพิเศษหลากหลายสี จึงมีชื่อเรียกรู้จักกันอีกชื่อหนึ่งว่า **“ผ้าขาวม้าร้อยสี”** ซึ่งนอกจากสวยงามแล้ว ยังมีความคงทนใช้ได้จนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน ในปัจจุบันการทอผ้าของผู้หญิงบ้านหนองขาวเป็นที่สนใจและแพร่หลายไปทั่ว ได้มีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน จึงทำให้คนบ้านหนองขาวมีรายได้เพิ่มขึ้นมาอีกทางหนึ่ง บางครอบครัวก็ยึดเป็นอาชีพของตน

จากผลการสัมภาษณ์คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่ม ผู้นำชุมชน ผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับการนำผ้าทอมือบ้านหนองขาวมาแปรรูป หรือดัดแปลง ตกแต่ง ให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสนใจมาทอผ้ามากขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันผ้าทอมือบ้านหนองขาว ผลิตไม่ทันกับความต้องการของลูกค้า การจะมาซื้อผ้าตามลวดลายที่ต้องการ ต้องมีการสั่งซื้อไว้จึงจะได้สินค้า ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาถึงแนวทางที่จะเพิ่มมูลค่าผ้าทอมือบ้านหนองขาว ดังนี้

๔.๖.๑ การนำผ้าทอมือบ้านหนองขาว มาดัดแปลงเป็นสินค้าสำเร็จรูป เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า ผ้าปูโต๊ะ กล่องกระดาษทิชชู รองเท้า ร่มกันแดด พัด หมวก พวงหรีด ฯลฯ เพื่อมีราคาสูงขึ้นและสมาชิกจะได้มีรายได้จากการจำหน่ายสินค้ามากขึ้น

๔.๖.๒ การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ ให้ทันสมัย น่าสนใจ และผู้ซื้อไปเกิดความคุ้มค่า หรือซื้อไปสำหรับเป็นของขวัญ ของที่ระลึก โดยอาจนำมาบรรจุใส่กล่องที่สวยงาม ทำให้ผ้าทอมือมีคุณค่าและราคาสูงขึ้นได้

๔.๖.๓ การพัฒนารูปแบบการทอ ลวดลาย ให้มีความทันสมัยตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ก็สามารถตั้งราคาให้สูงกว่าเดิมได้ โดยต้องรักษาคุณภาพของผ้าทอให้ดีอยู่เสมอ

๔.๖.๔ การนำผ้าทอมือไปจัดแสดงในงานสินค้า OTOP ของจังหวัดและต่างจังหวัด ก็สามารถตั้งราคาให้สูงกว่าขายในหมู่บ้าน

๔.๖.๕ การปลูกฝัง จิตสำนึก ค่านิยม ในการอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในชุมชน สนใจมาทอผ้าเป็นอาชีพเสริมกันมากขึ้น

๔.๖.๖ เมื่อมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลาย สี สัน ให้น่าสนใจแล้ว การตั้งราคาผ้าทอให้สูงขึ้น ก็สามารถทำได้โดยที่ผู้บริโภคก็จะเห็นคุณค่าของผ้าทอมือบ้านหนองขาว ซึ่งต้องใช้เวลาทอกว่าจะได้แต่ละผืน จึงซื้อผ้าทอได้ในราคาที่สูงขึ้นกว่าเดิม และกอร์ปกับปัจจุบันราคาวัสดุ อุปกรณ์ในการทอผ้าก็แพงขึ้น จึงต้องชี้แจงให้ผู้บริโภคเข้าใจและยอมที่จะเสียเงินซื้อผ้าทอมือในราคาที่สูงขึ้นอย่างเต็มใจ

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การสร้างคุณค่า สุ่มูลค่า “ผ้าขาวม้าร้อยสี ของดีบ้านหนองขาว”
อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๕.๑.๑ เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ว่ามี
วิธีการดำเนินงานอย่างไร

๕.๑.๒ เพื่อศึกษาการสร้างแรงจูงใจ ที่ทำให้ประชาชนในชุมชน หันมายึดการทอผ้า
เป็นอาชีพหลัก และสร้างรายได้ให้กับตนเองและชุมชน

๕.๑.๓ เพื่อศึกษาวิธีการในการนำผ้าทอบ้านหนองขาวมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ให้มีราคา
สูงขึ้น คำนวณค่าเวลาที่เสียไปกับการทอผ้า และมีรายได้เพียงพอกับการเลี้ยงครอบครัว

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการ
สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน ได้แก่ กลุ่มผ้าทอมือหนองขาว
ผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน ผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยว สามารถสรุปผล
การศึกษา ตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

๕.๑.๑ แนวทางการบริหารงานของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน
๒๕๓๕ จนปัจจุบันได้รับการคัดเลือกเป็นผลิตภัณฑ์ระดับห้าดาว ประเภทผ้า เครื่องแต่งกาย
ผ้าขาวม้าร้อยสี (ลายตาจ๊ก) และได้รับการคัดสรรให้เป็นสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี
พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งทำให้ทราบว่าคณะกรรมกรฯ มีการบริหารจัดการกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว
ดังนี้

๑) ด้านการวางแผน (Planing)

ในการดำเนินงาน มีการวางแผนสำหรับการจัดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ หลาย
ด้าน ได้แก่

๑. สถานที่ โดยใช้สถานที่ของบ้านประธานกลุ่มฯ เป็นสถานที่ทอผ้าและ
เป็นที่ศึกษาดูงานของผู้มาเยี่ยมชม และนักท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของ
กลุ่มทั้งในรูปแบบของผ้าเป็นผืน ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าขาวม้าร้อยสี เช่น กล่องใส่กระดาษทิชชู ที่
ใส่โทรศัพท์มือถือ กระเป๋า เสื้อผ้าสำเร็จรูป รองเท้า ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีสมาชิกที่ทำอยู่ตามบ้าน
ของตนเองอีกด้วย

๒. การบริการ มีการให้บริการแก่ผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยวด้วยการนำชมวิธีการทอผ้า เริ่มตั้งแต่การตั้งลายผ้า การทอ จนเป็นผ้าผืนสำเร็จรูป และมีการนำผ้าพื้นเมืองของจังหวัดอื่นมาจำหน่ายให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

๓. กฎกติกา ระเบียบ ข้อบังคับของสมาชิกกลุ่ม มีการตั้งกฎระเบียบ เพื่อให้สมาชิกได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เป็นการให้สมาชิกได้รู้จักระเบียบวินัย เนื่องจากการรวมกลุ่มกัน ต้องมีการปฏิบัติตามข้อบังคับของกลุ่ม ด้วยความยุติธรรมของสมาชิกแต่ละคน

๔. การผลิต สมาชิกของกลุ่มต้องผลิตสินค้าให้ได้ตรงกับความต้องการของลูกค้า และได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด โดยมีผู้ตรวจสอบชิ้นงานของสมาชิกแต่ละคนอย่างปรมาณี เพื่อให้สินค้าถึงมือผู้บริโภคอย่างคุ้มค่าและราคาของสินค้า

๕. การตลาดและลูกค้า มีการรับคำสั่งซื้อจากหน่วยงานภาครัฐ ลูกค้าประจำ หรือนักท่องเที่ยว และบริการจัดส่งให้ทางไปรษณีย์ โดยลูกค้าสามารถเลือกสีสันทดลอง และคุณภาพตามที่ต้องการได้

๖. การกำหนดค่าตอบแทน มีการให้ค่าตอบแทนสมาชิกตามจำนวนผ้าที่ทอได้ โดยให้สมาชิกสามารถเบิกวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการทอผ้าไปก่อน และเมื่อทอผ้าเสร็จก็จะหักต้นทุนจากสิ่งของที่เบิกไป ที่เหลือจะเป็นผลกำไรของสมาชิก

๗. การจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก มีการให้สมาชิกที่มีความเดือนร้อนเรื่องเงินสามารถเบิกเงินล่วงหน้าก่อนได้ ๑ ส่วนจากผลกำไรที่คิดว่าจะทำได้ในหนึ่งสัปดาห์ และทุกปีจะนำสมาชิกไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อนำมาปรับปรุงการทอผ้าให้มีคุณภาพมากขึ้น โดยจะออกในส่วนของค่าพาหนะ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นสมาชิกต้องเป็นผู้ออกเอง

๘. การประชาสัมพันธ์ มีการประชาสัมพันธ์ทางสื่อหลายช่องทาง ได้แก่ วิทยุท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เว็บไซต์ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ ป้ายโฆษณา แผ่นพับ และมีการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

๒) ด้านการจัดองค์กร (Organizing)

ในการจัดองค์กรของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว มีการดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ โดยมีโครงสร้างของการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบในฝ่ายต่าง ๆ และมีการดำเนินงานตามหน้าที่ที่คณะกรรมการแต่ละคนได้รับมอบหมาย อย่างชัดเจน และมีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบตามความสามารถ ความถนัด และประสบการณ์ของแต่ละคน

๓) ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding)

ในการบังคับบัญชาสั่งการ โดยมีนางอารีรัตน์ พงษ์ตัญญู ประธานกรรมการ เป็นผู้สั่งการให้คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้ร่วมมือกันดำเนินงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งมีคณะกรรมการที่ปรึกษา ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ปรึกษาหารือแนวทางในการดำเนินงานให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จ

๔) ด้านการประสานงาน (Co-ordination)

การติดต่อประสานระหว่าง ประธานกรรมการ คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ และสมาชิกกลุ่ม โดยมีเลขานุการทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานการเบิกจ่ายวัสดุ การทอผ้าด้วย ลวดลายและสีต่าง ๆ ตามคำสั่งซื้อของลูกค้า ซึ่งใช้วิธีการประสานงานกับสมาชิกโดยตรง และหาก จำเป็นก็จะประสานงานทางโทรศัพท์ เนื่องจากสะดวก รวดเร็ว ในการประสานงาน และมีการ ประชุมของคณะกรรมการ เพื่อชี้แจงผลการดำเนินงาน สรุปรายรับ - จ่าย เป็นประจำทุกเดือน และ หลังจากระบุแล้วมีนำสรุปรายรับ - จ่าย ติดไว้ที่หน้าบ้านประธาน เพื่อให้สมาชิกทุกคนสามารถ รับรู้ความเคลื่อนไหวของกลุ่ม

๕) ด้านการควบคุม (Controlling)

คณะกรรมการโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลหนองขาว มีการ ควบคุมเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการควบคุมด้านการเงิน เพื่อให้การ ดำเนินงานเป็นไปอย่างซื่อสัตย์ โปร่งใส และยุติธรรม ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อให้การดำเนินงาน เป็นไปตามวัตถุประสงค์และให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยว ตลอดจนมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน สำหรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานให้ประสบ ผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี

๕.๑.๓ การสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ให้สนใจมาทอผ้าขาวม้าร้อยสี มากขึ้น

ปัจจุบันกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว มีสมาชิก จำนวน ๑๐๒ คน ซึ่งไม่เพียงพอ ต่อการทอผ้าตามความต้องการของลูกค้าและนักท่องเที่ยว จึงต้องมีการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชน ในชุมชนหันมาสนใจทอผ้ากันมากขึ้น เพื่อจะได้มีรายได้และอาชีพเสริมจากการทำไร่ ทำนา ซึ่งจะมี การนำผ้าทอมาพัฒนาในรูปแบบ ลวดลาย สี สัน และบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย เพื่อให้ผ้าทอมีราคาสูงขึ้น เป็นการจูงใจประชาชนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทอผ้ากันมากขึ้น ตลอดจนมีการปลูกฝัง จิตสำนึก ประชาชนในชุมชน ในการมีส่วนร่วมกันอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ตนเอง การร่วมมือกันดำเนินงานด้วยความเสียสละ เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และ การเป็นเจ้าของบ้านที่ดี ด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใส ให้บริการต้อนรับผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยว อย่างเป็นกันเอง

๕.๑.๔ การนำผ้าทอมือบ้านหนองขาว มาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

กลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ได้มีวิธีการในการเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าทอมือด้วยรูปแบบ ต่าง ๆ ดังนี้

๑. การพัฒนาผ้าทอมือด้วยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป เช่น ตัดเป็นเสื้อผ้า พัด รองเท้า กล่องใส่กระดาษทิชชู ที่ใส่โทรศัพท์มือถือ พวงหรีด ฯลฯ เพื่อให้มีการตั้งราคาสินค้าใน ราคาที่สูงขึ้นได้

๒. การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย น่าสนใจ โดยเหมาะที่จะนำเป็นของฝากของที่ระลึกของผู้มาเลือกซื้อ

๓. การนำผ้าทอมือมาตัดเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป และปักลวดลายด้านหลังให้สวยงามยิ่งขึ้น ซึ่งก็จะทำให้เสื้อผ้าสำเร็จรูปมีราคาสูงขึ้น

๔. การสร้างจิตสำนึก ให้เด็ก เยาวชน และประชาชน เห็นคุณค่าและความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ที่มีการสืบทอดมาแต่บรรพกาล เพื่อให้เด็ก เยาวชน ได้ตระหนักและเกิดความต้องการในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

๖. การนำผู้มาศึกษาดูงาน และนักท่องเที่ยว ตลอดจนลูกค้า เยี่ยมชมการทอผ้าของสมาชิกกลุ่ม ให้เห็นถึงความยากลำบาก และเวลาที่ใช้ในการทอผ้า เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของผ้าทอ และจะไม่เสียดายเงินที่เสียไปกับการซื้อผ้าในราคาที่แพง

๕.๒ ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว มีวิธีการบริหารจัดการกลุ่มในรูปแบบของคณะกรรมการอย่างเป็นทางการ มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีการแบ่งปันผลกำไรค่าตอบแทนให้สมาชิกอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม ทำให้สมาชิกได้รับความพึงพอใจ ตลอดจนมีการจัดสวัสดิการให้สมาชิกที่ได้รับความเดือดร้อนด้วย ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนวทางในการจัดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอมือบ้านหนองขาว ไว้ดังนี้

๕.๒.๑ การบริหารจัดการของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว

๑) ด้านการวางแผน

ผู้ศึกษาเห็นว่า การจัดทำแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน และเป็นลายลักษณ์อักษร จะทำให้บุคลากรและบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบเป้าหมายขององค์กร ตลอดจนทราบข้อมูล และกำหนดการต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งจะทำให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น กลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว จึงควรจัดทำแผนการดำเนินงาน หรือแผนปฏิบัติการในระยะยาว (๓ ปี) โดยนำรูปแบบที่ผู้ศึกษาได้จัดทำไว้เป็นตัวอย่างมาเป็นแนวทางในจัดทำแผนปฏิบัติการระยะยาว เพื่อใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานต่อไป และถึงแม้กลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว จะร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ไว้แล้วอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายวัตถุประสงค์ และแผนปฏิบัติการระยะยาว ในการดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนี้

วิสัยทัศน์ของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว

“การสร้างคุณค่าผ้าขาวม้าร้อยสี ของดีบ้านหนองขาว สู่มูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ เพื่อแบ่งปันผลกำไรให้สมาชิกอย่างงดงาม”

อย่างไรก็ตาม นอกจากการวางแผนในการดำเนินงานดังกล่าวมาแล้วข้างต้น กลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ยังต้องมีการจัดการภายในองค์กรในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. ด้านสถานที่

ในการจัดการด้านสถานที่ สำหรับให้คณะกรรมการสามารถบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

- สถานที่ทอผ้า ต้องเป็นที่โล่งแจ้ง และกว้างขวาง เพื่อให้ผู้ศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การแสดงของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน
- สถานที่สำหรับเป็นที่ทำการของคณะกรรมการฯ ต้องเป็นที่มิดชิด เป็นสัดส่วน สามารถที่จะเก็บรวบรวมเอกสารในการดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบ
- สถานที่จัดแสดงสินค้า ต้องแยกเป็นสัดส่วนจากสถานที่ทอผ้า และควรมีบริเวณกว้าง เพื่อให้จัดแสดงผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้าทอได้อย่างหลากหลาย
- สถานที่จอดรถ ควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เกิดความร่มรื่น สวยงาม และสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวเมื่อเดินทางมาถึง โดยมีไม้ดอก ไม้ประดับ มาจัดวางไว้ให้เกิดความตื่นตาตื่นใจแก่ผู้พบเห็น

๒. ด้านการให้บริการ

การให้บริการแก่ลูกค้า ผู้ศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชม การทอผ้าของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ควรมีการให้บริการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๒.๑ การจัดบริการกาแฟ น้ำดื่ม ไว้บริการแก่ลูกค้า ผู้มาศึกษาดูงาน และนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความประทับใจและไม่เสียดายที่จะต้องซื้อผ้าในราคาที่สูงกว่าแหล่งอื่นเพียงเล็กน้อย

๒.๒ การให้บริการรับตัดเสื้อผ้าสำเร็จรูป โดยนอกจากจะมีสมาชิกในการทอผ้าแล้ว ต้องคัดเลือกสมาชิกที่มีฝีมือในการตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปไว้คอยให้บริการแก่ลูกค้าที่ต้องการตัดเสื้อผ้าโดยไม่ต้องเสียเวลาซื้อผ้าไปแล้วไปหาช่างตัดอีก ซึ่งต้องมีแบบเสื้อให้ลูกค้าได้เลือกอย่างหลากหลายอีกด้วย

๒.๓ นอกจากสินค้าที่เป็นผ้าทอมือบ้านหนองขาวแล้ว ควรมีการจัดตั้งร้านจำหน่ายของที่ระลึก หรือร้านสินค้า OTOP ให้ลูกค้าได้เลือกซื้อสินค้าอย่างอื่นติดมือกลับไปบ้าน หรือนำเป็นของฝากของที่ระลึกได้

๒.๕ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ควรมีการพัฒนารูปแบบการบรรจุหีบห่อ ให้ดูสวยงาม ทันสมัย น่าสนใจ มากขึ้น เพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานหรือนักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อเป็นของขวัญของฝากได้อย่างมีคุณค่า

๓. ด้านการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก และต้องการเดินทางบ้านหนองขาว ซึ่งกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ได้มีการประชาสัมพันธ์ด้วยการบอกกันปากต่อปากอยู่แล้ว และส่วนหนึ่งหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดและอำเภอ ก็มีช่วยประชาสัมพันธ์ด้วยทางหนึ่งอยู่แล้ว แต่กลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ควรมีการจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ลูกค้าได้นำกลับไปประชาสัมพันธ์ให้ผู้อื่นทราบอีกทางหนึ่ง

๒) ด้านการจัดองค์การ (Organizing)

เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงควรกำหนดให้มีรูปแบบองค์กรที่ชัดเจนมากขึ้น โดยกำหนดโครงสร้างองค์กร กำหนดตัวบุคลากร มอบหมายหน้าที่ให้รับผิดชอบให้ตรงตามความรู้ ความสามารถ การทำงานในรูปของคณะกรรมการฯ ควรให้คณะกรรมการได้รับบทบาทหน้าที่ของตนเองมากขึ้น โดยมีการจัดประชุมชี้แจงผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการแต่ละคน ทั้งนี้ ต้องให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการทำงานแบ่งหน้าที่กันแล้ว แต่อาจไม่ครอบคลุม ซึ่งผู้ศึกษาจึงขอเสนอโครงสร้างการบริหารงานของคณะกรรมการ เพิ่มเติม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น ได้แก่

- กรรมการที่รับผิดชอบฝ่ายสถานที่
- กรรมการที่รับผิดชอบฝ่ายบรรยายให้ความรู้
- กรรมการที่รับผิดชอบฝ่ายให้บริการ
- กรรมการที่รับผิดชอบเรื่องวิชาการ ข้อมูลเอกสาร
- กรรมการฝ่ายการจัดการแสดงสินค้า
- กรรมการฝ่ายการเงิน หรือเหรียญก
- กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

๓) ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding)

การบังคับบัญชาสั่งการ ซึ่งจะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ต้องมีความชัดเจน เป็นระบบ ไม่ซ้ำซ้อน และครอบคลุมงานทุกด้าน ดังนั้น การสั่งการควรมีเครื่องมือในการสั่งการเพื่อช่วยป้องกันปัญหาดังกล่าว ในลักษณะของการมอบหมายและติดตามงาน

การบังคับบัญชาสั่งการที่ดีและมีคุณภาพ ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานอย่างเต็มความสามารถ ผู้บังคับบัญชาจำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้สึก ขวัญ กำลังใจของบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง การยิ้มแย้มแจ่มใส ให้เกียรติ และรับฟังความคิดเห็น รวมทั้งการยกย่องชมเชย เป็นปัจจัยที่จะสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น จะทำให้เกิดความรัก เสียสละ และทุ่มเท เพื่อองค์กรอย่างแท้จริง และต้องมีการประสานงานที่ดี จะสามารถทำให้การดำเนินงานของคณะกรรมการฯ ราบรื่น ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงาน คือ

- ช่วยให้การดำเนินงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ด้วยความรวดเร็ว
- ช่วยให้เกิดการประหยัดทรัพยากร และเวลาในการทำงาน
- ช่วยลดความขัดแย้ง ความซ้ำซ้อนของงาน
- สร้างความสามัคคี ความเข้าใจ และสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

ปัจจัยที่มีผลต่อประสานงานที่ดี ซึ่งจะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จ คือ คณะกรรมการกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในการดำเนินงานยิ่งขึ้น เช่น

- กำหนดหน้าที่ หรืองานที่รับผิดชอบในแต่ละฝ่ายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
- มีระบบการติดต่อประสานงานที่มีประสิทธิภาพ อาจใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต หรือโทรศัพท์มาเป็นเครื่องมือในการประสานงาน

- มีการประชุมคณะ กรรมการฯ เพื่อปรึกษาหารือแนวทางในการดำเนินงาน

ขับเคลื่อนโครงการให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง

๔) ด้านการควบคุม (Controlling)

ในการบริหารจัดการ จำเป็นต้องมีการจัดระบบการควบคุมงาน ทั้งเรื่อง การควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากร การควบคุมเรื่องการเงิน การควบคุมทรัพยากร การควบคุมเรื่อง การบริการ และข้อมูลขององค์กร ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ดังนี้

๔.๑ ติดตามควบคุมการดำเนินงานของบุคลากร แบ่งเป็น ๓ ระยะ คือ ระยะที่ ๑ ก่อนดำเนินงาน คือ การให้ความรู้หรือแนวทางในการทำงานแก่คณะกรรมการฯ ให้ทราบหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ระยะที่ ๒ ระหว่างดำเนินงาน คือ การสอบถามความคืบหน้าเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและเร่งรัดงาน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ระยะที่ ๓ หลังการดำเนินงาน คือ การสรุปผลการดำเนินงาน การประเมินผลโครงการ และการหารือถึงแนวทางการดำเนินการในครั้งต่อไป รวมทั้งนำผลการดำเนินงานของครั้งที่ผ่านมารีบบปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดให้สามารถสนองความต้องการของผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

๔.๒ การควบคุม ที่มีประสิทธิภาพควรดำเนินการในลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษร มีการบันทึกผลการดำเนินการ การแก้ไขปัญหา เป็นระยะ ๆ เพื่อกำกับให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ซึ่งอาจสร้างเครื่องมือในการควบคุมในลักษณะตารางติดตามและควบคุมงาน โดยมีการระบุชื่อผู้รับผิดชอบของแต่ละงาน และเช็คด้วยว่าสามารถดำเนินงานได้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ หรือมีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

๔.๓ ควรมีการรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการฯ รวมทั้งการรายงานเรื่องการใช้จ่ายเงิน ซึ่งอาจรายงานทันทีที่เสร็จโครงการหรือกิจกรรม หรือรายงานเป็นวาระ เช่น ทุกเดือน ทุกสามเดือน(รายไตรมาส) หรือรายงานเมื่อมีการประชุมคณะกรรมการ และที่สำคัญควรมีการรายงานผลการดำเนินงานประจำปี เพื่อแจ้งต่อคณะกรรมการ และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบด้วย

๕.๒.๒ การสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ให้สนใจทอผ้าชาวมา ร้อยสี

กลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ต้องมีการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทอผ้ามากขึ้น ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนวทางในการที่จะโน้มน้าวใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทอผ้า ดังนี้

๑. การโน้มน้าวให้ชาวบ้านเห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมนอกจากจะเป็นการช่วยกันอนุรักษ์ และสืบทอดวิถีชีวิต ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแล้ว ชาวบ้านยังมีรายได้เสริมจากการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมให้ผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และส่วนหนึ่งก็มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนให้แก่ผู้มาศึกษาดูงานและนักท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่งด้วย

๒. คนหนองขาว เป็นคนที่มีความขยันขันแข็ง มีความมานะอดทนสูง ไม่ฟุ่มเฟือย ด้วยเหตุผลนี้ คณะกรรมการฯ จึงต้องมีการชักจูงให้ชาวบ้านได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ด้วยการเข้าร่วมจัดกิจกรรมกับชุมชน ในระหว่างที่ชาวบ้านว่างเว้นจากการทำไร่ ทำนา เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้นำเอกลักษณ์ที่เป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม มาสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย

๓. คณะกรรมการฯ ต้องให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรม เกิดความรู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับจากชุมชน ในฐานะที่เป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นคนหนึ่ง ก็จะทำให้ชาวบ้าน ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมด้วยความเต็มใจอย่างต่อเนื่อง

๔. การมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมของชาวบ้านในชุมชน คณะกรรมการฯ ต้องมีการนำชาวบ้านเหล่านั้น ไปศึกษาเรียนรู้ดูงานนอกชุมชน เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์นอกชุมชนให้เขา นำความรู้ที่ได้รับกลับมาพัฒนางานด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองบ้าง และให้ประชาชนที่ยังไม่มีส่วนร่วมได้เห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมของชุมชน และเกิดความต้องการเข้าร่วมในการทอผ้า เพื่อให้มีรายได้เสริมจากอาชีพหลักมากขึ้น

๕. ในการดำเนินงาน คณะกรรมการฯ ต้องมีการโน้มน้าวใจให้ประชาชนที่ยังไม่เข้าการทอผ้า ได้เห็นว่าการทอผ้ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อชุมชน โดยมีการใช้เห็นถึงผลตอบแทนที่ได้รับ เพื่อให้ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมในการทอผ้า และมีความรู้สึกว่าจะตนเองน่าจะ ได้เข้ามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนด้วย

ในการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการทอผ้ากันมากขึ้น คณะ กรรมการฯ ไม่ต้องใช้สิ่งเร้าอะไรมากนักที่จะจูงใจให้ชาวบ้านเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม เนื่องจาก ชาวบ้านหนองขาว ส่วนหนึ่งมีจิตสำนึก รักษ์ ภาควุฒิมิใจในศิลปวัฒนธรรมของตนเองอยู่แล้ว จึงเป็น เรื่องปกติที่พวกเขาจะให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบทอด ศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมและเป็นเอกลักษณ์ของตนเองให้ชาวโลกได้รับรู้ คณะกรรมการฯ เพียงแต่สร้าง ความรู้ ความเข้าใจ ให้ชาวบ้านเกิดความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้นเท่านั้น ซึ่งด้วยเหตุผล ดังกล่าว ก็ไม่ใช่เรื่องยากเลยที่จะโน้มน้าวหรือจูงใจ ให้ประชาชนในชุมชนได้มามีส่วนร่วมในการทอผ้ากัน มากขึ้น

๕.๒.๓ การนำผ้าทอมือบ้านหนองขาว มาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

บ้านหนองขาว เป็นชุมชนที่ยังมีการอนุรักษ์ สืบทอด ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจาก ชาวบ้านหนองขาว ในการปลูกฝัง จิตสำนึก ให้เด็ก เยาวชน ได้เกิดความรัก ภาควุฒิมิใจในมรดกทาง วัฒนธรรมของตนเอง แต่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยใหม่ ที่เด็กหันไปนิยมวัฒนธรรม ตะวันตกมากขึ้น อาจทำให้มีการเบี่ยงเบนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก เยาวชน ในท้องถิ่นได้

ดังนั้น ครอบครัว ชุมชน วัด สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ต้อง ร่วมมือกันส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน ได้เห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของ ตนเอง เกิดความตระหนักที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญา ท้องถิ่น โดยการเดินตามรอยบรรพบุรุษ ที่ได้สั่งสมมาให้ลูกหลานได้เรียนรู้ สามารถนำมาสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับตนเองและชุมชน จะทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี สังคมก็จะสงบสุข ปราศจากโจรผู้ร้าย และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวด้วย

๕.๓ ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์

การที่กลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว จะดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จได้มากขึ้น ต้องเริ่มจากการจัดการภายในองค์กรให้มีความพร้อมก่อนที่จะไปสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านได้มีส่วน ร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอด ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และยึดเป็น อาชีพหลักแทนอาชีพเสริมด้วยวิธีการ ดังนี้

๑) การจัดอบรมให้แก่สมาชิกกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ด้วยการสร้างความรู้ในการดำเนินงานภายในองค์กร โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญ ในด้านต่าง ๆ เช่น เทคนิคการให้บริการ การประยุกต์การทอผ้าด้วยรูปแบบใหม่ ๆ ให้มีความทันสมัยกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

๓) การจัดประชุมสมาชิกกลุ่มฯ เพื่อให้ทราบบทบาทและหน้าที่ในการทำงาน และมีการวางแผนกำหนดนโยบาย และแนวทางการพัฒนาการทอผ้าให้มีความหลากหลาย ตรงกับความต้องการของตลาด และมีการประชุมเพื่อรายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

๔) การสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้กับชาวบ้านในชุมชน เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการกับประชาชนในชุมชน โดยให้ประชาชนได้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ที่สามารถทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

๕) การประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขอรับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับปรับปรุงอาคารสถานที่ในการทอผ้า และจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน ตลอดจนพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานสากล

๖) มีการกำหนดมาตรฐานผ้าทอมือบ้านหนองขาว เพื่อให้ได้คุณภาพตามความต้องการของลูกค้า อันจะทำให้สามารถจำหน่ายผ้าในราคาที่สูงขึ้นได้

๕.๔ ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทราบการดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ในการนำผ้าทอมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ เพื่อให้มีราคาสูงขึ้น ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต ดังนี้

๑) ควรศึกษาถึงวิธีการที่จะสามารถทำให้คนในชุมชน สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการทอผ้าบ้านหนองขาวกันมากขึ้น โดยนำผลตอบแทนที่ได้รับมาเป็นสิ่งจูงใจ

๒) ควรศึกษาในเรื่องบทบาทและหน้าที่ของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอทั้งในด้านรูปแบบ ลวดลาย สีสัน การบรรจุภัณฑ์ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๓) ควรศึกษาถึงบทบาทและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ในการมีส่วนร่วมสนับสนุนงบประมาณ เพื่อนำมาดำเนินการขับเคลื่อนกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง

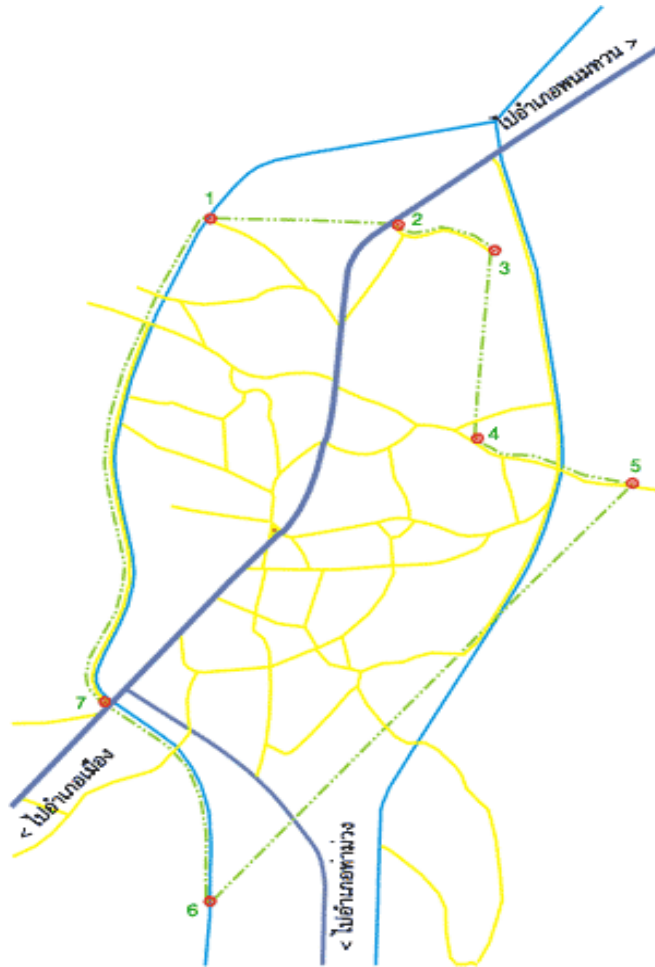
๔) ควรศึกษาถึงการสร้างแรงจูงใจของกลุ่มผ้าทอมือบ้านหนองขาว ที่มีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ต่อการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่มฯ ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

ผ้าขาวม้าร้อยสี เป็นผ้าที่อำนวยความสะดวกให้กับคนมากมายหลายศตวรรษ เนื่องด้วยประโยชน์ของผ้ามีมากมายนานัปการ อีกทั้งยังเป็นผ้าที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทย นับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ไม่ว่าจะใช้นุ่งอาบน้ำ เช็ดร่างกาย ผูกทำเปลเลี้ยงเด็ก ทำผ้าอ้อมเด็ก คลุมหัวกันแดด ทำผ้ารองนั่ง/หรือรองนอน ใช้แทนหมอนหนุนหัว บังแดด ลม ผน ฯลฯ จากตำนาน ระยะเวลาและคุณค่าอันน่าயกย่องของผ้าขาวม้าจึงนับได้ว่าเป็นอารมณ์สารพัดประโยชน์อย่างแท้จริง

ภาคผนวก

ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของตำบลหนองขาว

ตำบลหนองขาว

- ถนนคอนกรีต
- ทางหลวง
- คลองชลประทาน
- เขตเทศบาล

คำขวัญ ตำบลหนองขาว

ท้องถิ่นคนขยัน กล่าวขวัญวัลถาน ตำนานหลวงพ่อ
 ผ้าทอหนองขาว สะเดาลือชื่อ ข้าวหอมซ้อมมือ เลื่องลือน้ำตาลสด

ความเป็นมาตำบลหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี

ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี พบว่า หมู่บ้านหนองขาว มีชื่อปรากฏในพระราชพงศาวดารในช่วงแผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ (พระนั่งสุริยามรินทร์ หรือ พระเจ้าเอกทัศ) โดยเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “ดงรังหนองขาว” เมื่อสงครามเสียกรุงครั้งที่ ๒ ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้ามังระของพม่า สงครามได้เริ่มขึ้นประมาณ พ.ศ. ๒๓๐๗ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๐๘ พม่าก็ยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาอีกครั้ง ศึกครั้งนี้พม่าจัดทัพให้เนเมียวสีหบดียกกองทัพมาจากเมืองเชียงใหม่ แล้วตั้งทัพอยู่ที่กำแพงเพชร และนครสวรรค์ ส่วนอีกทัพหนึ่งมีมังฆวนรธาเป็นแม่ทัพ แล้วให้เมฆะระโบ ซึ่งเป็นนายทัพหน้าคุมกองทัพมีกำลังพล ๕,๐๐๐ คน ยกมาทางด้านพระเจดีย์สามองค์ ซึ่งขณะนั้น มีทัพพระพิเรนทรเทพเจ้ากรมตำรวจรักษาเมืองกาญจนบุรี อยู่ด้วย มีกำลังพลเพียง ๓,๐๐๐ คน เมื่อทัพพม่ามาถึงเมืองกาญจนบุรีจึงตีกองทัพพระพิเรนทรเทพแตกเพราะมีจำนวนพลมากกว่า หลังจากนั้น พม่าจึงยกทัพลงมาตั้งค่ายสามแห่งด้วยกันคือ ที่บริเวณตำบลลูกแก ตำบลตอกละอ่อม และตำบลดงรังหนองขาว

กองทัพพม่าของมังฆวนรธา ตั้งต่อเรืออยู่ที่ดงรังหนองขาวนาน ๑ ปี ราวกลางปีพ.ศ.๒๓๐๙ จึงยกกองทัพเข้าประชิดกรุงศรีอยุธยาทางเหนือเที่ยวปล้นทรัพย์จับผู้คนทางเมืองศรีวิเศษชัยชาญ จนชาวบ้านบางระจัน เมืองสิงห์บุรีหรือออกมาต่อสู้แต่ในที่สุดก็แพ้อาย พม่าตั้งกองทัพล้อมเมืองหลวงอยู่ประมาณ ๑ ปี จนถึงวันสงกรานต์ปี พ.ศ. ๒๓๑๐ จึงเข้าพระนครศรีอยุธยาได้ในที่สุด

ในสมัยกรุงธนบุรี หมู่บ้านดงรังหนองขาว ได้ปรากฏชื่ออีกครั้งในสงครามบางแก้ว(ราชบุรี) เมื่อปี พ.ศ.๒๔๑๓ สาเหตุการรบเนื่องมาจากพวกมอญก่อการกบฏ อะแซหุ่่นก็ก็ได้ติดตามปราบครอคร่วมมอญมาจนถึงเมืองแฉะตะมะ และมีบัญชาให้ยุยกองหุ่่น ติดตามพวกมอญที่อพยพหนีเข้ามาในเมืองไทยทางด้าน พระเจดีย์สามองค์ พระเจ้าตากสินได้จัดให้พระยายมราช ยกกองทัพเข้าสกัดทัพพม่าที่บ้านบางแก้ว จังหวัดราชบุรี ได้ทำการสู้รบกับพม่าที่ท่าดินแดง แต่กำลังน้อยกว่าจึงถอยร่นลงมาจากปากแพรกแล้วทิ้งค่ายหนีไปอยู่ที่ดงรังหนองขาวพระเจ้าตากสินจึงให้พระยาสีหราชเดโช กับ พระยาอินทรวชิตเจ้าเมืองวิเศษชัยชาญคุมกำลัง ๒,๐๐๐ คน ไปช่วยพระยายมราชที่หนองขาวสู้รบกับพม่า ในครั้งนี้พม่าสู้ไม่ได้แตกยับเยิน ถูกจับเป็นเชลยและถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก

บ้านหนองขาว เป็นชุมชนวัฒนธรรมอาสาของจังหวัดกาญจนบุรีที่มีความเข้มแข็งโดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาดำเนินการในชุมชน ซึ่งสามารถทำงานและมีกิจกรรมที่หลากหลายร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชน มีการพัฒนาอาชีพ กลุ่มอาชีพ มีเงินออม มีรายได้ มีสวัสดิการต่าง ๆ แก่ชุมชนสร้างชุมชนให้น่าอยู่ บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม จนบ้านหนองขาวเป็นที่ยอมรับและรู้จักของคนโดยทั่วไป

ประวัติบ้านหนองขาวได้ถูกบันทึกไว้ใน สมุดไทย โดยพระสงฆ์รูปหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดอินทาราม (วัดหนองขาว) สรุปได้ความว่า บ้านหนองขาวเป็นหมู่บ้านที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เดิมมี ๒ บ้าน คือบ้านดงรังและหมู่บ้านดอนกระตี่ ซึ่งได้รับภัยสงครามจากพม่ามาโดยตลอดในระหว่างสงครามคราวเสียกรุง ครั้งที่ ๒ ปี พ.ศ. ๒๓๑๐ บ้านเรือนวัดวาอารามถูกเผา ทำลายจนสลักหักพังพินาศ ชาวบ้านจึงเกิดระส่ำระสายอพยพหลบหนีแยกย้ายเข้าป่าไป

หมู่บ้านดงรังเชื่อกันว่าอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านหนองขาวเพราะพบว่ามีร่องรอยคูรบ ซึ่งเรียกว่า “ทุ่งคู” และเดิมมีวัดส้มใหญ่ หรือวัดใหญ่ดงรังเป็นวัดประจำหมู่บ้าน หลังจากถูกพม่าเผาทำลายก็ถูกปล่อยทิ้งเป็นวัดร้าง ต่อมาเมื่อพระคณิงซึ่งเป็นภิกษุชงค์ มาพักอยู่ที่วัดร้างแห่งนี้ จึงร่วมกับชาวบ้านทำการบูรณะวัดขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ชื่อว่า “ วัดใหญ่ดงรัง – ส้มใหญ่ ” ปัจจุบันยังคงมีซากปรักหักพังของเจดีย์ พระอุโบสถ พระพุทธรูป และขอบคันธเสมา ปรากฏอยู่ พื้นที่ใกล้เคียงกันนั้นยังมีเจดีย์ร้างอยู่ริมถนน เรียกว่า เจดีย์วัดรางจัน เล่ากันว่า มีการปลูก

สร้างเจดีย์ไว้เพื่อสร้างวัดแต่เกิดสงครามเสียก่อนจึงไม่ได้สร้างวัด ส่วนหมู่บ้านดอนกระเตื้องนั้น อยู่ทางทิศ ตะวันออกของหมู่บ้านหนองขาวบริเวณวัดโบสถ์ ซึ่งสันนิษฐานว่าเดิมอาจเป็นวัดประจำหมู่บ้าน แต่ถูกพม่าเผา ทำลายจนเสียหายมาก เหลือให้เห็นเพียงซากเจดีย์บางส่วนเท่านั้น เดิมนี้ บริเวณนี้รกร้างชาวบ้านเรียกว่า ปากด่าน ปัจจุบันเป็นที่ตั้ง โรงเรียนหนองขาวโกวิทพิทยาคม อันเป็นโรงเรียนมัธยมประจำหมู่บ้าน

หลังจากสงครามสงบลงในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช ชาวบ้านที่พากันหลบหนีภัยสงครามไป อยู่ตามป่าเขา ของทั้งสองหมู่บ้าน ก็พากันกลับมาปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ที่บริเวณหนองน้ำใหญ่แห่งหนึ่ง เรียกว่า “ หนอง หล้าดอกขาว ” เพราะเป็นหนองน้ำซึ่งมีขนาดใหญ่มีน้ำมากพอที่จะใช้การอุปโภคบริโภคได้นานวัน ประกอบกับอยู่ไม่ ไกลจากหมู่บ้านเดิมมากนัก ต่อมาชื่อหนองน้ำนี้ได้กลายเป็นชื่อหมู่บ้าน โดยเรียกสั้น ๆ ว่า “ หนองขาว ” ส่วน พระภิกษุทั้งสองวัด ที่หลบหนี ตามญาติโยมไปก็กลับมาร่วมแรงร่วมใจกับชาวบ้านช่วยกันสร้างวัดใหม่ ซึ่งอยู่ห่าง จากหนองหล้าดอกขาวประมาณ ๕ - ๖ เส้น โดยการนำของพระอธิการกลม ให้ชื่อว่า “ วัดหนองขาว ” หลังจากนั้น บ้านหนองหล้าดอกขาวก็เพิ่มจำนวนประชากรขึ้นเรื่อย ๆ และด้วยความเป็นผู้มีภูมิปัญญาของคนบ้านหนองขาว ประกอบกับลักษณะนิสัยในด้านความสามัคคี ความกล้า ความเก่ง และความขยัน ทำให้บ้านหนองขาวกลายเป็น หมู่บ้านใหญ่มีประชากร และบ้านเรือนมากขึ้น มีครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้ที่มีโอกาสสัมผัสบ้านหนองขาวจะพูดเป็น เสียงเดียวกันว่า “ หนองขาว เป็นหมู่บ้านใหญ่ ไก่บินไม่ตก ” และยังอวดมด้วยแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวชาวบ้านหนองขาวและตำบลใกล้เคียงได้ ร่วมกันสร้างพระวิหารและสร้างพระพุทธรูปปางป่าเลไลย์ ขึ้นองค์หนึ่ง และเปลี่ยนภูมิจากไม้ไผ่ เป็นเครื่องไม้จริง ใช้จากมุม หลังคา ๔ เส้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเสด็จเยี่ยมราษฎรและผ่านมาทางบ้านหนองขาว ก็ทรงพอพระทัยอย่างมาก จึงได้มีการตั้งชื่อวัดเสียใหม่ว่า “ วัดอินทาราม ” เพื่อให้ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ชาวบ้านจึงเรียกวัดหนองขาวว่า วัดอิน ทารามมาจนทุกวันนี้

จากคำบอกเล่าของบรรพบุรุษและหลักฐานที่รวบรวมได้แสดงให้เห็นว่า บ้านหนองขาว เป็นหมู่บ้านใหญ่ที่ มีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี เพราะเป็นที่ตั้งค่ายรบของพม่าและไทย ต่อมาในสมัยกรุง รัตนโกสินทร์บ้านหนองขาว ก็เป็นที่ตั้งพลับพลาประทับเสด็จของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ลักษณะคนหนองขาว ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และทำนุบำรุงวัด มีความสามัคคี มีอัธยาศัยดี รักใคร่กลมเกลียว จิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความขยัน มีอาชีพทำนาเป็นหลัก สำเนียงพูดเหน่อ ๆ ห้วน ๆ พูดเร็วสั้นไม่มีหางเสียง

การพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้เกิดความสะดวกของระบบสื่อสารและเกิดการปรับฐานการ พัฒนาที่ทั่วโลกเห็นพ้องต้องกันว่าการสร้างฐาน ความรู้ ในสังคมท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมรวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของ ประชากรซึ่งรับเอาวัฒนธรรมของต่างประเทศเข้ามาโดยไม่รู้ตัว นับว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยเสื่อมลง และ ทำให้วัฒนธรรมที่ดีของไทย อาจจะสูญหายไปได้ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยการนำเอามิติทางวัฒนธรรมมา ดำเนินการ และยึดตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสร้างพลังความเข้มแข็งให้กับชุมชน ได้เป็นอย่างดี

เชื้อชาติ

จากตำนานและคำเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ว่า บุคคลพวกแรกที่เข้ามาอยู่ในตำบลหนองขาว คือ ชาวจีนที่อพยพจากภัยธรรมชาติ คุกคาม คือ นายเกี๋จ้วน แซ่โค้ว และน้องชาย และมีชนชาวจีนอพยพเข้ามาทีหลัง อีกมากมาย จึงทำให้ชาวหนองขาวมีเชื้อชาติที่แตกต่างกัน คือ

๑. จีนแท้
๒. จีนปนไทย
๓. ไทยแท้

อย่างไรก็ตามชาวหนองขาวทุกคนก็อยู่กันอย่างมีความสุขเสมอมา โดยที่ไม่มีการเอาเชื้อชาติหรือชนชาติใด ๆ มาเป็นตัวแบ่งชั้นกัน

สภาพทั่วไปของตำบลหนองขาว

ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลหนองขาวเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอดำม่วง ห่างจากตัวอำเภอดำม่วง ประมาณ ๙ กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดกาญจนบุรี ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ ๑๒๕ กิโลเมตร

ตั้งอยู่บริเวณชายขอบที่สูงในเขตอำเภอดำม่วงติดต่อกับ อ.เมืองฯ และ อ.พนมทวน พื้นที่เป็นที่ดอน มีสภาพภูมิประเทศแบ่งเป็นสองฝั่ง คือ เขตป่าไม้และภูเขา ซึ่งเป็นที่สูงทางทิศตะวันตกกับพื้นที่ราบลุ่มซึ่งเป็นทุ่งนาทางทิศตะวันออก บริเวณโดยรอบวัดหนองขาวเป็นย่านศูนย์กลางชุมชน สิ่งปลูกสร้างตามแบบของคนจีนปะปนกับตึกแถวสร้างใหม่

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ	ติดกับ	ต.ทุ่งสมอ	อ.พนมทวน	จ.กาญจนบุรี
ทิศใต้	ติดกับ	ต.ทุ่งทอง	อ.ดำม่วง	จ.กาญจนบุรี
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ต.ดอนเจดีย์	อ.พนมทวน	จ.กาญจนบุรี
ทิศตะวันตก	ติดกับ	ต.ปากแพรก	อ.เมืองฯ	จ.กาญจนบุรี

เส้นทางคมนาคม

มีทางหลวงสายกาญจนบุรี-สุพรรณบุรี (ทางหลวงหมายเลข ๓๒๔) ตัดผ่านทางทิศตะวันตก จากอำเภอมืองกาญจนบุรี และสายหนองขาว-ดำม่วง (ทางหลวงหมายเลข ๓๐๘๔) ระยะทางผ่านประมาณ ๕ กิโลเมตร ไปทางด้านทิศตะวันออก ไปอำเภพนมทวน ระยะทางที่ตัดผ่านประมาณ ๙ กิโลเมตร

มีทางหลวงสายกาญจนบุรี-สุพรรณบุรี (ทางหลวงหมายเลข ๓๒๔) ตัดผ่านทางทิศตะวันตก จากอำเภอมืองกาญจนบุรี และสายหนองขาว - ดำม่วง (ทางหลวงหมายเลข ๓๐๘๔) ระยะทางผ่านประมาณ ๕ กิโลเมตร ไปทางด้านทิศตะวันออกไปอำเภพนมทวน ระยะทางที่ตัดผ่านประมาณ ๙ กิโลเมตร

หมู่บ้าน

- ตำบลหนองขาว มีหมู่บ้าน จำนวน ๑๓ หมู่บ้าน ได้แก่
- หมู่ที่ ๑ บ้านหนองขาว
 - หมู่ที่ ๒ บ้านดอนสันตะเคียน

- หมู่ที่ ๓ บ้านกล้วย
- หมู่ที่ ๔ บ้านโคกไผ่
- หมู่ที่ ๕ บ้านนอก
- หมู่ที่ ๖ บ้านห้วยตะลุง
- หมู่ที่ ๗ บ้านโมกมัน
- หมู่ที่ ๘ บ้านดอนมะกอก
- หมู่ที่ ๙ บ้านหนองน้อย
- หมู่ที่ ๑๐ บ้านคอกวัว
- หมู่ที่ ๑๑ บ้านรางจัน
- หมู่ที่ ๑๒ บ้านโคกมะขวิด
- หมู่ที่ ๑๓ บ้านรางจิก

ประชากร

จำนวนหลังคาเรือน จำนวน ๔,๔๗๘ หลังคาเรือน

- ประชากร ชาย จำนวน ๔,๐๗๙ คน
- ประชากร หญิง จำนวน ๔,๓๗๐ คน
- ประชากรรวม จำนวน ๘,๔๔๙ คน

สภาพสังคม

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกสิกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ และเมื่อว่างจากทำนา ทำไร่ ก็จะประกอบอาชีพเสริม เช่น ค้าขาย(หาบเร่) ทำผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด ปลูกพืชเฉพาะฤดูกาล เช่น ผักชี ประชากรเป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิม ปลูกบ้านพักอาศัยเป็นของตนเองอยู่กันเป็นกลุ่มก้อน เป็นครอบครัวใหญ่ และญาติพี่น้องจะอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน มีความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้อง รักใคร่กลมเกลียวและช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี

ศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

สภาพทางเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจที่สำคัญขึ้นอยู่กับการกสิกรรม และค้าขาย พื้นที่ส่วนใหญ่สามารถทำไร่นาได้ทั้งปี เนื่องจากมีคลองชลประทานส่งน้ำให้ตลอดทำให้เศรษฐกิจค่อนข้างดี ประชาชนมีฐานะดี และมีพอกิน มีคนว่างงานน้อย

การสาธารณสุข

- สถานีอนามัย จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ สถานีอนามัยตำบลหนองขาว

การศึกษา

๑. โรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน ๓ แห่ง คือ จำนวน ๓ แห่ง คือ
 - ๑.๑ โรงเรียนวัดอินทาราม (หนองขาว)
 - ๑.๒ โรงเรียนบ้านห้วยตะลุง
 - ๑.๓ โรงเรียนบ้านรางจิก
๒. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๑ แห่ง คือ
 - โรงเรียนหนองขาวโกวิทพิทยาคม

ศาสนสถาน

ศาสนสถานในพระพุทธศาสนา จำนวน ๔ แห่ง

๑. วัดอินทาราม
๒. วัดส้มใหญ่
๓. สำนักสงฆ์โมกมัน
๔. สำนักสงฆ์เขาสามงา

สถาบันการเงินและร้านค้าที่สำคัญ

๑. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิจำกัด จำนวน ๑ แห่ง
๒. ร้านจิ๋วเวอรี่ จำนวน ๒ แห่ง
๓. บั๊มน้ำมัน จำนวน ๓ แห่ง
๔. ร้านผ้าทอและจำนวนสินค้าพื้นบ้าน จำนวน ๔ แห่ง

สถานที่ท่องเที่ยว

๑. พิพิธภัณฑสถานบ้านหนองขาว ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดอินทาราม
๒. การท่องเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านหนองขาว

ชมรมและสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ

๑. กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาตำบลหนองขาว มีสมาชิกประมาณ ๒๐๐ คน
๒. สมาชิกอาสาพัฒนาสาธารณะสุขและอนามัย (อสม.)
๓. กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาตำบลหนองขาว มีสมาชิกประมาณ ๒๐๐ คน
๔. กลุ่มสมาชิกรุ่นการศึกษา

ที่มา : ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลหนองขาว, ๒๕๔๕ : ๓ - ๗)

๒.๕ วัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนตำบลหนองขาว

ชุมชนบ้านหนองขาว เป็นชุมชนเก่าแก่ มีวิถีการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่แบบเครือญาติสืบเนื่องจากบรรพบุรุษถึงปัจจุบัน ซึ่งยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งประเพณีทางพระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน การตั้งบ้านเรือนปลูกสร้างเป็นกลุ่ม สร้างบ้านแบบทรงไทย ยกพื้นเรือนสูง ป้องกันปัญหาช่วงน้ำหลาก ประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่ชุมชนยึดถือกันมาตั้งแต่อดีตสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

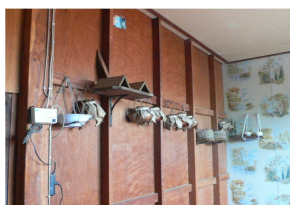
ประเพณีสงกรานต์ การสรงน้ำพระ

การแสดงละครพื้นบ้าน

การแห่องค์กฐินด้วยเกวียน

ความเชื่อเรื่องหม้อยาย

การเล่นเพลงเหย่ย

ประเพณีที่ปฏิบัติในรอบปี ของชุมชนบ้านหนองขาว (ประเพณี ๑๒ เดือน)

ประเพณีที่ปฏิบัติในรอบปี (ประเพณี ๑๒ เดือน) มีมาแต่โบราณและสืบทอดมา จนถึงปัจจุบันดังต่อไปนี้

เดือนอ้าย

ในเดือนนี้ไม่มีงานประเพณี คงมีแต่การถืออุโบสถศีลในวันพระเท่านั้น เดือนนี้เป็นช่วงที่ชาวบ้านเกี่ยวข้าว ก็จะมีการลงแขกเกี่ยวข้าว

เดือนยี่

ในเดือนนี้จะมีการทำบุญขึ้นปีใหม่ และยังอยู่ในช่วงเก็บเกี่ยวข้าว ชาวบ้านมีการลงแขกเกี่ยวข้าวในเดือนนี้เช่นกัน

เดือน ๓

ในเดือนนี้ชาวบ้านเริ่มนวดข้าว ชาวบ้านจะเริ่มนำข้าวที่กองไว้ในนาบรรทุกเกวียนเข้ามากองในบ้าน ชาวบ้านจะทำพิธี “รับขวัญข้าว” จากทุ่งนามายังบ้าน และเมื่อนวดข้าวเสร็จก็จะ “ทำขวัญยุง” ซึ่งนิยมทำในวันศุกร์ เมื่อนวดข้าวเสร็จชาวบ้านจะนำวัวมาวิ่งแข่งกัน ทำให้เกิดมีประเพณีอีกอย่างหนึ่ง คือ ประเพณีแข่งขันวิ่งวัวลาน ในเดือนนี้ยังมีวันสำคัญทางศาสนา คือ

วันมาฆบูชาตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓

เดือน ๔

ในเดือนนี้มีการ**ทำบุญตรุษ** มีการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ เช่น เล่นโม่ง ลูกช่วง สะบ้า เล่นเพลงต่างๆ ในเดือนนี้ชาวบ้านหนองขาวจะทำตาล เพื่อนำน้ำตาลสดมาเคี้ยวเป็นน้ำตาลปึก และนำไปขาย เพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวยามเสร็จจากฤดูกาลทำนา

เดือน ๕

ประเพณีในเดือนนี้คือประเพณีตรุษ และประเพณีสงกรานต์ **ประเพณีตรุษ** ประเพณีตรุษเป็นประเพณีที่คาบเกี่ยวอยู่ระหว่างเดือน ๔ และเดือน ๕ จัดขึ้นเพื่อแสดงความยินดีกับชีวิต ที่สามารถผ่านพ้นอุปสรรคภัยอันตราย และมีชีวิตยั่งยืนมาได้จนถึงวันตรุษนี้ ด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีการทำบุญทำทาน เพื่อไม่ให้มีวEMA หรือประมาทในชีวิต วันตรุษไทย ตรงกับวันแรม ๑๔ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ และวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ รวม ๓ วัน วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๔ ถือเป็น วันแรก เพื่อเตรียมสิ่งของไว้ทำบุญ วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ เป็นวันทำบุญตักบาตรและมีการละเล่นสนุกสนาน ซึ่งจะเล่นกันจนถึงวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕

ประเพณีสงกรานต์ หมายถึง วันที่พระอาทิตย์ผ่าน หรือเคลื่อนย้ายจากราศีมีนเข้าสู่ราศีเมษ ในเดือนเมษายน วันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยมาแต่โบราณ สำหรับชาวบ้านหนองขาวจะทำบุญวันสงกรานต์ถึง ๔ วันด้วยกัน คือ วันที่ ๑๓ - ๑๖ เมษายนของทุกปี โดยจะทำบุญเลี้ยงพระในตอนเช้า และในตอนเย็นของวันที่ ๑๖ จะสงฆ์น้ำพระ หลังจากสงฆ์น้ำพระเสร็จจะก่อพระเจดีย์ทราย ในวันที่ชาวบ้านหนองขาวจะนำอัฐิของบรรพบุรุษไปตั้งที่วัดและสวดมนต์เย็น เช้าวันรุ่งขึ้นจะทำบุญเลี้ยงพระเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วในวันตรุษสงกรานต์นอกจากจะทำบุญตักบาตรแล้ว ในตอนกลางวันจะมีการชักชวนกันเล่นการละเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ เช่น เล่นโม่ง เล่นสะบ้า เล่นวิ่งเปรี๊ยะ ฯลฯ ในตอนเย็นจะเล่นร้องรำทำเพลงเกี่ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาวอย่างสนุกสนานและสำหรับคนบ้านหนองขาวจะมีการปลูกพืชผักในวันลาศีล คือวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ เพราะถือกันว่าถ้าปลูกพืชผักในวันนี้ ผักจะงอกงามมีผลดก

เดือน ๖

ในเดือน ๖จะมีวันสำคัญทางพุทธศาสนา คือ **วันวิสาขบูชา** ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ วันทำบุญสลากภัต คือ ภัตตาหาร ที่ทายกถวายพระตามสลากนับเป็นเครื่องสังฆทาน ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ ทรงอนุญาตไว้ในคำสอนนิสัยว่าเป็นอดีตเรกลาภส่วนหนึ่ง ถวายได้ไม่จำกัดกาลตั้งแต่ศรัทธาปัจจุบัน นิยมทำกันในช่วงเดือน ๖ หรือเดือน ๗ หลังจากสงกรานต์ไปแล้ว เพราะเป็นที่มิใช่ข้าวปลาอาหารและผลไม้บริบูรณ์สำหรับชาวบ้านหนองขาวจะทำบุญสลากภัตกันในวันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ มีจุดประสงค์เพื่อเสี่ยงทำนายฝนที่ใช้ในฤดูกาลทำนา ในวันที่ชาวบ้านจะทำอาหาร ข้าวเหนียวมะม่วง ผลไม้ต่างๆ จัดใส่ถาดแล้วไปทำบุญที่วัด เมื่อทุกคนพร้อมกันที่วัด ทายกที่เป็นหัวหน้าจะทำสลากมาให้ชาวบ้านจับหมายเลขในสลาก และนำสิ่งของที่เตรียมมาไปวางไว้หน้าพระภิกษุตามหมายเลขที่ตนจับได้ โดยเรียงลำดับจากหมายเลข ๑ จนถึงหมายเลขสุดท้าย หลังจากครบทุกคนแล้วก็จะดูว่าเครื่องสลากภัตมากที่ช่วงใด ก็แสดงว่าฝนจะตกมากในช่วงนั้น เช่น ถ้ามกช่วงต้น ๆ ก็แสดงว่าฝนจะดีในช่วงต้นปี ถ้ามกตรงกลาง ๆ ฝนก็จะดีตอนกลางปี ถ้ามกช่วงท้าย ๆ แลว ฝนก็จะดีปลายปี อย่างนี้เป็นต้น ชาวบ้านหนองขาวถือว่าการเสี่ยงทายที่มีความแม่นยำนอกจากนี้ในเดือน ๖ชาวบ้านหนองขาวยังมีประเพณีการตั้งศาลเรียกว่า**“งานปี”**หรือ**“งานประจำปี”** คือวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๖ จะทำบุญสวดมนต์เย็นที่ศาลใหญ่ประจำหมู่บ้าน คือ **“ศาลพ่อแม่”** และในตอนเช้าจะทำบุญเลี้ยงพระ ในตอนสายจะตั้งสำรับ โดยชาวบ้านหนองขาวจะนำสำรับมาตั้งที่ศาลกันทุกครัวเรือน **“สำรับ”**ประกอบด้วยบายศรีปากชามหัวข้าวหัวแกง ขนมต้มแดงต้ม

ขาว หมากพลู ดอกไม้ ธูป เทียน น้ำ จะเก็บกลับบ้านในตอนเย็น และจะย้ายไปยังศาลอื่น ๆ ในวันต่อไปจนหมดทุกศาลที่
ครอบครวแต่ละครอบครavnับถือ นอกจากนี้ ยังมีประเพณีการขอฝนแห่งนางแมวขอฝนอีกด้วย

เดือน ๗

ในเดือนนี้จะเป็นช่วงฤดูของการทำนา ก็จะมีการเอาแรงกันดำนา การอาสาไถนา

เดือน ๘

ในเดือนนี้จะมีวันสำคัญทางพุทธศาสนา คือ **วันอาสาฬหบูชา** และ**วันเข้าพรรษา**
ชาวบ้านหนองขาวจะทำบุญที่วัด ๒ วัน คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ และวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ซึ่งเป็นวัน
เข้าพรรษา พระสงฆ์จะเข้าพรรษาเป็นเวลา ๓ เดือน ชาวบ้านจะพากันมาถือศีล และจะมีการทำบุญทุกวันพระ
ตลอดพรรษา

เดือน ๙

ในเดือนนี้ไม่มีประเพณีที่สำคัญ จะมีการทำบุญตักบาตรในวันพระเท่านั้น

เดือน ๑๐

ในเดือนนี้มี**เทศกาลสารทไทย** หมายถึง ฤดู ฤดูสารทของอินเดียเป็นช่วงเวลาที่พืชพันธุ์ธัญชาติ
และผลไม้เริ่มสุก จึงเป็นช่วงที่ชาวนามีความยินดีปรีดา ในสมัยโบราณนิยมนำผลไม้ที่เก็บเกี่ยวได้ครั้งแรก ไปบูชา
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือเพื่อเป็นการขอบคุณที่บันดาลให้ผลผลิตในไร่นาได้ผลสมบูรณ์ คติความเชื่อนี้ในเมืองไทยมีมา
แต่โบราณเช่นกัน นิยมนำผลไม้ที่เก็บเกี่ยวครั้งแรกไปถวายพระเพื่อเป็นสิริมงคลชาวบ้านหนองขาวจะทำบุญสารท
ไทยในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ โดยทำกระยาสารท ซึ่งชาวบ้านหนองขาวจะกวนกันเอง โดยนำข้าวตอก ข้าวเม่า
ถั่ว งา ซึ่งเก็บเกี่ยวได้ มากวนเป็นกระยาสารทนำไปถวายพระภิกษุเพื่อเป็นสิริมงคล และอีกนัยหนึ่งเพื่ออุทิศส่วน
กุศลให้กับบรรพบุรุษเจ้าของนาที่เสียชีวิตไปแล้ว

เดือน ๑๑

ในเดือนนี้จะมีการ**ทำบุญออกพรรษา** ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ วันออกพรรษาเป็นวัน
สิ้นสุดการจำพรรษาของพระสงฆ์ ในวันที่พระสงฆ์จะทำ “สังฆกรรม” ซึ่งเรียกว่า
วันมหาปวารณา คือ เป็นวันที่พระภิกษุสงฆ์ทุกรูปจะอนุญาตให้ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ในเรื่องราวที่เกี่ยวกับการประพฤติ
ปฏิบัติตนต่าง ๆ และสามารถซักถามข้อสงสัยซึ่งกันและกันได้ในวันรุ่งขึ้น คือวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ เป็นวัน “
ตักบาตรเทโว ” ในปัจจุบันจะจัดทำบุญตักบาตรเทโว นิยมจัดใหญ่โต มีการนำเอาเด็กสวามาแต่งกายเป็นนางฟ้าเป็น จำนวน
มาก ๒๐ - ๔๐ คน เดินตามหลังพระสงฆ์มีการปักพุ่มทำบุญเพื่อนำเงินมาบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

พิธีที่สำคัญอีกพิธีหนึ่งคือ “**ทอดกฐิน**” คือเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ ในหนึ่งปีมีได้เพียง
ครั้งเดียวทอดกฐินทอดได้เพียง ๑ เดือน เท่านั้น คือหลังจากออกพรรษา ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวัน
ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ในช่วงเดือนนี้ข้าวเริ่มตั้งท้องออกรวง ชาวบ้านหนองขาว จะทำพิธี “**ทำขวัญข้าว**”

เดือน ๑๒

ในเดือนนี้ชาวบ้านหนองขาวจะมีการจัดงานประเพณีที่สำคัญคือ “**การเทศน์มหาชาติ**” จะจัดงาน ๓ วัน คือวัน
ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๑๒ เป็นวัน “**ปักฉัตร**” วันขึ้น ๑๐ - ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๒ เป็นวันเทศน์มหาชาติ การเทศน์จะมีทั้งหมด ๑๕
กัณฑ์ คือ เพิ่มคาถาพันบั้งตัน และคาถาพันบั้งปลาย อีก ๒ กัณฑ์ และในตอนกลางคืนจะมีการเทศน์สามธรรมาส์ ที่
เรียกว่า “**กัณฑ์ตก**” หรือ “**กัณฑ์หนุ่มสาว**” จะเป็นกัณฑ์สำหรับหนุ่มสาวโดยเฉพาะ จะมีการแข่งขันกันปิดกัณฑ์เทศน์ว่าใครจะ

ได้เงินมากกว่ากัน ถ้าใครได้น้อยก็จะเรียไรเพิ่มเป็นการเล่นสนุกสนาน เพื่อมุ่งหาเงินทำบุญเข้าวัด นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่สำคัญอีกประเพณีหนึ่ง คือ “การลอยกระทง” ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒

ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต

วิถีชีวิตคนบ้านหนองขาวตั้งแต่เกิดจนตายล้วนผูกพันกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆ ของท้องถิ่น ซึ่งบรรพบุรุษได้ถือปฏิบัติกันมาแต่อดีตและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันซึ่งจะนำเสนอพอสังเขปดังนี้

ประเพณีการเกิด

ทุกชีวิตที่อยู่บนโลกนี้ล้วนต้องผ่านการเกิด ในสมัยโบราณการแพทย์ยังไม่เจริญเหมือนปัจจุบัน ดังนั้น ในการเกิดของคนจึงต้องอาศัยหมอตำแย ซึ่งเป็นหมอกกลางบ้านที่มีความสามารถในการทำคลอด และเป็นไ้ว่างใจของคนในหมู่บ้าน

หญิงชาวบ้านหนองขาวก่อนคลอดจะทำงานตามปกติ จะหยุดทำงานก็เมื่อรู้สึกเจ็บท้อง บางคนเล่าว่าเจ็บท้องขณะกำลังเกี่ยวข้าว แสดงให้เห็นว่าคนบ้านหนองขาวเป็นคนขยันในการทำมาหากินทำงานจนถึงวันคลอดลูก ในขณะที่ตั้งท้องจะห้ามนั่งขวางบันได เพราะเชื่อว่าจะคลอดยาก ห้ามอาบน้ำกลางคืน จะทำให้คลอดลูกยาก จะเป็นแผลน้ำ

ประเพณีการโกนจุก

ชาวบ้านหนองขาว มีความเชื่อว่า ในวัยเด็กถ้าหากเด็กคนใดเลี้ยงยากมีสุขภาพ ไม่แข็งแรง พ่อแม่เชื่อว่าภูตผีจะมาเอาตัวไป พ่อแม่ก็จะแก้เคล็ดโดยนำดินเหนียวมาปั้นเป็นตุ๊กตาเด็กไว้ผมจุก ผมแกละ ผมเปีย เด็กหัวโล้น ให้เด็กเลือกจับถ้าเด็กจับตุ๊กตาตัวใดก็จะไว้ผมตามที่ได้จับ เด็กก็จะเลี้ยงง่ายขึ้นตามลำดับ ๔ หรือ เดือน ๖ จะจัดงาน ๒ วัน คือ วันสุกดิบ และวันโกนจุก วันสุกดิบจะนำเด็กผมจุก ผมแกละ ผมเปีย ไปแต่งกายแบบโบราณที่สวยงาม เสร็จแล้วจะนำเด็กขึ้นหลังม้าแห่ขบวนจุกไปไหว้ศาลพ่อแม่โดยเด็กจะนั่งพนมมือมีใบลานสานเป็นนกอยู่ในมือ ขบวนแห่จะมีคนถือ หอก ดาบ ปืน เดินทำหน้าที่ป้องกันภูตผีไม่ให้มาทำร้ายเด็ก เมื่อขบวนแห่มาถึงบ้าน พ่อจะอุ้มเด็กลงจากหลังม้า เข้าสู่พิธี “ทำขวัญจุก” เสร็จแล้วนิมนต์พระมาสวดมนต์เย็น เสร็จพิธีจึงให้เด็กเปลี่ยนชุดและวิ่งเล่นได้

ประเพณีการบวช

การบวชพระ เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติกันอยู่ทั่วไป คือชายเมื่ออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ก็จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาพระธรรมวินัยและนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ไปประพฤติปฏิบัติในการครองเรือนต่อไป สำหรับชาวบ้านหนองขาวการอุปสมบท หรือการบวชพระถือเป็นเรื่องสำคัญมาก เมื่อคลอดลูกออกมาเป็นชายพ่อแม่จะดีใจมาก ความหวังที่จะได้บวชลูก เพราะชาวบ้านถือกันว่า ถ้าใครได้บวชลูกชาย ยามสิ้นอายุจะได้เกาะชายผ้าเหลืองของลูกไปสู่สวรรค์

ประเพณีการแต่งงาน

จากคำกล่าวที่ว่า “หนองขาวเป็นหมู่บ้านใหญ่ไถ่บิโนไม่ตกดิน” หากคำพูดนี้ได้พูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่ ได้รับคำตอบว่าบ้านหนองขาวเป็นหมู่บ้านที่มีบ้านเรือนปลูกติดต่อกันเป็นจำนวนมาก หลังคาบ้านจะติดชิดกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะบรรพบุรุษของเราได้มีประเพณีที่ว่า

ถ้าชายใดมาขอลูกสาวจะมีการเรียก สินสอด ทองมัน และเรือนหออีกหนึ่งหลัง ซึ่งเรือนหอนี้จะหลังเล็กหรือหลังใหญ่ก็ได้ เรือนหอหนึ่งจะต้องปลูกอยู่ใกล้ๆ กับ พ่อแม่ ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตามความเหมาะสม แต่

ส่วนมากจะปลูกเรือนหอที่บ้านฝ่ายหญิง โดยฝ่ายหญิงจะจัดเตรียมที่ดินที่จะปลูกเรือนหอไว้ให้ฝ่ายชายประเพณี การแต่งงานของคนบ้านหนองขาวที่ต้องมีเรือนหอขึ้นแปลกและเป็นเรื่องจริง เคยมีคู่บ่าวสาวเมื่อเริ่มต้นที่มีการสู่ขอและได้มีการเรียกเรือนหอ ฝ่ายชายเป็นคนจนและแอบได้เสียเป็นสามภรรยาด้วยกันก่อน จนตั้งท้องแล้วคลอดลูกมาจนโต แต่ก็ยังไม่ได้แต่งงาน เพราะไม่มีเงินมาปลูกเรือนหอ จนกระทั่งฝ่ายชายมีเงินมาปลูกเรือนหอ จึงจะมีพิธีแต่งงานกันขึ้น เมื่อมีขบวนแห่ขันหมากจนฝ่ายเจ้าบ่าวไปบ้านเจ้าสาว ลูกชายของคู่บ่าวสาวยังวิ่งมาแย่งขนมเจ้าบ่าวซึ่งเป็นพ่อของตนเอง ฉะนั้นเพื่อไม่ให้คู่หญิงชายที่ตกลงจะแต่งงานกันรอกันนานเกินไป พ่อแม่ฝ่ายชายจะต้องไปตัดไม้จากในป่าหรือที่มีอยู่ในไร่เนาของตน มาทำการเลื่อยเตรียมเอาไว้ใต้ถุนบ้าน หลังจากเลิกฤดูการทำนาแล้ว และการไปตัดไม้นี้จะมีญาติๆ ของฝ่ายชายบ้าง ฝ่ายหญิงบ้าง ไปช่วยกันตลอดจนกระทั่งถึงกำหนดปลูกเรือนหอก็ไม่ค่อยมีความจำเป็นต้องจ้างช่างก่อสร้างสักเท่าไร เพราะภูมิปัญญาผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการปลูกสร้างบ้านซึ่งมักเป็นญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายมาช่วยกันปลูกสร้างเรือนหอจนสำเร็จ

ประเพณีการตาย

การตายถือเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับคนหนองขาว เพราะทุกคนถือว่าเป็นครั้งสุดท้ายที่ผู้มีชีวิตอยู่จะปฏิบัติต่อผู้ตายได้เป็นครั้งสุดท้าย ถ้าบ้านใดมีคนตายชาวบ้านก็จะพากันมาช่วยโดยไม่ต้องบอกกล่าว บ้านคนตายเราเรียกว่า “บ้านผีตาย” ทุกคนจะมาช่วยกันจัดสถานที่สำหรับศพ จัดที่สำหรับพระสงฆ์ จัดที่ทำครว เป็นต้น สำหรับญาติพี่น้อง ลูกหลานก็จะช่วยกันอาบน้ำให้กับศพคนตาย เปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ให้ นำดอกไม้ธูปเทียนใส่ในมือศพ ก่อนใส่จะใช้ด้ายดิบมัดสังข์ที่มือศพก่อน เสร็จแล้วจะนำศพไปนอนในสถานที่ที่จัดไว้ คือมุมใดมุมหนึ่งของบ้านแต่ที่สำคัญจะหันศีรษะของศพไปทางทิศใต้หรือทิศตะวันตก นำผ้าขาวคลุมศพ จากนั้นใช้ผ้ามาพันกันบังศพไว้ หน้าศพจะตั้งกระถางธูป จุดตะเกียงไว้หนึ่งดวง ธูปนั้นจะจุดตลอดเวลาไม่ให้ดับ จัดที่สำหรับพระสวดพระอภิธรรม ตั้งหีบพระอภิธรรม ไว้ด้านหน้าพระสงฆ์และหน้าศพ การสวดพระอภิธรรม จะเริ่มในตอนหัวค่ำประมาณ ๑ - ๒ ทุ่ม เจ้าภาพจะนิมนต์พระมา ๔ รูป สวดพระอภิธรรม ๑ - ๒ จบ เมื่อพระกลับวัดแล้ว ชาวบ้านที่เป็นชายจะชักชวนกันสวดพระมาลัย เป็นเพื่อนเจ้าภาพเพื่อมิให้งานเงียบเหงาวังเวง และอีกนัยหนึ่งถือว่าเป็นการสวดอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตาย เพื่อให้ดวงวิญญาณรับรู้ และไปสู่ภพคติที่ดีต่อไป

นอกจากนี้ ชาวบ้านหนองขาว มีความเชื่อเรื่องต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพล กับการดำเนินวิถีชีวิตของชาวหนองขาว เป็นอย่างมา ความเชื่อมีดังนี้

ความเชื่อของชาวหนองขาว

๑. การซื้อขายเด็กซื่ออ่อน

ซื่ออ่อน หมายถึง อาการร้องไห้ – โยเยของเด็ก การซื้อขายเด็กซื่ออ่อน เลี้ยงยากเป็นความเชื่อของคนบ้านหนองขาวมาแต่โบราณเกี่ยวกับเด็กที่เลี้ยงยาก คือ อ่อน โยเย เจ็บป่วยอยู่เสมอ สามวันดีสี่วันไข้ พ่อแม่ก็จะนำเด็กไปขายให้กับคนที่มีลูกเลี้ยงง่าย(ลูกว่านอนสอนง่าย สุขภาพแข็งแรง ไม่เคยเจ็บป่วย) ในราคา ๑ - ๕ บาท ผู้ซื้อก็จะรับซื้อเด็กมาเป็นลูกของตน โดยมีขั้นตอนการซื้อขาย ดังนี้

พ่อแม่ของเด็กส่งลูกของตนให้กับผู้ซื้อ ผู้ซื้อเมื่อรับเด็กมาก็จะพูดว่า “ ขอให้ขวัญร้าย ออกไปจากตัวลูก” โดยพูด ๓ ครั้ง แล้วพูดต่อไปว่า “ ขวัญเอยขอให้ขวัญดีจงมาเข้าสู่ในตัวของลูก อยู่กับพ่อกับแม่จนแก่จนเฒ่า ถือไม้เท้ายอดทอง กระบองยอดเพชร เขาไม่เรียกก็อย่าขาน เขาไม่วานก็อย่าไป อยู่กับเหี้ยเฝ้ากับเรือน อยู่กับพอกับแม่จนลูกนะ” แล้วก็ส่งเด็กคืนให้กับพ่อแม่ที่แท้จริง

๒. ความเชื่อเรื่องการถูกผีตัก

เมื่อมีคนในครอบครัวเกิดมีอาการเจ็บป่วยขึ้นมาอย่างกะทันหัน โดยไม่รู้สาเหตุและมีอาการปวดหัว ปวดท้อง ตัวร้อนเป็นไข้ กระวนกระวายหรือกระสับกระส่าย ผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ในครอบครัวก็จะคาดเดาสาเหตุในเบื้องต้นไว้ก่อนว่า “ อาจถูกผีทัก ” ทำให้ตกใจในขณะที่เดินทางไปทำไร่นา หรือทำภารกิจยังสถานที่ต่าง ๆ ในระหว่างทางจะต้องผ่านสถานที่ที่เกิดเหตุที่ ทำให้มีคนตายด้วยวิธีการที่ไม่เป็นตามธรรมชาติ เช่น ถูกฆ่าตาย รถชนตาย ไฟฟ้าตาย คนบ้านหนองขาวจะเรียกผีพวกนี้ว่า “ ผีตายโหง ” ซึ่งมีผลทำให้มีอาการใจเสีย ใจคอไม่ดี (จิตใจไม่ปกติ) จึงทำให้มีอาการต่าง ๆ แสดงออกทางร่างกาย

๓. ความเชื่อเรื่องวัน

ความเชื่อสำหรับคนบ้านหนองขาวมีอยู่มากหลายเรื่อง เรื่องวันก็นับว่าเป็นความเชื่ออีกเรื่องหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อจิตใจของคนบ้านหนองขาว ในการปฏิบัติกิจกรรมที่สำคัญต่างๆ เช่น การเกิด การจัดงานพิธีมงคลต่าง ๆ การซื้อขาย การเดินทาง การประกอบอาชีพ หรือแม้กระทั่งความตายก็ยังมี ความเชื่อเรื่องวันเข้าไปเกี่ยวข้อง ในที่นี้จะขอลงมาถึงวันสำคัญที่ชาวบ้านหนองขาวยึดถือปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

วันลาศีล

วันลาศีลในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงวันที่ อุบาสก อุบาสิกา จะขอลาจากการที่ไปอยู่วัดเพื่อรับอุโบสถศีล ซึ่งเป็นวันที่อยู่ถัดจากวันรับอุโบสถศีล เพื่อจะกลับไปปฏิบัติตนตามปกติในชีวิตประจำวันแต่สำหรับ “ วันลาศีล ” ของคนในหมู่บ้านหนองขาวทุกคนจะเข้าใจตรงกันว่า วันลาศีล คือ วันทำบุญตรุษวันที่ ๒ ซึ่งจะเพิ่มขึ้น ๑ คำเดือน ๕ เมื่อถึงวันนี้ชาวบ้านหนองขาวจะไม่ใช้จ่ายเงินทอง ไม่พูดหยาบคายหรือด่าทอกัน และที่สำคัญในวันนี้ชาวบ้านจะนำเมล็ดพืชผักต่างๆ เช่น พริก แพง แดงกวา ถั่ว ไปปลูก ตามหัวไร่ปลายนา เพราะเชื่อว่าพืชผักที่ปลูกในวันนี้จะเจริญงอกงาม ติดดอกออกผลดี

วันศุกร์

วันศุกร์ ถือว่า เป็นวันที่สำคัญและมีความหมายมากสำหรับชาวบ้านหนองขาวในวิถีชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย ล้วนผูกพันกับวันศุกร์ เพราะถือว่าจะทำการใด ๆ ก็สำเร็จและมีความสุขความเจริญ สมดังชื่อของวัน ในเมื่อมีการเกิดก็จะโกนผมไฟในวันศุกร์ ดูกฤษ์ตั้งชื่อก็ใช้วันศุกร์ เมื่อโตขึ้นมีครอบครัวก็จะขอลูกสาวในวันศุกร์ เมื่อตกลงยกให้แล้ว ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายจะปฏิบัติตามประเพณีการไปหาพ่อแม่ของแต่ละฝ่ายครั้งแรกในวันศุกร์ เมื่อมีการปลูกเรือนหอฝ่ายชายจะต้องเริ่มปรงเสา(ปรงเสา หมายถึง การใช้ขวานโยนถากท่อนไม้ให้เป็นต้นเสา) ในวันศุกร์ พิธีทำขวัญเสาก็จะทำในวันศุกร์ เมื่อปลูกบ้านเสร็จผู้อาศัยจะขึ้นไปอยู่บนบ้านก็จะใช้ฤกษ์ในการนำหม้อข้าวเตาไฟเข้าบ้านในวันศุกร์ แต่จะเข้าอาศัยอยู่จริงในวันใดก็ได้ แม้แต่ความตายของชาวบ้านหนองขาวก็ยังคงผูกพันกันวันศุกร์ชาวบ้านหนองขาวจะไม่จุดศพคนตายในวันศุกร์เพราะถือวันศุกร์เป็นวันมงคลสำหรับชีวิต แต่ถ้าจำเป็นต้องจุดศพในวันนี้จะนำศพไปถวายวัดก่อนจึงจะจุดศพได้ วันศุกร์มิได้ผูกพันกับการดำเนินชีวิตเพียงอย่างเดียว แต่ผูกพันกับการประกอบอาชีพของคนบ้านหนองขาวอีกด้วย ในการทำนาที่จะเอาฤกษ์กิจกรรมเกี่ยวกับการทำนา คือ ทำขวัญข้าว รับขวัญข้าวทำขวัญยุง ตักข้าวออกจากยุ้ง เพราะเชื่อว่าจะทำให้คนในครอบครัวที่ความสุขความเจริญข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์

วันเสาร์

วันเสาร์ ชาวบ้านหนองขาวเชื่อว่าเป็นวันแข็ง จะไม่ซื้อขายวัว - ควาย กัน ในวันนี้ และถ้ามีการซื้อขายกันในวันนี้จะไม่รับวัว - ควาย ออกจากคอกในวันเสาร์ จะรับในวันอื่นแทน แต่ถ้าใครสามารถซื้อวัว - ควายได้ในวันเสาร์และรับวัว - ควายเข้าคอกได้ในวันเสาร์ก็ถือว่าโชคดี วัว - ควาย จะเลี้ยงง่าย ลูกดก แต่ผู้ชายวัว - ควาย ในวันนี้จะไม่ดี วัว - ควายในคอกที่เหลือจะเลี้ยงยาก เจ็บป่วยล้มตาย การเปิดเครื่องไฟ (เครื่องขยายเสียง) ในงานมงคลต่างๆ ของคนบ้านหนองขาว จะห้ามเปิดในวันเสาร์ ถ้าวันเริ่มงานตรงกับวันเสาร์เจ้าภาพจะเปิดเครื่องไฟเอาฤกษ์ตั้งแต่วันศุกร์

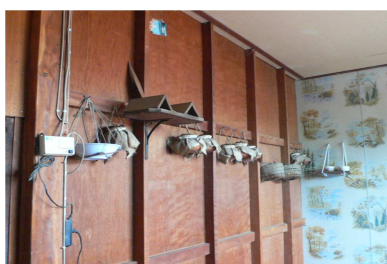
วันโกน - วันพระ

ในสมัยโบราณวันโกนกับวันพระ ถือเป็นวันสำคัญทางศาสนาและทางการศึกษา ในทางศาสนา เมื่อถึงวันโกน พระเตรียมตัว เตรียมจัดสถานที่ อุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมในวันพระ เมื่อถึงวันพระ พระสงฆ์จะประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ชาวบ้านจะพากันมาทำบุญตักบาตรที่วัด รักษาอุโบสถศีลและในวันพระจะหยุดใช้แรงงานสัตว์ทุกชนิดคือไถนา ไม่บรรทุกข้าว เป็นต้น

๔. ความเชื่อเรื่องยาย

เมื่อพูดคำว่า “ ยาย ” คนหนองขาวส่วนใหญ่จะคิดไปถึงหม้อดินที่แขวนไว้เป็นราวในห้องใดห้องหนึ่งของบ้าน ภายในหม้อดินจะบรรจุไว้ด้วยขี้ผึ้งปั้นเป็นรูปคน หม้อละ ๑ คนชาวบ้านหนองขาวเชื่อว่ายายจะเป็นผู้ปกป้องรักษาให้ทุกคนในบ้านมีความสุข ยายจะช่วยเหลือดูแลให้ทุกคนพ้นอันตรายทั้งปวง ดังนั้นเมื่อลูกหลานคนใดแต่งงานและมีบ้านใหม่เป็นของตนเองก็จะรับยายไปอยู่ด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย จึงทำให้มีหม้อยายเพิ่มขึ้นตามลำดับ

การรับยายมีมาแต่โบราณและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุในแต่ละบ้านที่มีหม้อยาย การรับยายจะมีขึ้น ต่อเมื่อลูกหลานมีสามีหรือภรรยาและแยกบ้านไปอยู่ต่างหาก ก็จะต้องมาทำพิธีรับยายไปอยู่ด้วยในครอบครัวของตน การเรียกชื่อหม้อยายก็จะเรียกไปเหมือนกัน เช่น ยายทุเลา หลวงตำรวจ ยายทอง ตาปู่เขียว ฯลฯ

๕. ความเชื่อเรื่องเจ้าเข้าทรง

เจ้าเข้าทรง เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งของคนบ้านหนองขาว ซึ่งเกิดขึ้นมานานแล้ว และยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ แม้ว่าจะมีประชาชนบางส่วนคิดเห็นว่าเจ้าเข้าทรงเป็นเรื่องงมงายหลอกลวงไร้สาระ แต่สำหรับคนบ้านหนองขาวแล้วจะมีความเชื่อและศรัทธาอยู่มาก เพราะถ้าชาวบ้านหนองขาวเกิดความทุกข์ในเรื่องใด เช่น เจ็บป่วย คนหาย ของหาย รถติดหล่ม ฯลฯ ชาวบ้านก็จะไปขอรับการช่วยเหลือ บนบานศาลกล่าวกับเจ้าที่ตนนับถือ ตลอดจนมีการไปร่วมพิธีกรรมการเข้าทรงอยู่เสมอ ถึงแม้ความเจริญจะหลั่งไหลเข้ามาในหมู่บ้านก็ตาม

๖. ความเชื่อ เรื่องการแห่นางแมว

การแห่นางแมว เป็นพิธีการขอฝนของคนบ้านหนองขาวแต่โบราณคือ เมื่อถึงฤดูฝนแต่ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้ไม่มีน้ำทำนา ชาวบ้านก็จะชวนกันทำพิธีขอฝนโดยการแห่นางแมว อุปกรณ์ แมว ข้อง ตะหลุมเพชร ไม้ยาวสำหรับหามข้องใส่แมว (ตะหลุมเพชร หมายถึง ไม้ นำมาเหลาแล้วควั่นปลายให้มีลักษณะเหมือนปลายอวัยวะเพศของผู้ชายแล้วทาดด้วยสีแดง)

ที่มา : บ้านหนองขาว ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง, ๒๕๕๒ : ๕ - ๒๓

การทอผ้า และผลิตภัณฑ์จากผ้าขาวม้าร้อยสี

